

P400(3)

KÖNYVTÁROS

TIZENÖTÖDIK ÉVFOLYAM/1965 JÚLIUS

7

A közelmúltban néhány szép szakkönyvtár létesült az Akadémiai Könyvtár hálózatában. Képeinken a Biokémiai Kutató Intézet könyvtára

TARTALOM

Vita után	379
DR. BOT GYÖRGYNE: A könyvtárközi kölcsönzés időszerű kérdéseiről	380
Megalakult a KISZ központi ifjúsági olvasószolgálat	385
UGHY JENŐ: Mit olvas a falvak lakossága?	386
BEKES GYÖRGY: A könyvtárak politikai ismeretterjesztő munkája a hatvani járásban	389
KIRSCHNER MARTON: A kisebb általános iskolák tanulói könyvtárainak átszervezése Csongrád megyében	392
KISS JENŐ: Megkérdeztük az Új Könyvek szerkesztőjét és kiadóját	394
A tanácsai és szakszervezeti könyvtárak együttműködésének tapasztalatai (Verseghi György)	397
JOOS FERENC: Egy londoni kerületi könyvtárban	398
Több segítséget a műszaki könyvtáraknak! (Pacsai László)	401
Ankét a műszaki szakkönyvtárakról Vas megyében	402
Kisfaludy Sándor javaslata „Zala vármegyének könyvtárja eránt” (—y)	403
Könyvtárosok írnák (Bányai Mária, Papp Attila, Magyar András, Orosz Mihály, Bárdos Ferenc)	404
A tanácsai és a szakszervezeti közművelődési könyvtárak és könyvkölcsönzők 1964. évi adatai	408
Margó	410
Hírek	412
Könyvtári görbe tükör (Szőlősy Kálmán)	411

TÁJÉKOZTATÓ

Beszélgetés Csorba Győzővel (Fodor András)	413
CSANYI LÁSZLÓ: Egy fiatal olvasó elindítása	416
Gyermekkönyvhét (Pápayné Kemenczey Judit — B. E.)	419
VOLLMUTH FRIGYESNÉ: Olvasóim — és a Bölcs Bagoly könyvek	421
Szovjet irodalomtörténész a Tolsztoj emlékkönyvről (Antal Miklós)	422
Jean Paul Sartre 60 éves (B. E.)	423

Könyvekről

A húsz év irodalmából. Cseres Tibor: Hűdeg napok (Szappanos Balázs)	424
Húsz év (Somlai Alíz)	427
Szép versek, 1964 (Tűskés Tibor)	428
DOSZTOJEVSZKIJ: A kamasz (Szabó József)	429
SIMON ISTVAN: A virágfa árnyékában (Páldy Róbert)	431

Kézírásvár

A cseh és a szlovák irodalom története (Lukácsy Sándor)	431
Magyarországi felszabadító hadműveletek 1944—1945 (Seres József)	433

Könyvtári szakirodalom

GYÖRGY JÓZSEF: A Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának Goethe gyűjteménye (Dr. Scher Tibor)	434
Német könyvtárügyi segédlet (Dr. Takács József)	434

Bibliográfiák

Magyar könyvészet 1945—1960. (Vértesy Miklós)	435
Magyar könyvészet 1963 (Pálvölgyi Endre)	436
MÓRA LÁSZLÓ — VEGH FERENC: Felsőoktatási Szemle repertórium (1952—1961) (V. M.)	437
Újabb orvostudományi bibliográfiák (Faragó Lászlóné)	437
A debreceni könyvtárakba járó külföldi folyóiratok jegyzéke (I. Z.)	438
Általános könyvjegyzék 1956 és 1957 (—ró)	438
HEILING JÓZSEF: Nem! Nein! Net! (Fekete Péterné)	439
Az ifjúsági testnevelés magyar irodalmának bibliográfiája	439

Könyvtári kiadványok	440
-----------------------------	-----

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

Общегосударственное совещание по вопросам народного просвещения (379);
БОТ Дердьне: Современные вопросы междубиблотежного абонемент (380);
УГИ Ене: Что читает сельское население? (386);
БЕКЕШ Дердь: Работа библиотек уезда Хатван по распространению политических знаний (389);
КИРШНЕР Мартон: Об объединении массовых и школьных библиотек в маленьких деревнях комитата Чонград (392);

Сотрудничество массовых и профсоюзных библиотек (ВЕРШЕГИ Дердь) (397);

ЙОШ Ференц: В одной из лондонских районных библиотек (398);

Совещание по вопросам технических библиотек в комитате Ваш (402);

Статистические данные о работе массовых и профсоюзных библиотек за 1964 г. (408).

FROM THE CONTENTS

National conference on adult education (379);
Mrs. György Bot: Actual problems of inter-library loans (380);
Jenő Ughy: What does village population read? (386);
György Békés: Propagation of political knowledge in Hatvan district's libraries (389);
Márton Kirschner: Integration of public and school libraries in Csongrád county's little villages (392);

Experiences of co-operation between council and trade-union public libraries (György Verseghi) (397);

Ferenc Joós: In a London district public library (398);

Conference on technical libraries in Vas county (402);

Statistics of council and trade-union public libraries, 1964 (408).

AUS DEM INHALT

Landesbesprechungen über die Volksbildung (379);
Frau Gy. Bot: Über die aktuellen Fragen des auswärtigen Leihverkehrs (380);
Jenő Ughy: Was liest man im Lande? (386);
György Békés: Die politisch-belehrende Arbeit der Bibliotheken im Kreis Hatvan (389);
Márton Kirschner: Zusammenlegung der allgemeinen öffentlichen Bibliotheken und Schulbibliotheken von Kleingemeinden im Komitat Csongrád (392);

Erfahrungen der Zusammenarbeit von allgemeinen öffentlichen Bibliotheken und Gewerkschaftsbibliotheken (György Verseghi) (397);

Ferenc Joós: In einer Bezirksbibliothek von London (398);

Besprechungen über die technischen Fachbibliotheken im Komitat Vas (402);

Statistische Jahreserhebung 1964 in den allgemeinbildenden und Gewerkschaftsbibliotheken (408);

CIKKEINK SZERZŐI

Antal Miklós, a Vásárosnaményi Járásí Könyvtár igazgatója; **Békés György,** a Hatvani Járásí Könyvtár igazgatója; **dr. Bot Györgyné,** a Debreceni Egyetemi Könyvtár munkatársa; **Csányi László** újságíró; **Fodor András,** a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; **Joós Ferenc,** a Kecskeméti Megyei Könyvtár munkatársa; **Kirschner Márton,** a Hódmezővásárhelyi Megyei Könyvtár igazgatója; **Kiss Jenő,** a SZOT Kulturális Osztá-

lyának munkatársa; **Pacsai László,** a szekszárdi SZMT Könyvtár vezetője; **Pápayné Kemenczey Judit,** a Szolnoki Megyei Könyvtár munkatársa; **Szöllősy Kálmán,** a Pécsi Városi Könyvtár igazgatója; **Ughy Jenő,** a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; **Verseghi György,** a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárosszátyának munkatársa; **Vollmuth Frigyesné,** a Badaacsonytördenicei Községi Könyvtár vezetője.

A MŰVELŐDESÜGYI
 MINISZTERIUM LAPJA

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Ebergényi Tibor, Gönczi Imre, Karácsonyi Jánosné, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kőhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István, Szekeres Pál, Tóth Ferenc. — Kiadja a Lapkiadó. Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII. Lenin körút 9/11. Telefon: 221—293. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Iroda Bp. V. József nádor tér 1. Egyéni előfizetés a 61.238, közületi előfizetés a 61.066 csekk számlán.

Vita után

Lapunk márciusi számában, a legsajátosabb könyvtári eszköznek: bibliográfiának közlésével hívtuk fel olvasóink figyelmét a népművelésről folyó vitára. Azóta a vita a Debrecenben tartott országos népművelési anketon lezárult. Anyagát és eredményét nem ismertettük részletesen, mert a *Népművelés* c. folyóirat júliusi száma mindezt közli. Elolvasására felhívjuk a könyvtárosok figyelmét. Az *Alföld* c. folyóirat is részletesen foglalkozik az ankéttal és a vita lezárásával. Mi csupán néhány olyan gondolatot emelünk ki az ankét anyagából, amelyet a könyvtárak munkája szempontjából különösen fontosnak tartunk.

Molnár János művelődésügyi miniszterhelyettes azzal kezdte vitázáró előadását, hogy a népművelésnek mindinkább növekszik a szerepe a szocialista építésben. Éppen ezért haladjunk gyorsabban ezen a területen is. A vita is jelezte, hogy új fejlődési szakasz bontakozik ki népművelésünkben. Korszerűsödött és kibővült a népművelés fogalma, de megmaradt a népművelésnek — s benne a könyvtári munkának is — tömegmozgalmi jellege. Különös figyelmet kell szentelni azoknak a területeknek, ahol alkalom mutatkozik a társadalmi aktivitás kibontakoztatására. A korszerűség igénye elsősorban tartalmi problémaként jelentkezik. Az egységes népművelési szemlélet, az országos koncepció még megvan, de érvényesítése terén még sok a tennivaló.

Ki kell alakítani a népművelés hatássóságának vizsgálatára vonatkozó módszereket, s az erre irányuló tudományos kutatással szemben nagy igényességet kell támasztani. Az új tudomány nyelve legyen egyszerű, közérthető. A vizsgálódásban pedig elveket elvekekkel, majd gyakorlatot elvekekkel szembesítsünk.

Megállapította a miniszterhelyettes, hogy a könyvtárakat sokkal szervezesebben kell beilleszteni a népművelés rendszerébe, mint eddig. Jobban kapcsolódjék a könyvtári munka a népműveléshez, több segítséget adjon az olvasóknak.

A művelődési házak még nem váltak egy-egy terület művelődési központjaivá. Ezt a célkitűzést nem is lehet még általánosságban érvényesíteni, mert nincsenek meg hozzá a feltételek. Ilyen körülmények között a módszertani, vezetési gyakorlat megfelelő kialakítása a legfontosabb. Nem baj, ha türelmetlenek vagyunk, mert a türelmetlenség segít, de legyünk tisztában azzal, hogy a megvalósítás hosszú ideig tart. Négy főfeladat áll előttünk:

1. A fehér foltoknak, az igénytelenség nagy területeinek eltüntetése.
2. A tartalom javítása, a szocialista eszmiség növelése, a világnézeti eredményesség fokozása, továbbá az általános alapműveltség emelése és a műszaki műveltség terjesztése.
3. A népművelés hatékonyságának fokozása, a központi és a helyi szolgáltatások egyeztetése, a tanulás és szórakozás egyeztetése.
4. Az irányítás javítása: nagyobb távlatban, tudományos megalapozottsággal kell tervezni, a végrehajtásban pedig eredményesebb koordinálást és ellenőrzést megvalósítani.

Megállapította a miniszterhelyettes, hogy a jövő évben néhány alapkérdés vonatkozásában többet kíván foglalkozni a minisztérium a könyvtárak fejlesztésével.

A vita hasznos volt és lezárult. Ezután már konkrét kérdéseket kell vizsgálni és megoldani.

Köpeczi Béla, az MSZMP Központi Bizottságának osztályvezetője elsősorban ideológiai kérdésekről beszélt felszólalásában. Legfőbb gondunk az legyen, hogyan fejlődik fel a népművelés a szocialista tudat alakításának igényéhez. A vita során nem vetették össze tudományos alapossággal a népművelés eredményeit a társadalmi valósággal. Nehéz az új művelődésügyi értékek megállapítása és a tömegek elé vitele. A régi művelődési értékek felismerésével és terjesztésével nincs ilyen probléma.

Politikusan kell vezetni a közösségi nevelést. Tudatosan válasszuk ki, hogy mit támogatunk különösebben, s kapjon hangsúlyt az a műveltséganyag. A társadalmi valóság állapota miatt, a társadalmunkban, értelmiségünkben meglevő szemléletbeli különbségek miatt nem érvényesül egységesen művelődéspolitikánk. Nálunk a közeg felemás, nem kizárólag szocialista, ezért a népművelés tartalma különbözőképpen érvényesül. Nagy figyelmet kell szentelni ennek a problémának.

A főkérdés az, hogy milyen a népművelés állapota az ideológiai irányelvek tükrében és milyen feladatok adódnak ebből.

Molnár János miniszterhelyettes megállapította, hogy a könyvtári munka nem kapott elég figyelmet a vitában. Hozzátehetjük, hogy az anketón sem. A könyvtárat a vitázók többsége, az Alföld szerkesztőségének összefoglaló tézisei is belevették a népművelés hagyományos területeibe s ilyen sommás megállapításokat tettek: „... ismeretterjesztés, műkedvelés, művelődési otthon és könyvtári munka... korszerűtlenné vált. Ezek a területek aránylag kevés embert vonzanak, társadalmi hatékonyságuk szűk.” A miniszterhelyettes utalt rá, hogy ez a megállapítás általában nem igaz. De kiáltóan nem igaz a könyvtárak vonatkozásában! Minden könyvtári tapasztalat ennek ellenkezőjéről tanúskodik. Kovács Máté megállapítása helytálló, aki a vita során kifejtette, hogy elsősorban azok iránt a tömegközlési eszközök iránt növekszik a tömegek érdeklődése, amelyek a modern technika eredményeinek felhasználásával készülnek: film, rádió, televízió, könyv és sajtó. Ez a megállapítás helyesen érzékelteti a könyvtárak egyre növekvő szerepét.

Hiányzott az ankétról mint meghívott és mint felszólaló a Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Különösen az új közművelődési könyvtári koncepciót kellett volna ismertetni a vitában, ez érveket adott volna több nyitva hagyott elméleti, művelődéspolitikai és módszertani kérdés eldöntéséhez. Az új közművelődési könyvtári koncepciónak már megvalósult példái is vannak, be kellett volna mutatni ezeket. És elméletileg is foglalkozni kell végre a könyvtárak népművelésbe való illeszkedésének kérdéseivel.

Érdekes, hasznos volt a vita, eligazítást nyújtott elméletnek és gyakorlatnak egyaránt. A könyvtárosokra nézve vonjuk le azt a tanulságot is, hogy más hasonló alkalommal meg kell ragadnunk az alkalmat, hogy feltárjuk eredményeinket és problémáinkat.

A könyvtárközi kölcsönzés időszerű kérdéseiről

I.

A könyvtárközi kölcsönzés az elmúlt időszakban igen sokat fejlődött. Az első időkben főleg tudományos könyvtárak vették igénybe a hasonló könyvtárak ilyen-írányú szolgáltatásait, az utóbbi években azonban a közművelődési és az iskolai könyvtárak is fokozódó mértékben kapcsolódtak be a könyvtárközi kölcsönzésbe. Nem érdektelen ezt a fejlődést a debreceni Egyetemi Könyvtár számadatainak tükrében megvizsgálnunk.

Könyvtárunk a helyi igények (kutatói, oktatói) kielégítése mellett, mint aktív kölcsönző fél, az országos feladatok ellátásából is kivette részét. Erre lehetőséget nyújtott, s egyben kötelezte is az 1952. január 1-ével életbe léptetett köteleispéldány szolgáltatási rendelet, valamint a nemzeti tulajdonba vett könyvanyag ugyanakkor megindult szétosztásának nagyszabású akciója. E két tényező eredményeként gyűjteményéből a hazai kiadványokra vonatkozó kölcsönzési igények túlnyomó többsége kielégíthető.

A könyvtár könyvtárközi kölcsönzési forgalma a következőképpen alakult az évek során:

Év	A teljes forgalom	Saját kéréseink	Az érkezett kérések	
			száma	a teljes forgalomhoz viszonyított %-aránya
1952	552	234	318	57.5
1957	2766	1083	1683	60.8
1961	3605	1241	2364	65.3
1963	5551	1905	3646	65.7
1964	5780	1520	4260	73.6

Mint a táblázatból látható, forgalmunk többségét, 57—73%-át az érkezett kérések adták. Az 1952. és 1964. év könyvtárközi kölcsönzési igényén mérhetjük le (318

és 4260 kérés) azt a hatalmas fejlődést, mely az elmúlt idők folyamán a vidéki könyvtárak tekintetében végbement.

Az átkölcsönzést igénylő intézmények megoszlása az 1963. év kéréseit véve alapul a következő volt:

Országos Széchényi Könyvtár (külföldi kérések)	8,8
Tudományos könyvtárak	10,5
Múzeumok, levéltárak	1,2
Kutatóintézetek, szakkönyvtárak	9
Ipari, mezőgazdasági üzemek	6,8
Megyei könyvtárak	22,3
Járási könyvtárak	20,1
Városi könyvtárak	9
Községi könyvtárak	5,1
Iskolai könyvtárak	8,2

A tanácsai közművelődési és az iskolai könyvtárak igénye tehát együttesen az összes érkezett kérések 64,7%-át adja, a tudományos és szakkönyvtáraké, valamint az üzemi könyvtáraké pedig 35,5%-át. Mintegy 120 tanácsai közművelődési és iskolai könyvtárral állunk kapcsolatban a könyvtárközi kölcsönzés révén.

A megyei könyvtárak — kivéve a Pest megyeit — több kevesebb mértékben igénybe vették szolgáltatásainkat. A területhez tartozó hét megyei könyvtárral bonyolítottuk le a legnagyobb forgalmat (Eger 284, Szolnok 153, Nyíregyháza 64, Miskolc 36 stb.). A területileg nem Debrecenhez tartozó megyei könyvtárak közvetlenül, vagy a Széchényi Könyvtáron keresztül juttatták el igényüket hozzánk (Hódmezővásárhely 34, Szekszárd 21, Veszprém 21, Kecskemét 20, Győr 19 stb.).

Kereken 60 járási könyvtár igényével foglalkoztunk. A területünkhöz tartozók közül a legtöbbet igényelt Városháza (124 kérés), Püspökladány (75), Csenger (68), Derecske (56), Tiszafüred (44 kérés). A más területhez tartozók közül: Nagykánizsa (49 kérés), Tata (21), Celldömölk (21), Cegléd (18).

Városi könyvtáraink közül a legtöbb kérést Hajdúszoboszló terjesztette elő (101), de a községi könyvtárak is nagy forgalmat bonyolítottak le. (Pl. a Balmazújvárosi Községi Könyvtár 28 kéréssel jelentkezett.)

A felsőfokú és a középfokú levelező oktatásban résztvevők irodalommal való ellátásában az iskolai könyvtárak is fontos közvetítő szerepet vállaltak. Így pl. a debreceni, jászberényi felsőfokú tanítóképző intézet, a szarvasi, soproni óvónőképző intézet, valamint az általános gimnáziumok és szakközépiskolák, általános iskolák igényei is jelentékenyek.

Területi felosztás alapján végzett elemzésünk szerint 83%-ban a mi területünkről erednek a kérések, a területünkhöz nem tartozó könyvtárak kérései 17%-ot tettek ki. Ez utóbbi kérések 10%-ban közvetlenül, 7%-ban pedig a Széchényi Könyvtáron keresztül érkeztek hozzánk.

Az évek hosszú során kialakult kapcsolat és eredményes együttműködés következtében több dunántúli és Duna—Tisza közti tanácsai közművelődési és iskolai könyvtár a rendelet megjelenése után is a kért anyag mielőbbi megszerzésének reményében közvetlenül hozzánk küldi kéréseit. Jóllehet nem szívesen hártjuk el e bizalmat, a területünkön általánosan növekvő forgalom, s a munkaerőhiány jobb meggyőződésünk ellenére is arra kényszerít bennünket, hogy a következő időben — kivételes esetektől eltekintve — a területileg nem hozzánk tartozó közművelődési könyvtárak közvetlen igényeit az illetékes területi központba irányítsuk. Ennek hatását az utóbbi időben oly módon tapasztaljuk, hogy csökken a közvetlen kérések mennyisége, viszont emelkedik a Széchényi Könyvtáron keresztül érkezett — területileg nem hozzánk tartozó — kérések száma.

Megvizsgáltuk azt is, hogy a kéréseket milyen mértékben tudjuk kielégíteni. Kitűnt, hogy az elmúlt évek folyamán az igények 68—75%-át teljesítettük. Jellemző, hogy a tudományos és szakkönyvtári kérések nagyobb százalékát tudjuk teljesíteni, mint a közművelődési és iskolai könyvtárakét. Ennek oka egyrészt gazdag szakanyaggal rendelkező állományunkban, másrészt a közművelődési könyvtárak nagymértékű tankönyvigényében keresendő.

Hogy pontos képet alkothassunk arról, hogy a közművelődési és iskolai könyvtárak milyen célból igénylik a kölcsönzésre kért anyagot, az elismervények hátlapján tájékoztatást kértünk a művek felhasználásáról. (Ezúton is kérjük a könyvtárközi kölcsönzést végző könyvtárosokat, hogy a válaszádról ne feledkezzenek meg.) Az átkölcsönzés céljáról a következő áttekintést kaptuk:

Tudományos és kutatómunka		20,6%
A termelőmunka szükséglete		7,1%
ebből műszaki	3,44%	
mezőgazdasági	3,66%	
Felsőfokú továbbképzés		49,2%
ebből tananyag	21,1%	
szakdolgozathoz	28,1%	
Középfokú továbbképzés		2 %
Középfokú szakképzés		4,5%
Egyéni továbbképzés, szakképzés		12 %
Önművelés		4,6%

A tanácsi közművelődési és iskolai könyvtárak által tudományos kutatás céljára kért anyag zöme társadalomtudományi (főleg helytörténeti, néprajzi, irodalomtörténeti és történettudományi) vonatkozású, s csak kisebb mértékben természettudományi. A kutatói szükségletek 20,6%-os részaránya nem jelentéktelen, s évek óta emelkedő tendenciát mutat.

A termelőmunka irodalomszükségletének jelentkezése jóval szerényebb mértékű. Tekintettel arra, hogy a kötelespéldányanyagunk különösen gazdag műszaki és mezőgazdasági kiadványokban, a vidéki szakembereknek ennél jóval több segítséget tudnánk nyújtani. E lehetőség tudatosítása és kiaknázása terén a vidéki közművelődési könyvtáraknak még jócskán vannak teendőik.

Meg kell jegyeznünk, hogy nem egy közművelődési könyvtárral gyümölcsözőek kapcsolataink e szakterületeken is. Pl. a Tiszafüredi Járási Könyvtár mezőgazdasági kisvasút építésével kapcsolatos, a Szolnoki Megyei Könyvtár mezőgazdasági vonatkozású, a Karcagi Városi Könyvtár építőipari gépek kezelésével és karbantartásával foglalkozó, az Egri Megyei Könyvtár kerámiai és bórdíszműipari irodalmat igényelt.

Ezek az adatok is jelzik, hogy az igények megvannak, csak nagyobb gondot kell fordítani felismerésükre és kielégítésükre.

A válaszok tanúsága szerint a közművelődési és iskolai könyvtárak kéréseinek fele a felsőfokú levelező oktatásban résztvevők tanulmányaival kapcsolatos. A levelező oktatás kiterjesztése tovább növeli a könyvtárak igénybevételét. A behatóbb elemzés azt mutatja, hogy az igények 60,4%-a társadalomtudományi (filozófia, lélektan, logika, pedagógia, nyelvtudomány, irodalom és történelem) jellegű, és csupán 11,2%-a természettudományi. Ez nemcsak a bölcsészhallgatók nagyobb számával, hanem tanulmányaik jellegével, a szakirodalom természetével is magyarázható.

A középfokú oktatáshoz kért anyag tekintélyes hányada a könyvtárosok középfokú tanfolyamát végzők tanulmányaihoz, dolgozataihoz szükséges.

Az egyéni képzés csoportjába a közművelődési és szakelőadások tartásához, az oktatás színvonalasabbá tételéhez, vagy a szűkebb értelemben vett önképzéshez igényelt szakanyag tartozik, igen változatos témák szerint.

Ami az önművelés kategóriájába tartozó átkölcsönözött anyagot illeti, közművelődési könyvtáraink — igen helyesen — szépirodalmi igényekkel csak elvétve jelentkeznek. Élénk az érdeklődés például a vallás eredete, a nők társadalmi helyzete, a képzőművészet, filmművészet és a sport iránt.

A teljesítetlen kérések vizsgálata azt mutatja, hogy a közművelődési és az iskolai könyvtárak által igényelt irodalmat elsősorban azért nem tudtuk rendelkezésre bocsátani, mert máshova kölcsönöztük. Tehát a szolgáltatás legnagyobb akadálya az azonos időben, azonos műre érkező kérések nagy száma. Ezen kívül a hiányos vagy tévesen megadott adatok is gyakran akadályozzák a teljesítést.

A könyvtárközi kölcsönzésben rejlő nagy lehetőségek felismerése, s az általános kibontakozás elősegítése, majd a forgalom állandó növekedése szükségszerűen megkívánja — országos viszonylatban is — a lebonyolításra vonatkozó egységes eljárás kidolgozását, s a könyvtárközi kölcsönzésre vonatkozó, korábban közreadott tervezet után, a minden könyvtárra kötelező érvényű rendelet kibocsátását. A művelődésügyi miniszter 126/1963. (M. K. 8.) MM számú utasítása a könyvtárközi kölcsönzésről 1963. április 15-én jelent meg.

A könyvtárközi kölcsönzésről szóló utasítás a hálózati elven alapszik, s ezt a kölcsönzés gyakorlati lebonyolításánál a legnagyobb mértékben tekintetbe veszi. A könyvtárközi kölcsönzés szempontjából előnyös a hálózati, területi felosztás. A rendeletben megnyilvánuló fokozatossági elv a járás, megye területén meglévő irodalom jobb kihasználását, ésszerű forgalmazását, s az átkölcsönzési idő meggyorsítását célozza. Ez azt jelenti, hogy a községi és iskolai könyvtáraknak átkölcsönzési kéréseikkel saját járási könyvtárukhöz kell fordulniuk, hogy az állományból elküldhesse a meglévő műveket, s csak a teljesítetlen igénylés kerüljön a hálózat központjába, a megyei könyvtárba. A hálózati könyvtárak részéről is tel-

jesítetlen kérések a három területi könyvtárba kerülnek (Dunántúl: Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára, Duna—Tisza köze: Országos Széchényi Könyvtár, Tiszántúl: debreceni Egyetemi Könyvtár). Az a cél, hogy a kérések a két területről csak legutoljára kerüljenek a könyvtárközi kölcsönzés országos központjába, az Országos Széchényi Könyvtárba további kerestetésre.

A hálózati elv megvalósítása feltételezi a hálózati központ, jelen esetben a megyei könyvtár állományának oly mértékű fejlesztését, hogy a hálózatába tartozó könyvtárak szak- és helyismereti irodalmi igényét, valamint az utóbbi években mind nagyobb mértékű levelező oktatás és általában a helyi szakoktatás igényeit — megteremtve annak könyvbázisát — túlnyomó részben teljesíteni tudja.

A helyzet felvázolása után a következőkben néhány javaslattal szeretnénk hozzájárulni a könyvtárközi kölcsönzés eredményesebb munkájához.

II.

Minden közművelődési könyvtár elsőrendű feladata, hogy a területéhez tartozó olvasókat ellássa a szükséges irodalommal. Nemcsak a helyi olvasókat, hanem a gondjaira bízott egész területet. A közművelődési könyvtárakban az igények érezhetően növekednek, s e könyvtáraknak az ilyen igényeket is nagyrészt ki kell elégíteniük. Különösen vonatkozik ez a kíváncsi a hálózati központokra, a megyei könyvtárakra.

Javasoljuk, hogy minden *megyei könyvtár vizsgálja meg területének szakkönyv-igényét*. Az elmúlt évekre biztos adatokat szolgáltat a könyvtárközi kölcsönzés keretében kért irodalom, valamint a teljesítetlen kérések áttanulmányozása. Az igények felmérését célszerű kiegészíteni az olvasók közvetlen megkérdezése révén. A felmerült szükségletet nagymértékben befolyásolja a megye földrajzi-gazdasági helyzete (mezőgazdasági, ipari vagy bányavidék-e), ezen felül a gyárak, üzemek speciális igénye, valamint a felsőfokú oktatásban résztvevők szakmai megoszlása. A megye szakanyagának tervszerű fejlesztése szempontjából, de a már meglevő anyag gazdaságosabb felhasználása, a könyvtárközi kölcsönzésben való forgalmazása érdekében is, igen hasznos lenne olyan, *központi betűrendes katalógus felállítása* a megyei könyvtárban, amely a megye területén levő összes számottevő állományú könyvtár szakállományát is magába foglalná. Nem szabad kifelejtenuk az iskolák, szakszervezeti könyvtárak, pártbizottságok állományát sem, mert ezek elsősorban a felsőfokú levelező hallgatók irodalomigényének kielégítésében jelentenének segítséget.

A központi katalógus összeállítása természetesen nagy munkával jár. A központi katalógus kiegészítése, minden újabb szakanyag havonkénti bejelentése már elenyésző feladatot jelent.

Annak elbírálásába, hogy milyen szakanyag beszerzése indokolt, s mi az, ami tudományos, illetve speciális tartalma miatt már csak egyetemi könyvtárak, országos szakkönyvtárak, illetve kutatóintézetek állományába való, mit célszerűbb könyvtárközi kölcsönzés útján egy-egy esetben megszerezni, az igények alapos felmérésén, a szakanyag részletes tanulmányozásán kívül ajánlatos a helyi szakembereket is bevonni.

Legsürgetőbb feladat a felső és középfokú *levelező oktatásban résztvevők* tanulmányaihoz szükséges alapvető művek beszerzése. A levelező hallgatók szakirodalommal való ellátása ugyanis megközelítőleg sincs megoldva, különösen a társadalomtudományi irodalom tekintetében. Mindenekelőtt a könyvkiadásnak kellene gondoskodnia a szükséges művek kellő példányszámban való megjelentetésével az egyének sokkal jobb ellátásáról. De nem lehet mindent minden évben újra kiadni, s egyénileg beszerezni, épp ezért a könyvtár szerepe igen fontos az igények kielégítésében. Kíváncsi, hogy a könyvtárak gondoljanak az antikvárium beszerzésére is. A magánszemélyeknek egyes könyvek, különösen a segédkönyvek beszerzése a magas ár miatt gondot okozhat. Ilyen művek beszerzését tehát a könyvtártól várják. A *humán jellegű szakkönyvekben*, tankönyvekben igen nagyok a hiányok. Ezek beszerzése — a levelező hallgatók használatát nem számítva — is hasznos, mert élő anyaggal gazdagítja a közművelődési könyvtárakat. Tanárok előadásukhoz, gimnazisták dolgozataikhoz, műveltebb olvasók pedig egyéni továbbképzésükhöz nagyrészt épp az ilyen műveket keresik.

A könyvtárosok továbbképzésével kapcsolatos szakirodalom előteremtése ugyan csak nagy gond. A szakképzési rendelet hatására, a képzésbe bekapcsolódó könyvtárosok növekvő számával arányosan szaporodnak az átkölcsönzési kérések is. Tapasztalatunk szerint a megyei, járási könyvtárak — sajnos — nem rendelkeznek az alapvető *könyvtári szakirodalommal* sem, s csak igen kis mértékben tudják a területükön jelentkező igényeket kielégíteni.

A könyvtárközi kölcsönzés egyik legégetőbb kérdése a *folyóiratkölcsönzés*. A könyvtárközi kölcsönzési utasítás lehetővé teszi, hogy az egy példányban meglevő folyóiratok átkölcsönzését a könyvtárak megtagadassák, nem számolva azzal, hogy ennek következtében elsősorban vidéki viszonylatban szinte megoldhatatlan nehézségek állnak elő.

A könyvtári állomány, különösen az a része, amelyet a könyvtárközi kölcsönzés igényel, elsősorban nem műzeális érték, hanem élő anyag, amelynek használatát — kellő védelem mellett — lehetővé kell tenni. A kellő védelmet a periodikák esetében az átkölcsönzött periodika olvasótermi, illetve könyvtáron belüli helybeni használatának kikötése, a kért anyag évfolyamonkénti, folyamatos eljuttatása, rövid átkölcsönzési határidő engedélyezése, ajánlott nyomtatványként, illetve csomagként történő postázása, gondos csomagolása (hullámpapír és csomagolópapír) révén látjuk biztosítottak.

Tapasztalataink szerint az elmúlt tizenöt év alatt, az 1952-től erőteljesen fellendülő könyvtárközi kölcsönzésben egyetlen periodika sem veszett el. De ha elő is fordult volna elveszés: a kár, amely a társadalmat az irodalomhasználat korlátozásával éri, mérhetetlenül nagyobb egy-két periodika évfolyam értékénél. Könyvtárunk 1964-ben 398 folyóirat és hírlap évfolyamot küldött a könyvtáraknak, mégpedig tekintélyes részben a közművelődésieknek. Ezeknek a periodikáknak nagyrésze csak egy példányban van meg állományunkban is, különösen a régiek közül.

Gyakran kérték a Magyar Könyvszemle utóbbi évfolyamait, a Pedagógiai Szemlét, a Magyar Filozófiai Szemlét, a Magyar Közlöny, a Népművelési Értesítő, Új Írás, Irodalomtörténet, Századok és a Magyar Pedagógia példányait. Szeretnénk remélni, hogy ezek a folyóiratok igen sok közművelődési könyvtárban megtalálhatók, s csak az elzárkózás kényszeríti a kisebb könyvtárakat, hogy kérésükkel közvetlenül bennünket keressenek meg.

Ezen kívül küldtünk több régebbi folyóiratot, hírlapot is, melyek érthetően nem találhatók meg a hálózati központokban. (Archeológiai Értesítő, Egyetemes Philológiai Közlöny stb.) Kívételesen még olyan anyagot is átkölcsönöztünk, mint az *Athenaeum* 1837., 1838., a *Déliab* 1853—1858., a *Divatcsarnok* 1853—1855. évfolyamai.

Országos érdek, hogy a régi folyóirat és hírlapállományt az erősebb használatból megóvjuk, ennek mikrofilmre vétele és ilyen formában történő kölcsönzése szükséges. De az elmúlt egy-két évtized több száz példányban meglevő folyóiratait nem szabad elzárni az olvasók elől. Elengedhetetlen az erre vonatkozó rendelet módosítása, illetve helyes alkalmazása.

Tapasztalataink szerint a periodikát kérő könyvtárak hálásak a kapott segítségért, biztosítják a fokozott védelmet és a visszajuttatást. Miért nem tudják ugyanezt megvalósítani a területileg, munkaügyileg oly szorosan együttműködő intézmények, mint pl. a megyei közművelődési hálózat tagjai? Azt, hogy egy-két esetben a helybeli olvasók kérésének teljesítése néhány napig késik, el kell fogadtatni az igénylőkkel. Sürgős esetben az anyag azonnali visszakérésére a kölcsönző könyvtárnak megvan a joga és lehetősége.

A járási és községi könyvtáros joggal elvárhatja a megyei könyvtártól (és mint területi könyvtár mi is kérjük), hogy meglevő periodikáit bocsássa rendelkezésére, ne várja, hogy a hálózatában jelentkező ilyen igényt mások elégítsék ki helyette. Az iskolai könyvtárak pedig (tisztelt a kivételnek) tartsanak nagyobb rendet portájukon, mert lehetetlen, hogy olyan közkeletű pedagógiai orgánumokat, mint a *Módszertani Közlemények*, *Köznevelés*, *Család és Iskola* ne tudjanak saját állományukból kézbe adni, s ilyen esetekben is a könyvtárközi kölcsönzéshez forduljanak.

A hálózati elv megvalósításához hadd fűzzük az alábbi megjegyzéseket: a közművelődési és iskolai könyvtárak nagyobb százaléka nem tartja meg a *fokozatosság* elvét. Inkább él azzal a lehetőséggel, hogy közvetlenül a területi könyvtárhoz — jelen esetben a debreceni Egyetemi Könyvtárhoz, vagy az Országos Széchényi Könyvtárhoz — juttatja el kéréseit. Ezzel a könyvtárak a területi, illetve országos könyvtárközi kölcsönzési központot indokolatlanul sok olyan kéréssel terhelik, mely hálózaton belül gyakran gyorsabban teljesíthető lenne, és sajnálatos módon lassítja a fontosabb — csak e könyvtárak által teljesíthető — kérések intézését. Egyben azt is megakadályozzák, hogy a hálózati központi könyvtárak a teljesítetlen kérések kapcsán felfigyeljenek a hiányokra és ezen segíteni tudjanak.

Javasoljuk a megyei könyvtáraknak: foglalkozzanak e problémákkal, hogy valóban csak olyan kérések kerüljenek a területi könyvtárhoz, amelyeket ők nem tudnak kielégíteni. Viszont szükséges, hogy a hálózaton belül nem teljesíthető kérés pár nap alatt eljusson a területi könyvtárba.

Az adminisztráció megjavítása érdekében fontos, hogy a könyvtárosok kívánják meg az olvasóktól a kért mű legfontosabb adatainak feltüntetését; ez bizonyos

iskolázottsági fokon felül elvárható, még inkább felsőfokú levelező hallgatók esetében. Gyakori a szerző vezetéknevének helytelen feltüntetése, pl. Sós — Soó helyett, Grebenes — Grebensca helyett, s még több esetben elmarad a szerző utónevének megadása, mely a gyakoribb nevek, mint pl. Szabó, Kovács esetében a nagykönyvtár katalógusában több ezer cédula átnézését igényli. Mindezek erősen lassítják az ügymenetet, sőt végső soron megakadályozhatják a kérések teljesítését is.

Fokozott *gondosság*, pontosság legyen a könyvtárközi kölcsönzést végző könyvtáros erénye, hisz az ő munkáján keresztül az egész könyvtár működését megítélik. A kapott határidő pontos megtartása elsősorban minden könyvtár saját olvasója számára kívánatos, mert a fölöslegesen elfekvő anyag lassítja és akadályozza a könyv egészséges forgalmát. Csak az a könyvtár várhatja, hogy kérését teljesítik, amely mind az állományvédelem, mind forgalmazás tekintetében eleget tesz a feltételeknek. Ebben az esetben sok olyan anyagot is megkaphat — folyóirat, hírlap, bibliográfia stb. —, amelynek átkölcsönzésétől egyébként általában elzárkóznak a könyvtárak.

Jól tudjuk, hogy az itt felvetett problémák megoldása, különösen ami az *állomány fejlesztését* illeti, nem megy máról holnapra. Sorainkkal e hosszú távú feladat előmozdításához is szeretnénk hozzájárulni. A debreceni Egyetemi Könyvtár első-sorban tudományos könyvtár, de már csak területi jellege (és tegyük hozzá: vidéki helyzete) miatt is megérti a közművelődési könyvtárak nehézségeit, készségesen siet segítségükre és nagyra értékeli erőfeszítéseiket, eredményeiket. Ez a törekvés hatja át a könyvtárközi kölcsönzési munkatársakat és ad erőt a bizony sűrűn jelentkező nehézségek vállalásában.

Dr. Bot Györgyné

Megalakult a KISZ központi ifjúsági olvasószolgálat

A fiatalok szabad idejének hasznos, kulturált felhasználásáról, annak tervszerű irányításáról a múlt évben hozott határozatot a Kommunista Ifjúsági Szövetség; most pedig e határozat egyik legfontosabb részét, az olvasóvá nevelést kívánja elősegíteni a központi ifjúsági olvasószolgálat létrehozásával.

Az ifjúsági olvasószolgálat többre törekszik, mint a megszűnt József Attila olvasómozgalom. Az olvasómozgalom különböző fokozatú jelvényeit megszerezte ugyan 400 000 ifjú — ezek rendszeres könyvtárlátogatók voltak —, aki azonban nem került a könyvtárak vonzáskörébe, az az olvasómozgalomból is kimaradt.

A központi ifjúsági olvasószolgálat a KISZ keretein belül az egész ifjúságot óhajtja az olvasás felé irányítani, célja tehát egyrészt a még nem olvasók megnyerése, másrészt az olvasási igények fejlesztése és az ifjúsági könyvkiadás tanácsokkal, felmérésekből eredő tapasztalatokkal való támogatása. E célok érdekében négy szakcsoportot hoz létre: a kiadási és terjesztési, a módszertani, az elméleti szakcsoportot, valamint a bibliográfiai és irodalmi szerkesztőseget (utóbbi az Ifjú Kommunista Irodalmi mellékletének összeállítására hivatott). A központi ifjúsági olvasószolgálat munkacsoportjai a városokban, a megyékben és járásokban is megalakulnak.

Az olvasószolgálat *tevékenységét tudományos megalapozottsággal kívánja kifejleszteni*: olvasás-szociológiai, pszicholó-

giai hatásvizsgálatokkal óhajtja a kiadás, terjesztés és a könyvtárak munkáját támogatni.

Az olvasószolgálat munkaterve előírja a kapcsolatok megteremtését a könyvtárakkal és a könyvbarát-mozgalom helyi bizottságaival, és előírja a könyvtárakban már bevált formák és módszerek felhasználását is. Ennek az együttműködésnek első jele az a körlevél, melyet az olvasószolgálat szervezői a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársainak közreműködésével szerkesztettek, s melyet valamennyi KISZ-alapszervezetnek elküldtek. A levél irodalmi rendezvényekhez ad műsortervet, mintát, azonkívül ötletes fejtörőket, irodalmi társasjátékokat és rejtvényeket tartalmaz. A KISZ-alapszervek mindenütt irodalomfelelőst választanak majd, aki felolvasóesteket, szavalóversenyeket rendez, s akinek feladata lesz, hogy gondoskodjék a klubdelutánok irodalmi műsorairól. Az irodalmi felelős ezenkívül összekötő szerepet tölt be a könyvtár és a KISZ-alapszerv között.

A központi ifjúsági olvasószolgálat a KISZ-alapszervezetek figyelmét az olvasásra a művelődésre igyekszik fordítani: szervezői kéri a könyvtárosoknak, mint képzett és tapasztalt szakembereknek hathatós segítségét, közreműködését, hiszen a szervezet legfőbb célja, hogy minél több új olvasót toborozzon a könyvtáraknak, amelyekbe eddig csak a fiatalok fele iratkozott be.

Mit olvas a falvak lakossága?

AZ OLVASMÁNYOK KIVÁLASZTÁSA A KÖNYVTÁRBAN ÉS A KÖNYVTÁRON KÍVÜL

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ „1000 falusi lakos és a könyv” című vizsgálatának eredményeiből már közöltünk részletet. Ez a vizsgálat az ország különböző részeiben fekvő, különböző gazdasági és műveltségi adottságú öt községben gyűjtötte adatait. Adatgyűjtői zárt lakóterületeken belül olvasókat és nemolvasókat egyaránt megkérdeztek. Foglalkoztak többek között a falusi lakosság irodalmi érdeklődésének irányával, áttekintést kaptak arról, hogy milyen műveket találtak a falusi olvasók az utóbbi esztendőben különösen érdekesnek, melyek voltak rájuk a legnagyobb hatással. Megnézték továbbá, hogy tényleges olvasmányaik összetétele mennyire felel meg kifejezett érdeklődési irányuknak.

Ismeretterjesztő munka, vagy szépirodalmi mű?

Megkérdeztek tehát egyebek között a vizsgált személyektől, hogy *mi volt az utolsó könyv, amit olvastak?* A választ arra való tekintet nélkül kellett megadni, hogy az utoljára olvasott könyv tetszett vagy nem tetszett. Ezekből az adatokból a megkérdezettek olvasmányainak általános összetételére is következtethetünk.

A legutóbb olvasott könyv

társadalomtudományi, politikai, történelmi munkák	3%
műszaki, szakmai könyvek	1%
mezőgazdasági könyvek	2%
egyéb ismeretterjesztő és szakkönyvek	6%
regények	66%
elbeszélések	2%
versek	2%
egyéb szépirodalmi művek	2%
gyermek és ifjúsági könyvek	11%
biblia, kalendárium	2%
pontatlan cím miatt megállapíthatatlan	2%
együtt:	100%

Bár az érdeklődési irányra vonatkozó egyik korábbi kérdés kapcsán a könyvek iránt valamiféle érdeklődést tanúsító megkérdezettek 24%-a vallotta magát az ismeretterjesztő, illetőleg a szakirodalom hívének, az olvasmányok között ezek a könyvek már csak 13%-kal szerepelnek. Ennek nem az az oka, hogy az emberek nem elég következetesek olvasmányaik kiválasztásában, inkább az, hogy a szépirodalmi érdeklődésük sokkal rendszeresebben olvasnak, míg a szakirodalmi érdeklődést vallók ritkábban valósítják meg az ilyen irányú szándékukat.

Az olvasott szépirodalmi művek összetételében a regények mellett eltörpül minden más műfaj szerepe. Különösen elgondolkodtató, hogy a versesköteteket milyen kevesen olvassák, holott olvasásuk a versek ízlésfejlesztő szerepénél fogva társadalmi szempontból is fontos volna.

A mai és a régi

Korok és az irodalom társadalmi, valamint földrajzi területei szerint a legutóbb olvasott szépirodalmi művek a következőképpen oszlanak meg:

régi magyar szépirodalom	51%
mai magyar szépirodalom	15%
régi külföldi szépirodalom	21%
szovjet és népi demokratikus szépirodalom	7%
egyéb mai külföldi szépirodalom	6%
együtt:	100%

Figyelemre méltó, hogy a legutóbb olvasott szépirodalmi művekre vonatkozó adatok általában megközelítően azonosak a különösen tetsző szépirodalmi művekre vonatkozó adatokkal, viszont a mai magyar szépirodalom vonatkozásában nagyobb eltéréseket tapasztalunk. A munkások, az értelmiségiek és az „egyéb” foglalkozásúak jóval nagyobb arányban olvassák ugyanis a mai műveket, mint ahogyan e művek elnyerik tetszésüket. A tanulók (középiskolások) ezzel szemben nagyobb arányban jelöltek meg különösen érdekesnek talált mai magyar szépirodalmi munkákat, mint ahogyan ezek olvasmányaik között képviselve voltak. Ennek a jelenségnek nyilván

az az oka, hogy az idősebbek a régi irodalmon nevelkedve, annak mondanivalójában éreznek kevesebb problémát, a régebbi művek szerkezeti, formai megoldásait, nyelvét érzik természetesebbnek. A tanulókat ilyen gátlások nem terhelik, ők már a ma gyermekei. A belső kapcsolat az új irodalom és az olvasók között azonban a felnőttek vonatkozásában is kezd kialakulni, az új, ha nem is fogadják el teljesen, felkeltette érdeklődésüket. Kivétel a *parasztág*, mert olvasmányainak 71%-át alkotják a régi magyar szépirodalom alkotásai, 12%-ot pedig a régi külföldi irodalom foglal el. A különösen tetszőként megjelölt szépirodalmi művek összetétele náluk hozzátöbbségesen ugyanilyen, tehát a munkásoknál, vagy az értelmiségnél tapasztalható tájékozódási folyamat náluk nem indult el. A könyvtáraknak erre jó lesz felfigyelniük.

Hogyan és honnan

Nézzük meg most azt is, hogyan és honnan választották ki a megkérdezettek az utoljára olvasott műveket:

	Régi magyar	Mai magyar	Régi külföldi	Szovjet és népi dem.	Egyéb külföldi
s z é p i r o d a l o m					
A könyvtárban látta kiállítva, kitéve	14%	23%	13%	28%	21%
A könyvtáros ajánlotta	26%	24%	20%	8%	11%
Katalógusban, jegyzékben találta	3%	5%	2%	2%	5%
Kirakatban látta meg	3%	1%	2%	—	3%
Boltban választotta	9%	14%	13%	12%	19%
Rádióban, televízióban hallott róla	—	—	—	—	—
Olvasott róla	1%	—	1%	—	—
Ismerős ajánlotta	8%	3%	7%	10%	8%
Ügynöktől vásárolta	3%	1%	3%	5%	—
Kölcsönbe, ajándékba kapta	20%	18%	26%	22%	21%
Otthoni könyv	11%	9%	13%	13%	14%
Nem adott feleletet	2%	2%	—	—	—
Együtt:	100%	100%	100%	100%	100%

Látható, hogy a könyvtár szerepe a szépirodalommal való ellátásban nagyobb, mint az ismeretterjesztő művek olvastatásában. Ez önmagában nem kifogásolható, hiszen a munkához szükséges szakkönyveket helyesebb, ha megvásárolják. Amint látjuk, ez részben meg is történik. Sajnálatos viszont, hogy a rádió és a sajtó irodalmi propagandájának falun milyen kis hatása van. Még sajnálatosabb, hogy olyan feleletet, amely a könyv kiválasztását ismeretterjesztő előadás hatásának tulajdonította volna, nem kaptunk.

Figyelemre méltóak a szépirodalmi művek kiválasztására vonatkozó adatok.

	Az olvasott művekből	Ismeretterjesztő művek, szakkönyvek	Szépirodalmi művek
A könyvtárban látta kiállítva; kitéve	15%	10%	16%
A könyvtáros ajánlotta	20%	18%	20%
Katalógusban, jegyzékben találta	3%	2%	3%
Kirakatban látta meg	2%	1%	3%
Boltban választotta	14%	22%	12%
Rádióban, televízióban hallott róla	—	1%	—
Olvasott róla	1%	—	1%
Ismerős ajánlotta	8%	5%	8%
Ügynöktől vásárolta	3%	5%	2%
Kölcsön kapta, ajándékba kapta	21%	16%	23%
Otthoni könyv	11%	14%	11%
Nem adott feleletet	2%	6%	1%
Együtt:	100%	100%	100%

Ezek az adatok a szabadpolc-vita szempontjából érdekesek, mert kiderül, hogy a könyvtárosok ajánlómunkája leszűkíti az olvasók érdeklődését, a kiállítások, a szabadpolc hatása azonban szélesíti és fejleszti. A mai magyar és külföldi irodalom számára kedvező a katalógushasználat eredménye is. Itt megjegyezzük, hogy valóban használható katalógusa a vizsgált községek közül egyedül a bácsalmási könyvtárnak van. Nem jogosulatlan tehát a feltevés, hogy jó katalógusoknak a többi községben is lenne értelme.

Figyelemre méltó, hogy a bolti vásárlás anyagában a mai irodalomnak nagyobb a hányada, mint a réginek. Ez persze nem annyira meglepő, ha meggondoljuk, hogy a fejlettebb olvasók több könyvet vásárolnak.

Könyvtári és könyvtáron kívüli olvasók

Hasonlítsuk most össze a könyvtári tagok és a nem könyvtári tagok olvasását:

	könyvtári tagok	nem könyvtári tagok
társadalomtudomány, politika, történelem	4%	3%
műszaki, szakmai könyv	2%	1%
mezőgazdasági munka	1%	3%
egyéb ismeretterjesztő és szakkönyv	7%	4%
regények	69%	63%
elbeszélések	2%	3%
versek	1%	3%
egyéb szépirodalmi műfajok	1%	3%
gyermek és ifjúsági szépirodalom	11%	12%
biblia, kalendárium	—	3%
hiányos címadatok miatt meghatározhatatlan	2%	2%
együtt:	100%	100%

A könyvtári tagok tehát általában több ismeretterjesztő munkát olvasnak, mint a könyvtáron kívüliek. Kivételt képeznek a mezőgazdasági művek; a könyvtárak munkáját ez nem dicséri. *Helytelenítendő* az is, hogy a könyvtári olvasók szépirodalmi kölcsönzései majdnem teljesen a regényekre korlátozódnak. A versolvasók aránya a könyvtáron kívüliek között például jóval magasabb! Ezzel a problémával — a regényen kívüli szépirodalmi műfajok elhanyagoltságával — foglalkozni kell.

Lássuk most a könyvtári tagok és a nem tagok szépirodalom olvasásának megoszlását korok és társadalmi-földrajzi területek szempontjából:

	könyvtári tagok	nem könyvtári tagok
régi magyar szépirodalmi művek	43%	57%
mai magyar szépirodalmi művek	18%	12%
régi külföldi szépirodalom	23%	19%
szovjet és népi demokratikus szépirodalom	8%	8%
egyéb külföldi szépirodalom	8%	6%
együtt:	100%	100%

Ezek az adatok már kedvezőbb képet nyújtanak a könyvtári munka eredményességéről. A könyvtári tagok olvasása nem korlátozódik annyira egyoldalúan a régi magyar szépirodalomra, mint a könyvtáron kívülieké.

Kinek segítsünk?

A könyvtáros számára mindig probléma — a szabadpolcos könyvtárban dolgozó számára különösen —, hogy kinek segítsen a könyvek kiválasztásában, kinek ne. A vizsgálat során ezért megkérdezték, hogy a könyvtárban ki szereti saját maga kiválasztani a könyveket és ki fogadja szívesen, ha segítenek neki. A válaszokból kiderült, hogy a megkérdezett könyvtári olvasók 52%-a szívesebben keres maga, 48%-a szereti, ha segítenek. Különbség mutatkozik a férfiak és a nők között: a férfiak 57%-a, a nőknek csak 47%-a idegenkedik a segítségtől. Ugyancsak szívesebben választ önállóan a munkások 45, a parasztok szintén 45, az értelmiségiek 61, a tanulók 65, az „egyéb” foglalkozásúak 48 százaléka.

Még érdekesebb ugyanez a korcsoportokkénti bontásban. A 14—18 évesek 69%-a, a 18—26 évesek 58%-a, a 26—50 évesek 48%-a, az 50—60 évesek 45%-a, a 60 éven felüliek 40%-a választja ki szívesebben saját maga, segítség nélkül olvasmányait.

Az iskolai végzettség szerinti csoportoknál viszont azt látjuk, hogy a nyolc

általános iskolai osztálynál kevesebbet végeztek 39%-a, a nyolc általános iskolai osztályt végeztek 53%-a, a középiskolát végeztek 78%-a, a főiskolai végzettségük 85%-a, az egyetemet végezteknek pedig 90%-a ragaszkodik a könyvek önálló kiválasztásához!

Ezek a tendenciák világosak. *A segítséget az idősebbek sokkal jobban igénylik, mint a fiatalok, a kevésbé műveltek, mint a műveltebbek.* A különbségeket fokozza az is, hogy a fiatalok között több a műveltebb ember, mint az idősebb korcsoportokban. A könyvtáros viszont úgy érzi, hogy a fiatalabbakat különösen kötelessége nevelni, izlésüket fejleszteni. Nevelési törekvéseit eredményesnek is véli, hiszen a fiatalabb olvasó általában nehezebben hárítja el a könyvtárosi ajánlást. Belsőleg azonban gyakran nem veszi szívesen, ami kétséges hatással járhat. A könyvtáros nevelő szándéka úgy látszik, elsősorban a parasztság körében nem ütközik belső akadályokba: *a paraszt olvasók minden más foglalkozási csoport között a legjobban igénylik a segítséget.*

Az utóljára olvasott könyvre vonatkozó feleletekből is az derül ki, hogy a könyvtárosok a legtöbb esetben a tanulók számára ajánlottak könyvet. Az idősebbek azonban ritkábban kaptak segítséget, mint amennyire szívesen vették volna. A gyakorlat és az igények között tehát alapos ellentét mutatkozik.

Ughy Jenő

A könyvtárak politikai ismeretterjesztő munkája a hatvani járásban

A könyvtári statisztikában társadalomtudományi műveken nemcsak a kifejezetten politikai jellegű irodalmat értjük, hanem e szakcsoportba tartoznak még a filozófiai, a vallással foglalkozó és a történelmi művek, valamint a politikai jellegű életrajzok is.

A társadalomtudományi művek *beszerzésénél* arra törekedtünk, hogy a járási könyvtárban e témakör minden újonnan megjelenő könyve legalább egy példányban meglegyen. A községi könyvtárakban pedig a törzsanyagon kívül meglegyenek azok az alapvető, kézikönyv jellegű művek, amelyek a politikai oktatást segítik, azt kiegészítik, továbbá mindenhol törekedjenek a népszerűen megírt politikai művek beszerzésére is.

A közművelődési könyvtárak fontos feladata a világnézetű nevelés. Mi *közvetett* eszközökkel is ezt a célt szolgáljuk. Helyes lesz azonban megvizsgálni egy járási hálózat fejlődésének tükrében azt, hogy a *közvetlen* eszközökkel folyó világnézetű nevelés terén milyen eredményeket lehet elérni, hogyan alakul a társadalomtudományi könyvek olvasottsága.

A könyvtári munka hatékonyságának egyik fontos mutatója az állomány egy kötetére jutó évi kölcsönzési forgalom. Az olvasószolgálati tevékenység fontos feladata, hogy elérje az állomány egyenletes forgási sebességét. Ne csak a szórakoztató szépirodalmi műveket kölcsönözzék az olvasók, hanem az ismeretterjesztő művek és ezen belül a társadalomtudományi-politikai művek forgalma is egyenletes legyen. Ehhez megfelelő állomány kialakítása és a kihasználtság biztosítása szükséges. Vizsgáljuk meg a politikai könyvek megoszlását is. A műfajon belül három csoportot különböztetünk meg:

1. Elsődleges politikai irodalom. Ide tartoznak a marxizmus—leninizmus klaszikusai, kongresszusi kézikönyvek, államférfiak cikkeinek gyűjteményei stb. Ezeket a műveket minden közművelődési könyvtár részére be kell szerezni, függetlenül a pillanatnyi kihasználtságtól. Azokban a községekben, ahol színvonalas politikai oktatás folyik, s a szeminárium-vezetők átértik feladatukat, ott e könyvek egy része állandóan használatban van. (Tapasztalatunk szerint azonban e műveket huzamos ideig nem hozzák vissza az olvasók.)

2. A politikai brosrák kiállítási módja is jellemzi az ideiglenességet. E füzetek egy része később gyűjteményes kötetben is megjelenik. Könyvtári kezelésük nehézkes, a szabadpolcon rövid idő alatt teljesen tönkremennek, és mint beletározott könyvtári egységek, feleslegesen növelik a könyvtár állományát, sok esetben hamis képet adnak az állományról illetve annak összetételéről. Könyvtári beszerzésük mégis indokolt.

3. A népszerű politikai irodalom a könyvtárak keresett anyagához tartozik. E műfajon belül legolvasottabbak a népszerű külpolitikai könyvek, a gyarmati népek küzdelmével foglalkozó könyvek, a fasizmus borzalmait leleplező művek, valamint a népszerű történelmi tanulmányok. (Karsai könyvei stb.)

A hatvani járásban a könyvtárak politikai állománya sokáig nem volt megfelelő. A hiányok pótlására 1963-ban valamennyi könyvtárunk részére beszereztük a politikai törzsszanyagból azt, ami könyvkereskedelmi forgalomban kapható volt. E tény is hozzájárult ahhoz, hogy 1964-ben lényegesen növekedett a társadalomtudományi művek forgalma.

Év	Könyvállomány			Kötetforgalom			Forgási sebesség	
	összesen	ebből társ. tud.	%	összesen	ebből társ. tud.		az egész állományé	a társ. tud. művéké
1958	nincs adat		—	56 408	1 733	3,0	—	—
1959	25 874	3 466	13,3	51 449	1 866	3,6	1,9	0,5
1960	33 714	4 127	12,2	115 314	2 850	2,4	3,4	0,7
1961	32 934	3 748	11,3	126 335	3 739	3,0	3,7	1,0
1962	44 078	4 549	10,3	146 919	4 750	3,2	3,3	1,0
1963	67 087	5 994	8,9	173 569	4 807	2,7	2,5	0,8
1964	72 005	6 991	9,7	202 770	7 711	3,8	2,8	1,1

A hatvani járási könyvtári hálózat könyvállományának és forgalmának meg-
oszlásáról valamint forgási sebességéről a statisztikai adatok alapján elmondhatjuk,
hogy a kölcsönzött politikai művek száma évről évre növekszik. Ezt kell megállá-
pítanunk még akkor is, ha az összes kölcsönzésben a politikai művek részaránya
hullámzik.

Nem elégedhetünk meg azonban általános következtetések levonásával. Éppen
ezért két eltérő jellegű, de azonos lélekszámú községben, ahol a könyvtári feltételek
is azonosak (pl. a könyvtárosok képzettsége, a könyvállomány összetétele stb.),
megvizsgáltuk a társadalomtudományi művek forgalmát. A vizsgált községek közül
Rózsaszentmárton ipari jellegű, míg Boldog mezőgazdasági jellegű település.

A társadalomtudományi művek kihasználtsága Boldog és Rózsaszentmárton köz-
ségben 1964-ben igen érdekes képet mutat:

	Boldog	Rózsaszentmárton
Az egész állomány kötetben	4 168	3 729
Ebből társadalomtud.	405 (9,7 %)	296 (7,9 %)
Kötetforgalom	8 560	11 826
Ebből társadalomtud.	295 (3,4 %)	437 (3,6 %)
Egy kötetre jutó forgási sebesség	2,0	3,2
A társadalomtud. művek forgási sebessége	0,7	1,5

E felmérés alkalmával megvizsgáltuk néhány kiválasztott könyv forgalmát is.
Vizsgálódásunk kiterjedt arra is, milyen életkorúak olvasták a kérdéses könyveket.
Ezenkívül megvizsgáltuk azt is, hogy a nőolvasók milyen mértékben olvasnak poli-
tikai könyveket.

	Boldog			Rózsaszentmárton			
	olvasta	kor	nem	olvasta	kor	férfi	nő
Gecse: Szentek, legendák, ereklyék	1	20	F	2	20	1	1
Bebrits: Elnökgyilkosságtól-elnökválasztásig 133 nap	1	20	F	2	20	2	—
Szentes: Kelet-Afrika a szabadság útján	1	20—30	N	1	20	—	1
Karsai: A budai Sándor-palotában történt	1	20	F	2	20	—	2
Mader: A sebhelyes gyilkos nyomában	1	20	F	7		6	1
Habe: Halál Texasban	3	20—30	F	9	20—40	7	2
	5	14—40	F	5	20—50	5	—

Mindkét könyvtárban a kölcsönzés szabadpolcos, és a könyveket az olvasók
maguk választották ki. A könyvtárosok e könyveket különösebben nem ajánlották.

Hiba lenne a közölt adatokból messzemenő általánosításokat levonni, de ezek néhány dologra mégis figyelmeztetnek:

1. A mezőgazdasági jellegű településen a gazdaság szerkezetében bekövetkezett változást nem követte olyan méretű világnézeti fejlődés, amely a könyvtári kölcsönzésben az ipari jellegű települések fejlődéséhez hasonló eredménnyel járt volna.

2. A társadalmi fejlődés eredményének kell elkönyvelnünk azt, hogy a KISZ korosztálybeli olvasók vezetnek a politikai művek kölcsönzésében.

3. Elgondolkodtató viszont az a tény, hogy a vizsgált könyveket nők alig olvassák. Ez arra enged következtetni, hogy a nők körében igen csekély politikai felvilágosító tevékenység folyik.

4. Feltételezhető, hogy sok esetben a mű olvasottságához a jó címválasztás is hozzájárult.

Végül bátran mondhatjuk, hogy nálunk a növekvő politikai érdeklődéshez hozzájárul az a tény, hogy járásunkban torzulásmentesen érvényesülnek az MSZMP határozatai, irányelvei.

A politikai érdeklődés felkeltéséhez a könyvtár sajátos eszközeivel is hozzájárult. Mit tett e cél érdekében? A járásban folyó *ismeretterjesztő tevékenységet* segítette azzal, hogy meghívta Várkonyi Tibor („Algéria”), Nemes János („Két világ határán”), Szentes Tamás („Kelet-Afrika a szabadság útján”) írókat, illetve újságírókat író-olvasó találkozóra. Az ankétok iránt nagy érdeklődés mutatkozott.

A könyvtár felismerte azt aényt, hogy ha *számíthat a tantestületekre*, ez nagyban segíti munkáját. Ezért a pedagógusok szakmai továbbképzésére meghívta dr. Karsai Eleket, akinek lebilincselő, közvetlen előadása nagy élményt jelentett a hallgatóság részére és közvetlenül hozzájárult műveinek fokozottabb olvasásához.

Mit tettünk még a politikai művek népszerűsítése érdekében? A politikai művek népszerűsítése érdekében *politikai fejtörőt* rendeztünk, mégpedig totó-módszerrel: már korábban felhívtuk az érdeklődők figyelmét néhány könyv elolvasására. A fejtörő nem a kérdések gépies felolvasásából állt, hanem 1—1 kérdéshez részleteket olvastunk fel a vonatkozó műből, s a témához kapcsolódó filmből részletet vetítettünk le. Pl. Antal: Ordasok c. művének kérdéséhez a Számonkérés c. filmet, mely Francia Kiss Mihályról szól. A nyertesek között a helyszínen jutalom könyveket sorsoltunk ki.

A felszabadulás 20. évfordulója alkalmából *járási felszabadulási fejtörőt* rendeztünk, melyen a járás közösségeiből az elődöntők nyertesei vettek részt. A kérdések egyrésze politikai könyvek ismeretét követelte meg.

A politikai irodalom népszerűsítése érdekében bibliográfiákat is készítettünk. A rendezvények meghívóin az író vagy a téma bibliográfiáját is közöltük. A pártoktatás szemináriumvezetői részére ajánló bibliográfiát állítottunk össze, melynek cimanyagát megismertettük a propagandistákkal.

E cikk keretében elsősorban az eredményekről írtam. Külön kellene vizsgálni azt, hogy milyen tényezők gátolják e téren a még eredményesebb fejlődést. Meg kellene vizsgálni azokat a könyveket, amelyeket a könyvtárakban egyáltalán nem keresnek. Keresni kellene azokat az okokat, melyek hozzájárulnak ahhoz, hogy bizonyos könyveket nem olvasnak. Ez hasznos útbaigazítást adhatna a könyvkiadásnak is.

Békés György

Öreg fák
(Lipták Pál
linómetszete)

A kisebb általános iskolák tanulói könyvtárainak átszervezése Csongrád megyében

Hosszan tartó vizsgálódások, ellenőrzések, értékelő viták eredményeképpen 1962 őszén megjelent a Művelődésügyi Minisztérium 79 172/1962. számú rendelkezése, mely elrendelte, hogy két megyében (Borsod és Csongrád) a részben osztott és kislétszámú általános iskolák tanulói könyvtárainak gondozását — kísérletképpen — a tanácsi közművelődési könyvtárhálózat vegye át.

Csongrád megye művelődésügyi szervei a feladatot — mely alkalmasnak látszott egy jól ismert, égető probléma részleges megoldására — szívesen fogadták. A vállalkozáshoz az első pillanattól kezdve a legteljesebb erkölcsi támogatást nyújtották.

A központi elgondolás a kisközségekben és a tanyai iskolákban tanuló sokezer gyermek jobb könyvtári ellátását célozta. Mi Csongrád megyében ezen felül arra is gondoltunk, hogy az iskolai könyvtárak megerősítése révén újabb felnőtt tanyai lakosokat vonunk be az olvasók táborába.

Az átszervezésről úgy beszéltünk, mint olyan „kísérletről”, melynek sikere egy pillanattal sem volt előttünk kétséges.

Megyénkben az átszervezés 242 iskolai egységet érintett. Ezek túlnyomó része tanyai iskola volt, község belterületén mindössze kilencet találtunk. A számbajövő iskolai egységekben a kísérlet megindulásakor 12 757 gyermek tanult, közülük 5282 felsős. A könyvvállomány 1962. szeptember 1-én 18 100 kötet volt — tehát egy tanulóra 1,6 kötet könyvtári könyv jutott. Csak a számszerű adatokat tekintve, a helyzet biztatónak látszott. Sajnos az állományrendezés során sok selejtezni való művet találtunk.

Az átszervezés alapelveit a következőkben állapítottuk meg:

1. Az iskolai könyvtárhálózat eddig nem volt képes a tanulókat a szükséges ifjúsági irodalommal ellátni. Gazdasági lehetőségeink pillanatnyilag nem tették lehetővé, hogy a tanácsi könyvtárhálózat kizárólag saját állományát adja ki az iskoláknak, ezért feltétlenül szükséges, hogy az iskolai könyvtárak használható könyvanyaga ott maradjon az iskolákban. Elérendő cél: jusson 1 tanulóra legalább 2 kötet ifjúsági könyv, ezen belül 5 felsőtagozatos tanulóra legalább 1 kötet kötelező irodalom.

2. Az illetékes tanácsi könyvtárhálózati központoknak (járási, városi könyvtárak) minden érintett iskolai könyvtár anyagát a helyszínen kellett megvizsgálniuk és a szükségletnek megfelelően új könyvekkel vagy átcsoportosítással kiegészíteniök. A kiegészítéssel a két hálózat együttesen kezelt anyagának — minőségi és mennyiségi szempontból egyaránt — meg kellett felelnie az előírásoknak.

3. Amennyiben az érintett iskolákban eddig mindkét hálózatnak volt könyvtára, a közös könyvtárat egy pedagógus vezeti tovább, aki mint fiókkönyvtáros szerződés viszonyban áll az illetékes községi tanáccsal.

4. A művelődési autók könyvvállományának gyarapítását és állomáshelyeik telepítését úgy irányítottuk, hogy működésükkel teljessé tették az osztatlan — tanyai — iskolák tanulóiinak ifjúsági könyvellátását.

5. Az új telepítésű — beszerezett — iskolai könyvtárakat az ifjúsági könyvanyagon kívül elláttuk felnőtteknek való ismeretterjesztő, szak- és szépirodalmi könyvanyaggal, így ezek képessé váltak a közművelődési feladatok ellátására is.

6. Az átszervezett könyvtárak a tanácsi hálózat statisztikai rendszerére tértek át, de munkanaplójukat úgy vezetik, hogy belőle az iskolai statisztikához szükséges adatok könnyűszerrel kiemelhetők legyenek.

7. Az átszervezés eredményes lebonyolításához mintegy 10 000—12 000 kötet új, megfelelő összetételű könyvre volt szükség. A költségvetésekben rendelkezésre álló és más, beígért anyagi eszközök gondos, céltudatos beosztásával ez a probléma is megoldhatónak látszott. Az átszervezésre, illetve a könyvvállomány kiegészítésére az alábbi forrásokra számíthattunk:

- a) a rendes költségvetés erre a célra felhasználható hányada,
- b) a földművelésszövetkezeti támogatás 30—40%-a,
- c) a községfejlesztési támogatás,
- d) a Művelődésügyi Minisztérium támogatása,
- e) a megyei tanács VB támogatása.

Az átszervezés a fenti elvek alapján hajtottuk végre. A könyvek tulajdonjogának problémája fel sem merült, az érintett iskolákból 3—4 kivételtől eltekintve nem szállították el a könyveket. Az állományt átnéztük, az avult, elrongyolódott műveket félreraktuk, a felhasználhatót a saját anyagunkkal összetéve mint egységes gyűjteményt rábíztuk a pedagógus-könyvtárosra.

Valamennyi új könyvtárossal és a művelődési autó állomásainak megbízottjaival szabályos szerződést kötöttünk, írásba foglaltuk a jogokat és köteleességeket.

Az átszervezést előre meghatározott ütemterv alapján végeztük. Ott kezdtük, ahol a tanácsi hálózatnak már jól kiépített állománya volt. Ezeken a helyeken viszonylag kisebb könyvkiegészítéssel el tudtuk érni a kitűzött célt.

A második ütemben azokat az egységeket fejlesztettük a kívánt fokra, amelyekben volt ugyan azelőtt is tanácsi könyvállomány, de nagyobb állománybővítést, kiegészítést kellett végrehajtani. Itt már nehezebben haladtunk, nem is tudtuk a második ütemet határidőre teljesíteni.

A harmadik ütemben azok az iskolák kerültek sorra, ahol eddig nem volt tanácsi közművelődési könyvtár, valamint a „nehéz” községek. Terveink szerint a teljes átszervezést 1963. VIII. 20-ig le kellett volna bonyolítani, de a közbejött nehézségek miatt az átszervezés elhúzódott november közepéig.

Az átszervezés (kísérlet) lezárását szokatlan és alkalmatlan időpontra, 1964. május 30-ra tűzték ki. Az értékelésre a nyár folyamán került sor. A Csongrád megyei helyzet a felmérés alapján sikeresen alakult. A tanulók száma ekkor 10 567 fő volt, ebből felsős 4340 fő.

Míg megyénkben 1962. X. 1-én 127 tanyai iskolában működött tanácsi közművelődési könyvtár vagy a művelődési autó kölcsönző állomása, az értékelés időpontjában már 217 átszervezett, illetőleg összevont könyvtári egységről számolhattunk be. Közülük 209 iskolában volt elhelyezve, 8 más helyen. A 217 egységből hatnak nem pedagógus volt a könyvtárosa.

Bebizonyosodott, hogy helyesen terveztünk, és a könyvállomány fejlesztésére számbavett anyagi eszközök a gyakorlatban elegendőnek bizonyultak. 1963-ban a Művelődésügyi Minisztériumtól 300 000 forintot, a megyei tanács VB-től 220 000 forintot kaptunk erre a célra. A földművesszövetkezetektől 120 000 Ft, Köfából közel 200 000 forint jutott könyvbeszerzésre — a rendes költségvetésen kívül. Így az 1963. évi másfélmilliós könyvbeszerzési keretből mintegy 800 000 forintot fordíthattunk az átszervezés alapját képező könyvállomány fejlesztésére.

Ilyen anyagi lehetőségek mellett a kezelésbe vett könyvtárak állománya az értékelés időpontjáig 63 347 kötetre emelkedett, amiből gyermek- és ifjúsági irodalmi 39 556 kötet, e csoporton belül pedig 6652 kötet ifjúsági ismeretterjesztő könyv volt. Tehát egy tanulóra 3,7, illetve 6 kötet könyvtári könyv jutott. Az értékelés óta eltelt évben ez az arány tovább javult. A tanyai iskolai könyvtáraktól használatra átvett kötetek száma 14 683 volt.

Az eredményeket más mutatókkal is mértük. 1962. október 1-én a megyei hálózatban 38 162 beiratkozott olvasót tartottunk nyilván, közöttük 14 éven aluli 12 106 volt. 1964. október 1-én az olvasók száma 50 347 fő volt, ebből az érdekelt korosztály létszáma 21 386 olvasó. Minden kétséget kizáróan megállapítottuk, hogy az olvasólétszám növekedésének mintegy 75%-át a fiókjellegű könyvkölcsönzők, tehát — megyénk jellegének megfelelően — a tanyai iskolákban működő összevont könyvtári egységek adták.

Az átszervezés során több, előre nem látott nehézségbe is ütköztünk. Így a lebonyolítás egyik kerékkötője a szekrényhiány volt. Az átszervezés előtti, többnyire csekély iskolai könyvtári állomány elhelyezése sem történt megnyugtatóan. Ehhez hozzájött a — sokszor 200—250 kötetnyi — kiegészítés, amely már nem fért el a rendelkezésre álló szekrényekben. Ilyen dolgokra az anyagi eszközök számbavételekor nem fektettünk súlyt, így menetközben kényszerültünk megoldást keresni.

Az átszervezés sikerét csak a pedagógusok megfelelő segítése biztosíthatta. Nagy többségük örömmel látta a változást, a megnövekedett lehetőségeket. Nem idegenkedtek az új feladattól, a felnőttek részére való rendszeres kölcsönzéstől. Csupán a tanácsi közművelődési könyvtárak bonyolult munkanaplója, a jelentési kötelezettség váltott ki bennük ellenkezést.

Nyugodt lelkiismerettel elmondhatjuk, hogy megyénkben az átszervezés sikerrel járt. Igazi eredményei az oktató-nevelő munka hatékonyságának növekedésében, a tanyai gyerekek — és felnőttek — látókörének, általános műveltségének gyarapodásában mutatkoznak meg. A tanácsi közművelődési hálózathoz való tartozás biztosította — és a jövőben is biztosítja — a szükséges nagyságú és összetételű könyvállományt, a működési feltételeket és a könyvtári szakmai irányítást.

Átszervezett tanyai iskolai könyvtáraink — mint közművelődési könyvtárak — egyre hatékonyabban teljesítik a kettős feladatot: megtanítani, rászoktatni a gyerekeket az olvasásra, illetve felkelteni és kielégíteni a gyermekek, valamint felnőttek olvasási igényét.

A tanyai iskolák tanulói könyvtárainak átszervezése szép feladat, nehéz, fáradságos munka volt, de az elért siker igazolja optimizmusunkat, mellyel e probléma megoldásához hozzáláttunk.

Kirschner Márton

az *Új Könyvek* szerkesztőjét és kiadóját

A közművelődési könyvtárügyben az utóbbi évek egyik legnagyobb vállalkozása az *Új Könyvek* című állománygyarapítási tájékoztató kiadása. A múlt év végi „kísérleti” számokat is tekintetbe véve több mint féléves múltira tekint vissza. Megjelenése óta, különösen 1965 januárjától, amikor is megszűnt az ÁKV Könyvtár-ellátó addigi Tájékoztató jegyzéke, minden könyvtárosi beszélgetés, vita és értekezlet témája a kiadvány.

Az „*Új Könyvek*”-et használó könyvtárosok sokat dicsérik ismertetéseinek tömörségét, beszerzési javaslatait, az olvasószolgálatban jól használható tanácsait. Összehasonlítva az eddigi tájékoztatóval megállapítják, hogy színvonalasabbá, megbízhatóbbá vált a könyvek ismertetése, az *Új Könyvek* megjelenésével javult az állománygyarapodás színvonala. De sok problémát is felvet az új kiadvány. A kérdések közül összegyűjtöttük a leggyakrabban elhangzókat, s feleletet kértünk rájuk *Onódy Miklóstól*, az *Új Könyvek* felelős szerkesztőjétől és *Mihályi Imrétől*, aki a szerkesztő bizottságban az Állami Könyvtérjesztő Vállalatot képviseli.

A legtöbb vita, panasz és bírálat a kiadvány szerkezetét illeti. *Mi indokolja az ismertetések hármas csoportosítását?* — kérdeztük *Onódy Miklóstól*.

— Az *Új Könyvek* jelenlegi szerkezetével elsősorban a legkisebb, de számban legnagyobb könyvtárainknak, a községi könyvtáraknak akarunk segítséget nyújtani. A törzsanyag kiemelése, előre hozása megkíméli ezek könyvtárosait az összes ismertetés átnézésétől. Ugyanakkor hangsúlyozottan felhívja a figyelmüket azokra a művekre, melyeket feltétlenül meg kell vásárolniuk. Segít ez a csoportosítás akkor is, ha év végén váratlanul pénzhez jut a könyvtár, s ki akarja egészíteni törzsállományát azokkal a művekkel, amelyeket megjelenésükkor nem tudott megvásárolni. Lehetőséget adott ez a csoportosítás a törzsanyag-jegyzékek kiadásának megszüntetésére is. Az 1964 októberéig megjelent törzsanyag-jegyzékeket kiadjuk összevontan, ettől kezdve pedig az *Új Könyvek* közli folyamatosan a kiegészítéseket.

Az érvelés elfogadhatónak látszik, de *miért nem azonos a könyvek sorrendje a Megrendelőjegyzéken, illetve az ismertetéseké az Új Könyvek-ben?* Ismeretesebb azok az érvek, hogy a „13-as” csoportosítású rendelőjegyzék megkönnyíti a csoportos leltárkönyv kitöltését, de ez a vélemény nem elég meggyőző. A könyvtárak szívesen vállalják a csoportos leltárkönyv kitöltésénél a többletmunkát (egyébként sem minden könyvtár csinálja a rendelőjegyzék alapján), ha cserében a jegyzék és az *Új Könyvek* sorrendje megegyezik. Így megszabadulnának a felesleges keresgéléstől, még ha meg is könnyíti azt a tétele számozás.

— A mi véleményünk szerint is mind az *Új Könyvek*-nek, mind a Megrendelőjegyzéknek azonos elvek szerint kell felépülnie, függetlenül attól, hogy az egyes könyvek milyen minősítést kapnak. A Könyvtár-ellátó természetesen arra törekszik, hogy megkönnyítse a könyvtárak munkáját, ezért a 13. sz. Megrendelőjegyzéket már az *Új Könyvek* sorrendjében készítette el — mondja *Mihályi Imre*.

A következő kérdés ismét a Könyvtár-ellátóhoz szól. *Miért nem érkezik a könyvtárakba egyidőben — esetleg egy borítékban — az Új Könyvek és a Megrendelőjegyzék?*

— Az *Új Könyvek* a Zrínyi Nyomdában, a Megrendelőjegyzék a Fővárosi Nyomdaipari Vállalat üzemeiben készül. A nyomdák túlterheltsége miatt sok gondot okozott és okoz a kiadványok azonos időben való megjelenésének biztosítása. Ma már egyidőben adjuk postára az *Új Könyvek*-et és a Megrendelőjegyzéket, s ha az érkezésben eltérések vannak, azok a postai szállításnál keletkeznek.

Miért használunk két borítékot? — azért, mert a könyvtárak többsége más-más példányszámban kéri a Megrendelőjegyzéket, illetőleg az *Új könyvek*-et. A jegyzékek gyors postázása, az esetleges cserék és az ebből eredő felesleges levelezés elkerülése érdekében, végül a borítékok az *Új könyvek* és a Megrendelőjegyzékek eltérő méreteire való tekintettel, a két kiadvány postázása elkülönítve folyik.

Ennek ellenére egyetértünk azzal a kívánsággal, hogy az összetartozó *Új könyvek* és Megrendelőjegyzékek egy borítékban érkezzenek. Már gyártják a célnak megfelelő borítékot, kialakult egy megbízható csomagolási módszer is,

így minden valószínűség szerint a III. negyedév folyamán a könyvtárak többsége már együtt kapja meg kiadványainkat.

A könyvtáros társadalom azt várta az *Új Könyvek*-től — annál is inkább, mert ilyenfajta biztatások el is hangzottak —, hogy a könyvek megjelenésével egy időben ad tájékoztatást a megjelent művekről. Így felelne meg valóban címének! *Miért nem jelenik meg a könyvekkel egy időben?* Onódy Miklós legnagyobb gondját említettük. Bizonyára a szerkesztő is szeretné elérni az egyidejűséget. *Mi az akadály?*

— A legfőbb akadály „objektív”. A könyvek naponta jelennek meg, az *Új Könyvek* jegyzék pedig kéthetente. Tehát a ciklus elején megjelent könyvek esetében mindenképpen késünk. Felmerült az a terv, hogy hetenkénti megjelenéssel lehetne csökkenteni az ilyen jellegű késést. Ennek lehetőségét még vizsgáljuk. Az eredeti terv szerint az ismertetések kefelevonatokról készültek volna. Ezt csak a művek 30%-a esetében sikerült biztosítanunk. Nemrégiben ígéretet kaptunk a Kiadói Főigazgatóságtól, hogy segítenek a kefelevonatok idejében való megszerzésében. Ez mindenesetre gyorsítja a munkát, de még akkor is marad legalább két gond. Kefelevonatot kapunk, a recenzio elkészül, de a könyv — pl. a tudományos és a műszaki kiadványok esetében ez gyakori — csak hónapok múlva jelenik meg. Címleírást pedig csak kész műről lehet készíteni. Most mégis annak a lehetőségét vizsgáljuk, hogy a kefelevonatok alapján az *Új Könyvek*-ben előre közöljünk az ismertetéseket, a Megrendelőjegyzék pedig a tényleges megjelenéskor sorolná fel a könyveket — hivatkozva a tételeszámmra. Ha ez a megoldás sikerülne, elérnénk a megjelenéssel csaknem egy időben történő tájékoztatást, és egyúttal csökkenthetnénk a szállítási határidőt is.

Nem lehetne az „Új Könyvek” ismertetéseit ideiglenes címleírással közölni? A könyvvel együtt érkező katalógus-cédula úgyis tartalmazza a teljes és pontos címleírást.

— Az ideai könyvhét könyveinél már éltünk is ezzel a lehetőséggel. Általánossá tétele még vitatott. Ha csak ezen múlna a gyorsítás — tehát teljesen kefelevonatok alapján dolgozhatnánk — minden mű esetében így csinálnánk. Összefoglalóan annyit mondhatok, hogy az ismertetések megjelenését mindenképpen gyorsítani igyekezünk, s reméljük, hogy a jövő évben már jóval közelebb kerül egymáshoz a könyv és az ismertetések megjelenésének időpontja.

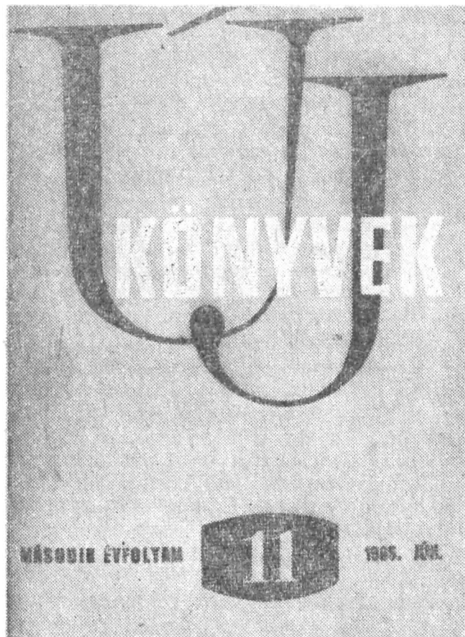
Az előbb említették a szállítási határidő csökkentését. A könyvtárosok panaszkodnak, hogy az *Új Könyvek* megjelenése óta a szállítási idő nőtt. *Mi ennek az oka?*

— A szállítási idő valóban növekedett. Ez „fáj” a Könyvtárellátónak is. Az elmúlt évben új raktárakat kaptunk, ezért a szállítási határidő rövidítését vártuk mi is, a könyvtárosok is. Helyette további növekedés következett be. Az *Új Könyvek* átfutási ideje ugyanis — lapzártától a megjelenésig — 25–30 nap. Ennek következtében átlagosan 10 nappal nőtt a szállítási határidő. A Zrínyi Nyomda rövidebb határidőt nem tud vállalni.

Onódy Miklós fejezi be a gondolatot, és véleményével mindnyájan egyetérthetünk:

— Állandóan törekednünk kell az átfutási idő csökkentésére, de — úgy vélem — az alaposabb tájékoztatás, a használhatóbb ismertetések és tanácsok bizonyos mértékig kárpótolnak a késésért. Ez nem jelenti azt, hogy beleenyugsunk a jelenlegi helyzetbe.

Ezek szerint úgy véli, hogy az *Új Könyvek* megjelenése javította a könyvtárak állománygyarapítását?

— Feltétlenül. Két példát erre. Korábban a versesköteteket 600—800 példányban vásárolták meg a könyvtárak. Minden bizonnyal az *Új Könyvek* ismertetői is hozzájárultak ahhoz, hogy az E. Fehér Pál—Garai Gábor szerkesztésében megjelent Mai magyar költők c. antológia 1838, Illés Lajos Tavaszi Magyarországon c. összeállítás 1802 példányban került a könyvtárakba.

Következő kérdésünk az *Új Könyvek* tartalmára vonatkozik. *Tartalmazza-e a kiadvány a teljes magyar könyvtermést?*

— Minden kereskedelmi forgalomba kerülő művet és ezenkívül a könyvtári kiadványokat is tartalmazza. Itt jegyezzük meg, hogy az utóbbiak példányszámával kiadók túlzottan takarékosan bánnak. Több esetben előfordul, hogy nem tudjuk a rendelőket kielégíteni. Tágítani szeretnénk az *Új Könyvek*-be és a megrendelőjegyzékre kerülő könyvtári kiadványok körét, ezért itt is kérjük a könyvtárak igazgatóit, hogy a szélesebb érdeklődésre számot tartó kiadványaikkal (évkönyvek, bibliográfiák stb.) már a megjelenés előtt keressenek fel bennünket.

Az ismertetések tételeszámozása — mivel megegyezik a katonok számával — segíti a rendeltést. *Ezenkívül van-e valami haszna a tételeszámozásnak?*

— Feltétlenül, mégpedig a tájékoztató munkában — mondja Ónódy Miklós. — Egy-két év múlva a katalógus alapján a könyvtárak könnyűszerrel visszakereshetik a könyv ismertetését. Különösen a kisebb könyvtárak számára hasznos ez, hiszen nemcsak saját állományuk, hanem a teljes magyar könyvtermés alapján tájékoztathatják olvasóikat. Segíteni fogja ezt a kötet-táblával együtt megjelenő éves betű- és szakrendi mutató is.

Véleményünk szerint még hatásosabb lenne ez a segítség, ha a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kiadásában megjelenő ún. „recenzió katalógus” lapjai is ehhez igazodó tételeszámozással jelennének meg.

— Egyetértek ezzel a megoldással. Megvalósítása csak a Szabó Ervin Könyvtár elhatározásán múlik.

Több könyvtáros szóná tette, hogy *miért nem jelenik meg az Új Könyvek egy-oldalas nyomással?* Így az ismertetéseket be lehetne ragasztani a szabadpolcon levő könyvekbe. Az előkészítés során olyan ígéretek is elhangzottak, hogy az *Új Könyvek* anyagának felhasználásával albumkatalógus-lapok is megjelennek majd, esetleg illusztrált formában. *Miért nem valósult meg ez eddig?*

— A két kérdés összefügg. Jóllehet az ismertetések elsősorban a könyvtárosoknak készülnek, az olvasók közvetlenül is felhasználhatnák őket a könyv kiválasztásához, ha az említett formákban is kiadásra kerülnének. Mindkét említett megoldás és több más, életrevaló elképzelés megvalósulását is egyelőre a papír, nyomdakapacitás és pénzügyi fedezet hiánya akadályozza. Ha ezek a gondok megszűnnek, számíthatunk a fenti típusú kiadvány megjelenésére.

Utolsó kérdésünk ismét a kiadóhoz szól, és anyagi kérdéseket érint. A könyvtárosok egy része magasnak tartja a lap előfizetési díját, sőt az a javaslat is felmerült, hogy nem lehetne-e *ingyen, mintegy szolgáltatásként adni a kiadványt.*

— A válasz egyszerű. Nem. A lap jelenleg 4000 példányban jelenik meg. Az eladott mintegy 3500 sorozat éppen fedezi a szerkesztési és kiadási költségeket. A viszonylag alacsony példányszám miatt magas a nyomdaköltség. Az ismertetések díjazása nem kevés pénzbe kerül. Évente kötés-táblát is adunk az előfizetőknek. Mindez pénzbe kerül, és a lapnak meg kell keresnie az előállítási költségeket. Ha nagyobb arányban emelkedne az előfizetések száma, csökkenteni lehetne a lap árát. Igaz, hogy most drágábban, de színvonalasabb tájékoztatást kapnak a könyvtárosok, mint azelőtt.

A kérdések elfogytak, a válaszok a legtöbb esetben megnyugtatták a könyvtárost, vagy legalábbis jó reményeket keltenek benne. Az *Új Könyvek* mérlege végső soron kedvező. A *Könyvtáros* megígéri, hogy a jövőben is figyelemmel kíséri az *Új Könyvek* munkáját, és egy idő után újra visszatér a most még véglegesen le nem zárható kérdésekre.

Kiss Jenő

PÁLYÁZAT

A HVDSZ Budapesti Bizottsága pályázatot hirdet egy 4.030-as kulcsszámú főkönyvtárosi állásra. A pályázati kérelmeket a HVDSZ Budapesti Bizottságának Kulturális, Agitációs és Propaganda bizottságához kell beküldeni (Budapest VI., Benczúr u. 43.) 1965. augusztus 1-ig.

A tanácsi és szakszervezeti könyvtárak együttműködésének tapasztalatai

Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács közművelődési könyvtári tagozata megtárgyalta a Művelődésiügyi Minisztérium és a SZOT 1959-ben kötött, a könyvtárak együttműködésére vonatkozó megállapodásának tapasztalatait.

A megállapodás óta eltelt időszak alatt megszilárdult a tanácsi könyvtári hálózat, a községi könyvtárak többsége tanácsi kezelésbe került, fejlődésnek indultak a városi könyvtárak, különösen a megyei jogú városokban. A megyékben mindeütt létrejöttek az SZMT központi könyvtárak és egyes ipari megyékben SZMT körzeti könyvtárak is. Szépen emelkedett a könyvvállomány, a tanácsi hálózatokban 4½ millió, a szakszervezeti hálózatokban pedig ½ millió kötettel. (A tanácsi könyvtárak állománya ma 9.738.000 kötet.) A szakszervezeti könyvtárak száma valamelyest csökkent és ez egészséges folyamat, mert a túlságosan szétforgácsolt és jelentéktelen kölcsönzők összevonása következtében nagyobb állományú könyvtárak keletkeztek. De a két hálózat könyvtártelepítése a legtöbbször egymástól függetlenül történt. egy-egy településen, főleg a városokban sok a párhuzamosság, vagy éppen a túlzott széttagoltság.

Az 1959-es egyezmény elsősorban a módszertani munkában volt gyümölcsöző. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ rendszeresen foglalkozott a szakszervezeti hálózat sajátos problémáival. Kidolgozta az alap- és középfokú képzést. Az állománygyarapításhoz folyamatosan jelöli a törzssanyagot, illetve a beszerzésre ajánlott műveket. A KMK számos kiadványt jelentetett meg a szakszervezeti könyvtárak számára is. A megyei könyvtárak elsősorban a képzésben nyújtottak nagy segítséget. Egy-két megyében összehangolták az éves terveket is. Több könyvtár közös kiadványokat adott ki, a Borsodi Könyvtárost például a könyvtárközi tanács szerkeszti, a Tatabányai Megyei Könyvtár az építő-, vegyi és vasipari szocialista brigádok részére állított össze tájékoztatót. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár *Olvasni jó* c. kiadványa 2000 példányban került az üzemekbe. Jó néhány helyen rendszeresek a közös irodalmi rendezvények is.

A szakszervezeti és tanácsi könyvtárak együttműködésének fő területei a városok, ahol a szakszervezeti könyvtárak általában ugyanannyi olvasót látnak el, mint az állami könyvtárak. A legtöbb helyen együttműködési egyezményt kötött a me-

gyei és az SZMT könyvtár, Budapesten pedig a Fővárosi Tanács V. B. és a Szakszervezetek Budapesti Tanácsa. A könyvtártelepítések összehangolása egyik fő feladata könyvtárpolitikánknak. A megfelelő munkamegosztás, az állományok koncentrációja, a telepítések összehangolása folyamán újabb intézménytípusok alakultak ki. Ilyenek például:

szakszervezeti könyvtár városi könyvtári funkcióval (Ózd, Komló);

közös fenntartású járási könyvtár (Nagybátony);

szakszervezeti könyvtár városi fiókkönyvtári funkcióval (Budapesten a Szakszervezetek Művelődési Házának könyvtára, Csili);

szakszervezeti könyvtár községi funkcióval (elsősorban a bányásztelepüléseken, Rudabánya, Szuhakálló).

Az ülésen a tanács tagjai megállapították, hogy a szakszervezeti könyvtárak az iparági átszervezések folyamán sok helyen a régebbinél rosszabb helyzetbe kerültek, különösen elhelyezési tekintetben, mert a könyvtárak távolabb kerültek az érdemben intézkedő szervektől. A Szakszervezetek Budapesti Tanácsának képviselője szerint a fővárosban még nem érett meg a helyzet közös telepítési terv készítésére. A szakszervezeti könyvtáraknak elsősorban a bejáró munkásokkal és a szocialista brigádokkal kell foglalkozniuk.

A vita során felmerült az a probléma, hogy egyes szerveknél még mindig él az a fajta statisztikai szemlélet, amely a két hálózat eredményeit nem együttesen, hanem külön-külön értékeli. Holott egy adott terület igazi eredményeit csak a közös statisztika tükrözi. Sajnos, helyi megállapodások ellenére lassú az előrehaladás, különösen a közös telepítési tervek készítésénél.

A területi feladatokat is ellátó szakszervezeti könyvtárak száma lassan gyarapodik, mert nincsenek biztosítva a működési feltételek. Helyes és fontos a közös fenntartású könyvtárak létrehozása, de ennek meg kell teremteni a jogi alapjait.

A városokban a legtöbb könyvtár a belterületen helyezkedik el. Fel kell számolni a kis körzetben összezsúfolt jelentéktelen letéti könyvtárakat, és az erőt a peremkerületek jobb ellátására kell koncentrálni. A nagyobb pályaudvarokon szükséges lenne kölcsönző könyvtárak felállítása a bejáró munkások ellátása érde-

kében, de a MÁV ez ideig elzárkózott ennek engedélyezésétől. A járási könyvtáraknak is többet kell törődniük a szakszervezeti könyvtárakkal.

A vita hasznos volt, mert megjelölte a legfontosabb megoldandó feladatokat a két hálózat eredményesebb együttműködése érdekében. Az OKDT közművelődési könyvtári tagozata a következő tennivalókat javasolja:

1. A Borsod megyei megállapodás mintájára a többi ipari megyében is tanulmányozzák a munkamegosztás lehetőségeit és a könyvtártelepítések összehangolását. Közös telepítési terv kialakításához Budapesten is szükséges hozzáfogni, különös tekintettel a külvárosok és a nagy ipari negyedek el látottságának javítására. A 3. ötéves tervben célszerű lenne összehangolni a könyvtári felújításokat is.

A megyei könyvtárközi bizottságok 1965-ben tárgyalják meg a két hálózat együttműködési eredményeit és feladatait. A közművelődési könyvtárak helyzetének elemzése során a két hálózat eredményeit legjobb együtt értékelni. Ezt a gyakorlatot még a tanácsai, vagy szakszervezeti fenntartó szervek

számára készült anyagok esetében is célszerű követni.

2. A módszertani munka legyen továbbra is állami feladat, amelyet központilag a KMK irányít, és a tanácsai hálózati központok (fővárosi, megyei, járási könyvtárak) hajtanak végre. A módszertani munka eddig kialakult gyakorlatát (tanácsadás, kiadványok, továbbképzés) tovább kell fejleszteni. Szükséges lenne, hogy a KMK felméréseket végezzen a munkásság olvasási ízléséről, olvasási kultúrájáról. A megyei és főként a járási könyvtárak foglalkozzanak erőteljesen a szakszervezeti könyvtárakkal. A járási könyvtárak módszertani munkatársai rendszeresen látogassák a terület szakszervezeti könyvtárait.

3. Az együttműködés eredményeit és a módszereit rendszeresen publikálják a helyi könyvtári hírnadók, és a Könyvtáros is közöljön cikkeket e témakörből.

4. Az OKDT igazgatási szakbizottsága készítsen javaslatot a közösen fenntartott közművelődési könyvtárak jogi, szervezeti, gazdasági kérdéseinek rendezésére.

Verseghi György

Egy londoni kerületi könyvtárban

Az Ealing kerület, amelynek könyvtárát alkalmam volt meglátogatni, a City és a város külső határa között félúton fekszik, lakóinak száma meghaladja a 183 ezret. Van több városligetnyi nagyságú zöld területe, parkja, fényes üzleteknek helyet adó Broadway-je, számos iskolája, sok kisebb-nagyobb üzeme. Az üzleti negyed négy-ötemeletes házai, a Broadway-n már felépült és épülőben levő toronyházak ellenére is a kerület túlnyomórészt kertes, családiházak település. Az egyemeletes társasházak lakói a kerület üzemeiben, hivatalaiban dolgoznak, de még többen kelnek útra reggelenként, hogy a piros emeletes buszokon, földalattin távoli munkahelyükre utazzanak. Délelőtt 9 órától kezdve — leszámítva a soha nem szűnő autóforgalmat — csak nők, öregek és gyermekek láthatók leginkább az utcákon. Munkanapokon ezekből kerülnek ki a kerületi könyvtár olvasói.

A kerület központi könyvtára a forgalom zajától védve, az egyik parkban, a Walpole Parkban, egyemeletes, oszlopos, szobrokkal ékesített, valamikori földbirtokosi kastélyban kapott helyet. Az épület oldalszárnyait a könyvtári szükségletnek megfelelően meghosszabbították, de úgy, hogy a toldalékpületrészek nem bontották meg az épület eredeti stílusát. A bal toldalékszárnyban vannak az újság- és folyóirat olvasótermek: egymásbanyíló két helyiség. A falak mentén ferdelapú pultokon acélruddal odaerősített lepedőnyi lappéldányok. Idős nők és férfiak ülnek a pultok előtt és forgatják a lepedőket. Ha váltani akarják az olvasnivalót, helyet cserélnek, mert a lapok el nem mozdíthatók helyükről. A szomszéd teremben, a folyóirat olvasóban több sor rendes asztal, körülötte székekkel és egy keskeny, nyitott fiókokra osztott állvány áll. A fiókokban vagy százféle képeslap és szakfolyóirat. Az olvasó maga veszi elő a fiókokból a kívánt sajtóterméket és használat után elvileg saját-maga lenne köteles azt visszatenni a helyére. De majd mindenik asztalon látni ott-hagyott lapokat. A periodikákon kívül egy szekrénnyi címtár, menetrend és telefonkönyv is szabadon áll az olvasók rendelkezésére. Könyvtárost csak nagy ritkán látni olyankor, ha frissel cseréli ki a régebbi lapokat.

Némi irigykedéssel figyelem, hogy az olvasók megbízhatósága mennyi mindent tesz lehetővé ebben a könyvtárban. Ám egy kis gépelt szöveg ötlék szemembe a folyóiratállvány felett. Átfutom. A kerületi könyvtári bizottság tudomására hozza az igen tisztelt közönségnek, hogy az utóbbi időben hiány mutatkozik a lapokban,

A londoni Ealing kerület könyvtárhálózatának központja

folyóiratokban. Kéri a bizottság az olvasókat, hogy szabálytalanság észlelése esetén szóljanak valamelyik könyvtárosnak. Ha a szabálytalanságok nem szűnnének meg, a könyvtári bizottság legnagyobb sajnálatára kénytelen lesz az eddigi kedvezményeket visszavonni.

Az ealingi újságolvasó helyiségeket bárki minden igazolás, vagy beiratkozási formság nélkül használhatja. Jómagam Londonban tartózkodásom alatt rendszeresen látogattam az újságolvasót anélkül, hogy valaki megszólított volna.

A könyvtár helyettes vezetőjével alkalmam volt a magyar és az angol könyvtárak munkájában mutakozó hasonlóságokról és különbségekről szót váltani. Egyezés főleg a külsőségekben és a technikai munka területén észlelhető. A tartalmi és minőségi eltérések annál nagyobbak. Az angol könyvtárnak már a célkitűzése is más, mint a mi könyvtárainké. A szolgáltatásokban élen áll a szórakoztató, könnyű olvasmányokkal ellátás, második a tájékoztatás, ezután következik a tanulás, végül a kutatások segítése. A termelést elősegítő ismeretterjesztés szóba sem kerül. A könyvbeszerzésben figyelembe veszik az olvasók óhaját még akkor is, ha az bestsellerekre vonatkozik. Idegen nyelvű részlege is van a könyvtárnak. Magyar könyvet azonban hiába kerestem. Ilyet nem szereztek be, mert ilyen igénnyel az olvasók egyike sem jelentkezett.

A vezetőhelyettes szobájában is tudott mutatni érdekességeket. A falat körülfutó zárt polcokon a könyvtár féltve őrzött ritkaságai láthatók. Egy térkép az ealingi központi könyvtár fiókkönyvtári hálózatát és hatókörzeteit tünteti föl. Belső lépcsőn megyünk föl az emeletre a kézikönyvtárba, amely egyúttal a kutatók olvasóterme is. A lépcsőház falán üveg alatt kéziratok, rajzok, fényképek láthatók, részben könyvtári, részben irodalmi vonatkozásúak.

A kézikönyvtárban 8–10 kutató dolgozik, lexikonokba, szótárakba, kézikönyvekbe mélyedve. Egy kis állványon gépirásos füzetek vannak. Ez Ealing *helyismereti adattára*. Részben teljes leírás egyes adatokról, részben bibliográfiai utalások. Kéznel vannak a kerület hetenként megjelenő lapjának mikrofilmjei is. Az olvasógépet a terem felügyeletét ellátó könyvtáros kezeli. Ugyancsak ő ad útbaigazítást a szomszédos teremben tárolt bibliográfiák használatához is.

A bibliográfiai terem utáni helyiségben tevékenykedik a feldolgozó csoport. Munkájukhoz használják a bibliográfiákat, a kézikönyvtár műveit, de saját kézikönyveik is vannak. A kezelésükben álló központi katalógusból bármikor meg lehet

állapítani, hogy melyik mű hol található: a központi könyvtárban-e, vagy valamelyik fiókban.

Pár ezer kötetes tápraktár és a kisebb könyvhibákat javító házi kötészet egészíti ki a belső munkát végző könyvtárosok helyiségeit. A kötetlenül vásárolt új könyvek és a teljes átkötésre szoruló könyvek kötését magánvállalkozóknak adják ki.

A szabadpolcos kölcsönző összesen 4 helyiségből áll. Az előtérben van a fényképező-lyukasztó rendszerű nyilvántartó. Az érkező olvasó balfelől halad el az átvevő előtt, leadja a visszahozott könyveket. Az egyik adminisztrátor kiveszi a könyvtasakjából a kölcsönzésre vonatkozó kartonszelvényt, amelyet csak sorszám szerint kell majd összerakni, hogy lejártkor a késedelmek adatai a fotoszalagról megállapíthatók legyenek. A magasan fekvő ablakokon át megvilágított kölcsönzőben a tizedes rendszer szerint vannak elhelyezve a könyvek. A szakcsoportok keresztbeállított polcokkal három nagy szobányi fülkére osztott helyen, a nagyobb terjedelmű művészeti könyvek pedig egy oldalszobában vannak elhelyezve. A fülkék közepén asztalok, székek. A megtekintésre kivett könyvet az olvasó vagy elviszi, vagy az asztalon hagyja. Visszatennie a polcra nem szabad. Az a könyvtárosok feladata. Keresgéléshez őrcjegyet nem használnak. A kölcsönző nagyobbik fele a betűrendben tartott szépirodalmi művek felsorakoztatására való. Ennek a térnek a közepén van a két tájékoztató könyvtáros íróasztala, mellettük a betűrendes és a tárgyszavas katalógus. A normálméretű katalóguscédulákon a szákszámok is rajta vannak, de a nálunk használatos szakkatalógus hiányzik. Kiemelten csak az idegen nyelvű könyveket tartják, nyelvek szerint csoportosítva.

A kiválasztott könyvekkel az olvasó az előtér jobb oldalán tart kifelé. A kiadó adminisztrátor kinyitja a könyv hátsó tábla felőli részét. Behelyezi a tasakba a kölcsönzést nyilvántartó kartonlapocskát, az olvasó odahelyezi műanyaglapra gépelt, névjegynagyságú olvasójegyet. Egy kattánás, a lapocska, a könyv és az olvasó adatait megörökítette a fényképezőgép. Ahány könyv, annyi kattánás. A könyvtáros nem keresi az olvasó nyilvántartási lapját, nem ír, nem jegyez fel semmit. Az olvasónak sem kell még a nevét sem aláírnia. Mindent elvégez a gép. Torlódás, várakozás nincs. Vita sincs. A fénykép minden adatot rögzít. Késés esetén könyvenként és naponként egy pennyt (kb. 40 fillér) fizetnek.

Más fizetni való nincs. Az olvasójegy felnőttek részére öt, az ifjúság számára két évre érvényes. Minden felnőtt, akinek neve benne van a választók, vagy az adófizetők jegyzékében, tagja lehet a könyvtárnak. Aki nincs benne — vagy gyermek — a jegyzékben levők közül tartozik készfizető kezest állítani.

Az előtérből nyílik a tágas teremben, de alacsonyabb, gyermekeknek való polcokon elhelyezett ifjúsági művek részlege. A könyvcsoportokat szákszámok helyett képes választótáblák tagolják. A polcok felett is az ott álló könyvek tartalmának megfelelő képek láthatók a falra festve.

Az olvasók tömege állandóan hullámszik. Az asztalok körül olvasgatók is egyre változnak. A fényképező-lyukasztó rendszer bevezetése, alig másfél évvel ezelőtt kezdtek használatát, nagy tömegek gyors ellátását biztosította. Megállapították, hogy szombatonként a legforgalmasabb időben óránként 650 olvasót is képes volt ellátni a 3—4 főnyi nyilvántartó személyzet. Alig hat másodpercenyi várakozási idő esett egy-egy olvasóra. A gépesítés előtt az ilyen csúcsforgalmi időkben a könyvtár majdnem valamennyi munkatársát a nyilvántartási szolgálatba kellett rendelni.

Végül néhány számadat a könyvtár életéről. A központi könyvtáron kívül még tíz fiókkönyvtár is működik a kerületben, valamennyi önálló épületben. Állományuk 5—10 ezer kötet. Az egész hálózat kötetszáma 220 ezer kötet. Ebből reference (kézikönyvtári) állomány 16 ezer, ifjúsági 25 ezer, felnőtt ismeretterjesztő 11 ezer, szépirodalmi 69 ezer kötet. Egy autókönyvtár látogatja a kerületnek könyvtáraktól távol eső területeit. A legutóbbi évben a forgalmazott kötetek száma 2 millió 100 ezer kötet volt, a nyilvántartott olvasók száma 69 ezer, ez a lakosság számának 38%-a.

A hálózat munkáját 64 könyvtáros, illetőleg segédkönyvtáros látja el. Közülük 18 férfi, 46 nő. 5 gyakornok egészíti ki ezt a törzset. Rajtuk kívül 1 gépírójuk, 1 gépkecsvezetőjük 7 portásuk és 6 főnyi takarító személyzetük is van.

Az intézmény működésének fenntartására évi 121 ezer font sterlinget fordítanak. Ha ezt is figyelembe vesszük és úgy vetjük össze a gazdag ország könyvtárának adatait a mi lehetőségeinkkel és adatainkkal, úgy hiszem, nincs szégyenkezni valónk. Sokkal szerényebb pénzügyi és személyi feltételek mellett aránylag sokkal nagyobb eredményt érnek el könyvtárosaink.

Joós Ferenc

TÖBB SEGÍTSÉGET A MŰSZAKI KÖNYVTÁRAKNAK!

A *Könyvtáros* 1965. évi áprilisi számában „Gazdátlanok-e a vidéki műszaki könyvtárak?” címmel *Terebessy Ákos*, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ h. osztályvezetője a könyvtári törvényre hivatkozva vitába szállt „A vidéki műszaki könyvtárakért” című cikkemmel, amely a *Könyvtáros* 1965. januári számában jelent meg. Véleményem szerint bármit mondhat a törvény a hálózati segítségről, ha a hálózat könyvtárai nem kapnak rendszeres támogatást, a munka szakszerűsége nincs biztosítva, tehát a magukra hagyott könyvtárak nem is tudják ellátni feladataikat. Ilyen értelemben a *vidéki műszaki könyvtárak valóban* gazdátlanok. *Gergely István* és *Takács Miklós* „A műszaki könyvellátás Vas megyében” c. cikke (*Könyvtáros* 1965. március) megerősíti állításaimat. A Vas megyei felmérés szintén azt bizonyította, hogy a vidéki műszaki könyvtárakban alig észlelhető tevékenység folyik, s sok az elavult, illetve a termeléshez nem kapcsolódó könyvük. Tolna megyében a simontornyai Bőrgyár műszaki könyvtári állománynak a fele füzetekből tevődik össze már évek óta, és a használható állomány sincs feltárva. Nem kísérik figyelemmel a termeléshez kapcsolódó új műszaki könyveket, így a beszerzések esetlegesek. A műszaki könyvtárosok teljesen magukra vannak hagyva. (Ugyanezt elmondhatjuk a többi műszaki könyvtárról is.) Ha a műszaki könyvtárak munkáját évenként a helyszínen ellenőriznék, és a könyvtárosokat módszertani tanácsokkal látnák el — ahogy ezt az Országos Műszaki Könyvtár megtörténtnek veszi —, akkor a műszaki könyvtárosok bizonyára ki is javították volna a fogyatékoságok legalább egy részét. (A paksi

Konzervgyár műszaki könyvtárosa 1960 óta dolgozik a gyárban, de tájékoztatása szerint azóta senki sem járt náluk!)

A statisztikákat Tolna megyében nem gyűjtötték össze. A paksi Konzervgyártól cikkem megjelenése után telefonon sürgősen (márciusban) kérték a statisztikát.

Terebessy Ákos a szakszervezeti könyvtárak által felajánlott segítséget „furcsa”, „helytelen” segítségnak fogja fel. Pedig nemcsak Tolna, hanem más megyék is sürgetik a helyzet rendezését. A Vas megyeiek is arról beszélnek cikkükben, hogy például jó lenne egyes szakszervezeti és műszaki könyvtárakat összevonni.

Megyéinkben már helyi megoldások születtek. A paksi Konzervgyárban és a bonyhádi Cipőgyárban egy helyiségben, a szakszervezeti könyvtáros kezelésében működik a két könyvtár. A műszaki szakemberek szerint ez a megoldás azért jobb a réginél, mert így legalább tudják, hogy egy-egy keresett műszaki könyv kinél van, az állománybavétel is megtörténik, s a könyv gyorsan a helyére kerül. Míg az egyes irodákban volt a könyvtár, addig csak a szobában és a szomszéd helyiségekben levők tudtak róla, de az egyesítés után az összes érdeklődők számára „megnyílt” a műszaki könyvtár, s azóta az olvasottság is emelkedett. A szakmunkások bevonását az olvasótáborba a szakszervezeti könyvtáros propagandamunkája is elősegítette.

Jó volna, ha központi intézkedés történne a műszaki könyvellátás érdekében. Addig is, ameddig erre sor kerül, három javaslatot szeretnék tenni az Országos Műszaki Könyvtárnak és az alközpontoknak.

1. Amikor valamelyik megyében járnak a hálózati központ vagy alközpont munkatársai, keressék fel az SZMT központi könyvtárát is, ahol megbeszélhetnék a helyi problémákat és esetleg tájékoztatást is kaphatnának, mivel a szakszervezeti könyvtárosok jóval többet járnak az üzemekbe, s ott a műszaki könyvtárak problémáit is meghallgatják.

2. A gyűjtőkört tisztázni kellene az üzem gazdasági és műszaki vezetőivel is.

3. Fel kell hívni figyelmüket arra, hogy gondoskodjanak az üzem minden dolgozója kiterjedő rendszeres műszaki-propaganda tevékenységről, hogy az üzemek vegyék igénybe az OMKDK, valamint az alközpontok szolgáltatásait is.

Pacsai László

Könyvtári könyvek

bekötése a legszebb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrövidebb határidővel

Kun Zoltán

könyvtári könyvek bekötésére specializált könyvkötészetben.

EGER

ALKOTMÁNY UTCA 7.

TELEFON: 16-30

Ankét a műszaki szakkönyvtárakról Vas megyében

A Vas megyei Könyvtárközi Bizottság javaslatára az MSZMP Megyei Bizottságának ipari osztálya és a Szakszervezetek Megyei Tanácsa ankétra hívta össze Vas megye üzemének gazdasági vezetőit, műszaki és szakszervezeti könyvtárosait, valamint az üzemi bizottságok titkárait. A vitaindító előadást Magyar Gyula, az SZMT vezető titkára tartotta „Műszaki propaganda — szakirodalmi ellátás” címmel. Az előadás alapját a Könyvtárközi Bizottság által a megye 20 nagyobb üzemében lefolytatott részletes vizsgálat megállapításai képezték. (A felmérésről „Műszaki könyvellátás Vas megyében” címmel a Könyvtáros 1965. évi 3. száma cikket közölt.) A tanácskozáson képviseltette magát az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, valamint a SZOT is.

Az ankét tartalmas vita után a szakirodalmi ellátottság megjavítása érdekében javaslatokat fogadott el. A javaslatok az alábbi főbb tennivalókat tartalmazzák:

Az üzemek vezetői a termeléssel összefüggő feladatként gondoskodjanak az üzem minden dolgozójára kiterjedő rendszeres propaganda tevékenységről. Ennek részeként az üzemek igényeljék és közvetítsék az OMKDK, valamint más nagy könyvtárak, hálózati alközpontok szolgáltatásait.

Az üzemek 1965 végéig alakítsák ki a műszaki irodalom beszerzésének alapját képező gyűjtőköri elhatárolást. A könyvtár állományának rendszeres gyarapítását átgondolt, tervszerű, folyamatos vásárlással biztosítsák.

A műszaki könyvtárak állományának hasznosítása érdekében minden üzemben gondoskodjanak az állomány feltárásáról, megfelelő katalógusok készítéséről. Ehhez a munkához a megyei könyvtár és az SZMT központi könyvtára nyújtson szakmai segítséget.

Meg kell javítani a műszaki könyvtárak személyi feltételeit műszaki és könyvtári szakismeretekkel rendelkező könyvtárosok beállításával, illetve a jelenlegi könyvtárosok szakmai képzésének megszervezésével. Az OMKDK képviselője felajánlotta, hogy a megyei könyvtár segítségével még ez évben gondoskodnak a műszaki könyvtárosok képzését szolgáló tanfolyam megszervezéséről.

A műszaki könyvtárakat rendszeres nyitvatartási időben kell működtetni és ehhez, valamint az egyéb könyvtári tevékenységhez a könyvtár keze-

lője részére megfelelő időt kell biztosítani. Az üzemekben a megrendelt műszaki folyóiratok eddigénél jobb hasznosítása érdekében a megyei könyvtár és az SZMT központi könyvtára készítse el az előfizetett műszaki folyóiratok lelőhely jegyzékét, és azt juttassa el az üzemekbe. (A lelőhely jegyzék sokszorosítás alatt áll.)

A fenti javaslatok végrehajtásának ellenőrző segítségével az MSZMP Vas megyei Bizottsága és az SZMT Elnöksége a megyei könyvtárat és az SZMT központi könyvtárat bízza meg.

Az ankét elfogadta a Könyvtárközi Bizottságnak azt az ajánlását is, hogy az üzemi dolgozók szakirodalmi igényeinek színvonalas kielégítését a műszaki és szakszervezeti könyvtárak együttműködésének szervezettebbé tételével kell megvalósítani. Ennek érdekében az üzemek egyenkénti elbírálása alapján a következő három együttműködési forma megvalósítása látszik szükségesnek:

- a) Nagy üzemekben: külön műszaki és külön szakszervezeti könyvtár működjön. A műszaki könyvtár által beszerzett alap- és középfokú műszaki irodalmat a szakszervezeti könyvtáros is kölcsönözze letéti anyagként. A két könyvtárat külön-külön főfoglalkozású, vagy részfoglalkozású könyvtáros kezelje.
- b) Közép üzemekben: a két könyvtárat vonják össze egy helyiségbe úgy, hogy a műszaki irodalmat az üzem szerezze be, és az külön tártban szerepeljen. Ezekben az üzemekben a két funkció ellátására egy könyvtáros függetlenítése szükséges.
- c) Kis üzemekben: műszaki könyvtár nem szükséges, a szakszervezeti könyvtár kezelője társadalmi munkában, vagy tiszteletdíjért látja el feladatát. Ő vállalja az üzem által beszerzett műszaki könyvek elhelyezését és forgalmazását is.

A műszaki könyvtáraknak mindamellett továbbra is legfontosabb feladatuk marad az üzemek műszaki vezetői részére a szükséges könyvtári és dokumentációs szolgáltatások biztosítása.

Ezt a javaslatot a bizottság az illetékes országos szervek elé terjeszti.

A Vas megyei könyvtárközi bizottság 1965. évi munkatervében főfeladatként a mezőgazdasági nagyüzemek szakkönyv-igényeinek és szakkönyv ellátottságának vizsgálata szerepel.

„ZALA VÁRMEGYÉNEK KÖNYVTÁRJA ERÁNT”

Egy művelt zalai nemes, *Skublics Imre* gazdag könyvtárat gyűjtött, s ezt — 1830-ban bekövetkezett halála után — örököse, *Skublics Károly*, a megyének adományozta. A megye *Kisfaludy Sándor*t kérte föl, hogy tegyen javaslatot a könyvgyűjtemény elhelyezésére és használatára. A költő tizenegy pontból álló, részletes „javallatot” dolgozott ki.

Könyvtárszobául a megyei levéltár egyik helyiségét ajánlja, föltéve, hogy az „vas ajtók és ablak Táblák által a tűztől mentt” állapotba hozható. A gyűjtemény gondviselőjének a megyei levéltárost javasolja. Továbbá: „Megkiváncsoltónak gondolnám, hogy a Könyvtár Gondviselője az keze alá adandó Könyvekért jót áljon és magát a gondviselés érdemében szorossan a Nemes Vármegye Rendeléséhez, és Utasításához tartsa, s arra hitét is letegye.”

A könyvkölcsönzésre vonatkozó javaslatok: „A ki valamely könyvet a könyvtárból kivenni kíván, az az általa kiveendő könyvért tartozzon keze írásával Caveálni (kezeskedni), hogy azon könyv, ha az ki szabott időre általa vissza nem állíttatik vagy általa haszonvehetetlenné tétetik, azon egész munka árát meg fizetni tartozik... A könyvkérő a Vármegyében lakós, esmérős birtokos, és Értékesztés gyanúsága alatt nem lévő Nemes Személy legyen... Ha számossabb kötetekből állana valamely ki adadni kívántt munka, annak tsak egy, vagy két kötetjét adhassa ki egvszerre a Gondviselő. A könyv visszaállíttásának határideje pedig legfőllebb 2 holnap legyen.”

A továbbiakban azt javasolja még Kisfaludy Sándor, hogy a könyvtár felügye-

letét az első alispán és a főjegyző lássa el. A könyvtárosnak kötelességévé teszi „a könyveket gyakran szellőztetni, poroltatni, s a molytul és penészről őrizni, azokat vizsgálni, s a romlott könyvkötéseket meg újíttatni.” Kíváncsot mondja, hogy a megye, kiküldött bizottság útján, évente egyszer ellenőrizze a könyvtár állapotát, és ha „héjánosság találtatott volna, azt a Gondviselő meg téríttetni tartozzon”. Azt is szükségesnek tartja Kisfaludy Sándor, hogy a könyvtáros *katalógust* készítsen, s az „a Nemes Vármegye költségére ki nyomtattasson több példányokban és az azt magoknak megszerezni kívánóknak a ki szabott áron el adathasson”. Végül a javaslat megszabja a könyvtári órák időpontját: „vármegyebéli köz- és kisebb Gyűlések, Törvényszéki Idők alatt és az *Egerszegi Vásároknak napjain*” a könyvtáros legyen köteles „mindennap délelőtti 10 órától 12-ig a Könyvtár Szobájában jelen lenni, s az kívánt könyveket az Oktatás Értelme szerint kiadni”. Egyébként hetenként egyszer tartson könyvtári órákat.

Kisfaludy Sándor „javallata”, mint látjuk, igen gondos, **szakszerű munkálat**, a tűzbiztonságról, a katalóguskészítésről sem feledkezik meg. Jellemző a korviszonyokra, hogy a könyvtár használatát csak a birtokos nemeseknek engedje meg.

Zala megye 1832. május 7-én tárgyalta Kisfaludy Sándor tervezetét; elfogadta, könyvtárosnak *Háry Farkas* levéltárost, a felügyelő bizottság egyik tagjává pedig a költőt választotta meg.

—y

Madár—madár

Színes riportban, még a borítólapra is jutó képanyagban számol be a Tükör 22. száma az eseményről: „Dívatbemutató, s hol máshol, mint a Széchenyi Könyvtárban.” Amellett, hogy a cikk még változatosabb legyen, hol Széchenyi, hol Széchenyi könyvtárát ír.

A riportot kísérő színes felvételek gyönyörűek — de aki csak egyszer is járt a Széchenyi Könyvtárban, már gyanút foghat. Bizony, azok egytől egyig „hol máshol, mint az Országos Műszaki Könyvtárban” készültek.

Könyvtár — könyvtár? Egy képes politikai és társadalmi hetilapnak nem szükséges ismernie az Országos Műszaki Könyvtárat, vagy az Országos Széchenyi Könyvtárat, nemzeti könyvtárunkat, ahová a cikk megjelenésekor az év 7150. olvasója iratkozott be?

Az ilyen mérvű tájékozottság tápot ad a népszerű élcnak, hogy a nagy T betű a Tükör borítólapján ugyanazt jelenti, mint az autókön. (K. G.)

Gyors tájékoztatás a folyóirateikrekről vidéki szakembereknek

A Könyvtáros májusi száma beszámolt arról az OKDT ülésről, mely a vidéki szakemberek szakirodalmi ellátásával foglalkozott. A szakirodalmi ellátás megjavításához szeretnék hozzájárulni javaslatommal. A módszer, bár nem oldja meg a kérdést, sokat lendíthet rajta.

Jelöljék ki a hálózatok, szakközpontok az alájuk tartozó legnagyobb szakkönyvtárak folyóiratanyagának ismeretében azokat a könyvtárakat, amelyek egy-egy hozzájáró szaklap minden számának tartalomjegyzékét címbibliográfiaként feldolgozva kötelesek adott határidőn belül bizonyos vidéki intézményeknek — sokszorosítva — szétküldeni. Az anyag zömét természetesen maga a — legnagyobb anyaggal rendelkező — hálózati központ küldené szét. (A jegyzék kéthasábosan készüljön, a papírnak csak egyik oldalára, hogy a címzett könyvtárakban szétvágható és — lehetőleg peremlyukasztásos — kartonra ragasztható legyen.)

Igaz, hogy ez csak címbibliográfia, és hogy később — jóval később és kisebb anyag alapján — bővebb bibliográfiák jelennek meg, de ennek előnye, hogy gyorsabb, és hogy kartonra kerül, nem fűzött kötetbe. A javasolt eljárás nemcsak a könyvtárközi kölcsönzést élénkítené (ami a sűrűbb igények következtében kénytelen lenne mozgékonyabbá válni), és nemcsak az derülne ki belőle, hogy mit találhatnak bizonyos szakemberek, pl. a megyei könyvtári központban, hanem még az is, hogy saját intézményének könyvtárában mi van, amit esetleg a jegyzék nélkül észre sem vesz.

A folyóiratoknak az országra való megfelelő felosztásával — úgy gondolom — aránylag kevés munkával sokat segíthetnének a tudományszomjas vidéki szakembereken.

Bányai Mária,
az Orsz. Korányi TBC Intézet
orvosi könyvtárosa

Sokfajta katalógus a zártpolcos rendszer háttányai ellen

A Kazincbarcikai Városi Könyvtár a Könyvtártudományi és Módszertani Központ megbízásából tárgyszókatálógus készítését vállalta, hogy ezzel is elősegítse a műszaki könyvek korszerűbb feltárását. 1964-ben a város lakosságának 19%-a volt a könyvtár olvasója, és 168 746 kötet fordult meg az olvasók kezében. A nagy forgalom egyben azt is jelenti, hogy a katalóguskészítést az egyéb munkák mellett kell végezni. Immár két és fél éve folyó katalógus-szerkesztő, feltáró tevékenységünket ez év nyarán remélhetőleg sikerül befejezni. A munka nagyságára jellemző, hogy az új katalógusba eddig 120 fióknyi, kb. 82 000 katalóguscédula készült, mégpedig nagyobb részt egyedi leírásban, gépirással.

A tárgyszókatálóguson kívül számos más katalógust és különgyűjteményt is készítünk illetve gondozunk. Betűrendes katalógusunkat folyamatosan „illusztráljuk” a különböző központi kiadványokban fellelhető írói arcképekkel, vagy az egyes könyvek arra alkalmas borítólapjainak katalóguscédulára történő felragasztásával. A könyvtár elhelyezése rendkívül rossz, erről a Könyvtáros is többször írt. Katalógus építési törekvéseinkkel tehát pótolni kívánjuk azoknak az előnyöknek elmaradását, amelyek abból adódnak, hogy a rossz helyiségviszonyok miatt nem tudjuk bevezetni a szabadpolcos rendszert. Ilyen körülmények között egyedül katalógusaink ötletes voltával magyarázhatjuk, hogy forgalmunk 27%-a ismeretterjesztő mű. (Ezen belül műszaki 17%, természettudományi 15%, ideológiai 27%.) A tárgyszókatálógus létjogosultságát, jövőjét az ismeretterjesztő művek forgalmának növekedése igazolja.

A könyvtár munkatársai jelenleg az alkalmi versek katalógusát egészítik ki, mely a nemzeti és társadalmi ünnepeken kívül már az egyéni, illetve a kisebb közösségi ünnepekre is ajánl verseket (családi ünnepek, névadás, évzáró, évnyitó stb.). Ezt az anyagot nemcsak az antológiákból és egyéni gyűjtemények anyagából válogatjuk, hanem figyelembe vesszük a folyóiratokban megjelenő műveket is. Szín-

műtári betűrendes katalógusunkat ugyancsak kibővítjük az alkalmi ünnepekre felhasználható alkotásokkal, mégpedig a gyűjteményes munkák figyelembevételével.

A gyermekkönyvtárban a betűrendes katalógust tárgyi katalógussá alakítottuk át, maja a diafilmek betűrendes katalógusát ajánló tárgyszó-katalógussal bővítjük.

Papp Attila

a Kazincbarcikai Városi
Könyvtár vezetője

Újból az ügynökökről

Nem tudom, hogy a terjesztési joggal is felruházott kiadó vállalatok milyen szempontok alapján választják ki ügynökeiket, de már eddig is sok borsodi példa bizonyíthatja, hogy ezek módszerei üzletkötési szempontból kitűnőek. Az ügynökök tevékenységének hálás területe az üzem. Az üzem vezetőinek eladott könyvek aztán ajándék címén a szakszervezeti könyvtárba kerülnek, az üzemi vásárlásokért végső soron a könyvtárosokat teszik felelőssé, holott azoknak a vásárlásokról általában nincs tudomásuk.

Az ügynököktől való vásárlás különösen az év végén gyakori, amikor az üzemek, vállalatok sokszor még hálások is, hogy megmaradt pénzüket elkölthetik. De év közben is történnek vásárlások, a dolgozók szakmai továbbképzéséhez is vesznek könyveket. Az utóbbi esetben nyilvánvalóvá válik az egyéni igény, ezért a látszat elkerülése végett a szükségesnél több példányban vásárolnak, hogy a könyvtár „megsegítésének” a látszata megmaradjon. E művek rendszerint megvannak a könyvtárban, s így a még hiányzó művek rovására növekszik a duplumok száma.

A terjesztők a rendelések felvételénél gondosan kerülnek az üzleti érdekeltségnek még a látszatát is. Az érvényben levő határozatokra, az ebből eredő feladatok könyvtári eszközökkel történő segítésére hivatkoznak úgy, hogy az üzletfél érezze: művelődéspolitikailag fontos terjesztői tevékenységről van itt szó. Ennek érdekében az ügynökök a felügyeleti és fenntartó szervekre, az SZMT-re, a központi könyvtárra, a korábbi találkozásokra és vélt megállapodásokra hivatkoznak.

A megrendelt és utánvétellel szállított műveket gyakorta több példányban küldik, mint amennyire a szerződést megkötötték. Sajnos ez csak akkor derül ki, amikor a könyvtár már átvette a csomagokat, illetve kifizette azok árát. Mondanom sem kell, hogy a visszaküldésre vagy a becserélésre fordított munka mennyi értékes időt rabol el a könyvtárosoktól.

Egyik építőipari vállalatunk könyvtára évek óta rendszeresen több ezer forint értékű egészségügyi füzetes kiadványt kap feleslegesen nagy példányszámban. Még bosszantóbb az, amikor töredék köteteket adnak el (Akadémiai Kiadó), amelyeket közvetlenül a nyilvántartásba vétel után törölni kell.

A zenei műveltség terjesztése, a komoly zene megszerettetése művelődéspolitikailag is fontos feladataink közé tartozik. Az üzemek a Zeneműkiadó terjesztőitől rendszeresen vásárolják is a hanglemezeket. Ezek nagyrésze azonban alkalmatlan a zenei ismeretterjesztésre.

A beszerzési keretek növelésére ez évben még helyi erőforrásokból sem igen számíthatunk. Ez arra int, hogy figyelemmel kísérjük a terjesztés említett formáit, és a könyvtárosok figyelmét ismételten felhívjuk azokra a terjesztési módokra, amelyek elsődleges célja az üzletkötés, az ebből eredő anyagi haszon, az elfekvő könyvektől való megszabadulás.

Az említett módon a terjesztők már nemigen érnek célt a könyvtárosoknál, de vásárolnak a könyvtáros helyett mások: a főkönyvelő, a KISZ-szervezet, a nótanács és az egyéb tömegszervezetek. Felmerül a kérdés, nem lenne-e szükséges intézkedéseket tenni, amelyek gátat vetnének az ilyen felesleges, tervszerűtlen beszerzéseknek, gazdálkodásnak.

Bízzák végre az üzemekben is a könyvtárosra a vásárlásokat, és ne aprózzák el a pénzt!

Magyar András

a miskolci SZMT könyvtár vezetője

Városi könyvtárpolitikát?

A járási jogú városokban — mint Vácot is — súlyos problémák jelentkeznek a városi hálózat kiépítésével, a városi könyvtárügy fejlesztésével kapcsolatban. A városi hálózat szervezésével 1965-ben körülbelül ott tartunk, ahol a községi könyvtárak szervezésével tíz évvel ezelőtt. A városi tanács csak most kezdi részben magáénak érezni a járási könyvtárat, amely a városi könyvtár funkcióját is betölti. Hadd idézzek az elmúlt évek fontosabb dokumentumaiból:

- 1953 A „Vác város múltja, jelene, jövője” c. kiadvány meg sem emlékezik a könyvtárügyről.
- 1958 A „Vác a fejlődés útján 1945—1958” c. füzet egy mondatban megemlíti a könyvtári életet.
- 1958 A „Vác város távlati fejlesztési terve” c. 96 oldalas városi tanácsulési anyag egyetlen utalással sem említi a könyvtárhálózat kérdéseit.
- 1960 Megnyitják a „könyvtárak” címet a városi tanács költségvetésében egy könyvkölcsönző működtetésére. 1962-ben kettőre, 1963-ban háromra, 1964-ben négyre emelkedik a kölcsönzők száma. (Sajnos a könyvkölcsönzők a mai napig sem tudtak eredményes tevékenységet kifejteni.)
- 1964 A városi tanács vb ülésen, önálló napirendi pontként vizsgálta meg a város könyvtári ellátottságát. A határozat feladatokat is megjelöl, de valamennyit anyagi biztosíték nélkül.

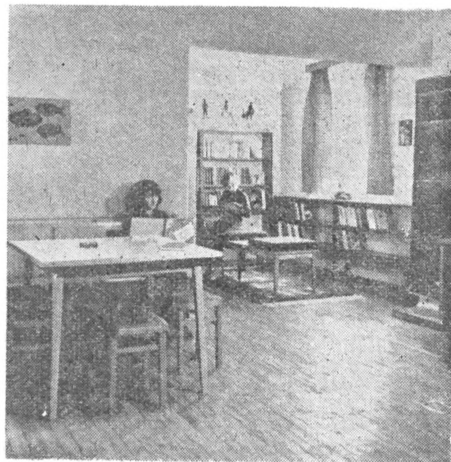
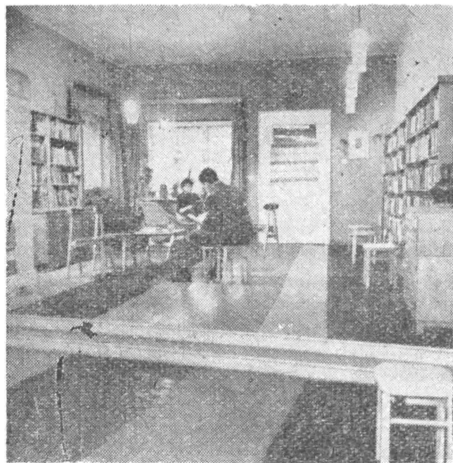
Örülünk annak, hogy 1964-ben a vb megtárgyalta a művelődésügy e fontos részterületének kérdéseit, de a tárgyalás nagyon sokat késett. Ebben a fontos ipari városban miért csak ekkor, 1964-ben vizsgálták meg először a könyvtárügyi problémákat? Miért csak most végezzük el azokat a felméréseket, amelyeket a községek vonatkozásában már tíz évvel ezelőtt elvégeztünk? És most, amikor sürgetjük a feladatok ellátásához szükséges feltételek biztosítását, miért történik csupán elvi állásfoglalás — az anyagi fedezet megjelölése nélkül — ügyünk mellett?

Eszembe jut a tanács egyik pénzügyi dolgozójának legutóbbi kijelentése: csak becsempészték a városi tanács költségvetésébe a könyvtári címet, a ti fenntartótok a járási tanács.

Hiányzik egy központi rendelkezés, a városi könyvtárak szervezeti szabályzata. Ilyen központi intézkedések esetében elkerülnénk a vitákat, nem kellene a városnál támogatásért kilincselnünk, ha rendelkezések szabnák meg a városi tanács kötelezettségét a járási könyvtár városi funkciójának biztosításában. Meg kellene már változtatni a mostani felfogást, amely szerint a város azt mondja: „menj a járáshoz, oda tartozol”, a járás pedig „városi ügy, segítsen a város”.

Orosz Mihály,

a Váci Járási Könyvtár igazgatója

Két új könyvtár Békés megyéből: baloldalt az Okányi Községi Könyvtár, jobbról a Mezőberényi Községi Könyvtár külön helyiségben működő gyermekrészlege. (Kecskés Mátyás felv.)

Csak pasziánszozók?

Köztudomású, hogy valamikor régen a könyvtárosok amolyan kákabélű, tarfejű, kuszált szakállú könyvmolyok voltak, akik beletemetkeztek a poros fóliánsok hal-mazába, s pulpitusokról sosem hiányozhatott a bölcsesség jelképe: a bagoly. Arcuk mindenkor komolyságot, mély értelmet látszott sugározni, s a szemlélőben róluk olyan vélemény alakult ki, hogy a köröttük tornyosuló könyveket betéve tudják.

Hol vagyunk már ettől az avult könyvtáros típustól, de a világtól is, amelyben éltek, tevékenykedtek?!

A mai könyvtárosok külsőre, öltözködésre semmiben sem különböznek más ha-landó dolgozóktól. Arról pedig, hogy milyen tulajdonságok jellemzik őket — vagy mi-lyen készségekkel kellene rendelkezniük — számos cikk íródott, illetve megannyi szó hangzott el szakmai körökben. Annyi szükséges jelző gyűlt össze az elmúlt két évtized alatt, hogy honunkban — kis állam lévén, talán nincs is, vagy csak elvétve akad — olyan szakember, aki az összes követelményeknek megfelelné. Mert nemigen terem minden bokrban olyan kiművelt emberfő, aki — többek közt — politikailag fejlett, átlagon felül művelt, ismer legalább két élő nyelvet, tájékozott az összes tudományágakban, alaposan jártas az irodalomban és művészetekben, aki elmélyülni tud, alapos, rendszerető, ismeri a kormányhatározatokat és rendeleteket, kisujjából rázza ki a mezőgazdaságban elért helyi és országos eredményeket: szóval valóságos élő lexikon, s ezek mellett még lélekébűvár és közönség-szervező, talpraesett, határozott, leleményes és a végrehajtásban ruganyos... hogy csak párat említsünk.

A rosszmájúak azt mondják, hogy ha netán akadna is ilyen személyiség, vajon a hivatallal járó szerény dotációért hajlandó lenne-e pályánkon tevékenykedni, nem menne-e el kiadói lektornak, Ibusz-idegenvezetőnek, avagy esetleg egy téésze agronomusnak, ahol inkább számolják többesben az ezreseket?

De ha akadna vagy akad ilyen, hivatását szerető, anyagiaktól nem fertőzött szakember, vajon az „illetékes” vezetők, igazgatók elismerik-e, értékelik-e, meg-becsülik-e szakmai és emberi érdemeit? Mert a véleményalkotást igen sokszor be-folyásolják külső tényezők, s az is például, hogy a munkakör mennyire rokon-szenves az elbírálásra illetékesnek. Mert bizony maguk a vezetők is — férfiak és nők egyaránt — igen változatos embertípusokat képviselnek. Van közöttük olyan, aki az olvasószolgálati munkát hajtja amúgy szíve szerint, akad olyan is, aki az ügyvitel precizitásával tűnik ki, van aki a bulldog szívósságával szerzeményez, nem ritka az olyan, aki a raktári rend érdekében rágja tövig beosztott kartársai fülét, s — egyéb tulajdonságait tekintve — van, aki aluszékony, aki csak igazgat, aki mindent csinál, csak nem igazgat... stb., stb., de olyan alig akad, aki érdeme szerint becsülné, sőt szívből szeretné is a címeírók, szakozók, katalógusszerkesztők munkáját, szóval a feldolgozó munkát, illetve azokat, akik ezt a munkát végzik. Pedig, akik szerte az országban — sokhelyütt félreeső, szűk zugokban, egyhelyben görnyedve — elmé-lyülten, igényes agymunkával e munkakörben tevékenykednek, vagy sokak szerint „csak” kártyákkal, „pasziánszoznak”, több gondoskodást és főleg megértést érdemel-nének! Hiszen ők azok, akik mindig rendelkezésre állnak — az ő munkájuk állhat! —, ők azok, akiknek mindent illik tudni, mindenre emlékezni, ők azok, akiket nem vesznek észre, hogy vannak, de hiányoznak, ha nincsenek.

Lapunk ezévi 3. számában Varsányi Endréné A feldolgozó munka időszzerű kér-dései a közművelődési könyvtárakban c. cikkében világosan leszögezte munkakörük lényegét és fontosságát: „Az állomány feltárása (címeírás, osztályozás, katalógusok szerkesztése) tartalmi munka, ami alapos szakismeretet kíván.” — „...nem elegendő az irodalmat gyűjteni, hanem nagyon fontos sokoldalúan fel is tární!” — „...gondo-san és szakszerűen feltárt állományra épülhet színvonalas olvasószolgálati és tájé-koztató munka.” „A hálózati központoknak és a felsőbb szerveknek is fontos fel-adatuk, hogy az állományfeltárás kérdéseivel újra foglalkozzanak.”

Köszönet a szerzőnek cikke megírásáért, hogy egy pillanatra a „pasziánszozók” is reflektorfénybe kerültek!

Bárdos Ferenc,
a Bajai Járási Könyvtár munkatársa

Megjegyzés a 408—409. oldalon levő statisztikai táblázathoz

A tanácsi közművelődési könyvtári statisztika intézménynek csak az önálló jel-legű könyvtárakat és könyvkölcsönzőket számítja. A fiók jellegű könyvtárak és könyvkölcsönzők csak kölcsönzőhelyek, amelyek az intézmények számában nem sze-repelnek. Ennek értelmében az 1964. év végén az önálló tanácsi könyvtárak és könyvkölcsönzők — intézmények — száma 3,347, az intézménynek nem számító fiókok (kölcsönzőhelyek) száma 2,145. A táblázatban az önálló intézmények és kölcsönzőhe-lyek (fiókok) száma együttesen szerepel.

A TANÁCSI ÉS A SZAKSZERVEZETI KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK ÉS KÖNYVKÖLCSÖNZŐK 1964. ÉVI ADATAI

Megnevezés	Az önálló intézmények és kölcsönzőhelyek száma*			Könyvtárlomány (kötettség)			A beiratkozott olvasók száma			A kölcsönzött kötetek száma		
	1964. XII. 31-én	az előző év %-ában	10 ezer lakosra jutó intézmények és kölcsönzőhelyek száma	1964. XII. 31-én	az előző év %-ában	1000 lakosra jutó kötetek száma	1964. XII. 31-én	az előző év %-ában	1000 lakosra jutó olvasók száma	1964-ben	az előző év %-ában	1000 lakosra jutó kötetforgalom
BARANYA tanács szakszervezeti összesen	347 66 413	99,1 110,0 100,7	12,4 2,4 14,8	353 387 84 534 437 921	115,6 100,5 112,3	1 263 302 1 565	51 297 8 131 59 428	104,8 101,0 104,3	183 29 212	818 396 148 834 967 230	102,5 120,0 104,9	2 925 532 3 457
BÁCS-KISKUN tanács szakszervezeti összesen	407 141 548	104,4 98,6 102,8	7,2 2,5 9,7	615 077 99 637 714 714	111,0 115,0 111,5	1 087 176 1 263	99 465 11 737 111 202	107,3 148,7 110,6	176 20 196	2 633 913 158 008 2 791 921	120,4 154,5 121,9	4 654 279 4 933
BÉKÉS tanács szakszervezeti összesen	294 703 397	104,6 50,7 82,0	6,5 2,3 8,8	487 587 99 474 587 061	118,4 69,9 105,9	1 086 221 1 307	71 734 11 909 83 643	108,8 102,0 107,8	160 26 186	2 014 080 164 290 2 178 370	117,7 87,1 114,7	4 484 366 4 850
BORSOD-A-Z tanács szakszervezeti összesen	424 80 504	100,7 34,3 77,1	7,2 1,3 8,5	649 559 152 916 802 475	121,9 82,0 111,6	1 099 259 1 358	94 373 14 671 109 044	107,9 77,6 102,5	160 24 184	2 196 051 351 556 2 547 607	127,8 63,3 112,9	3 716 504 4 310
CSONGRÁD tanács szakszervezeti összesen	297 45 342	121,7 64,3 108,9	9,2 1,4 10,6	371 890 33 029 404 919	115,7 86,1 112,5	1 151 102 1 253	57 371 5 622 62 993	106,5 82,8 103,9	178 17 195	1 373 886 42 885 1 416 771	112,6 70,4 110,6	4 251 132 4 383
FEJÉR tanács szakszervezeti összesen	217 156 373	106,4 87,6 97,6	5,8 4,1 9,9	424 664 131 746 556 410	117,4 114,9 116,8	1 125 349 1 474	56 822 17 039 73 861	111,8 105,5 110,3	151 45 196	1 432 019 312 322 1 744 341	121,7 113,1 120,1	3 795 827 4 622
GYŐR-SOPRON tanács szakszervezeti összesen	200 169 369	101,0 75,2 90,1	5,0 2,8 7,8	417 916 126 560 544 476	120,3 87,9 108,5	1 050 317 1 367	76 299 15 052 91 351	112,1 106,3 111,1	192 57 229	1 554 649 293 763 1 853 417	116,0 109,7 114,9	3 906 730 4 636
HAJDÚ-BIHAR tanács szakszervezeti összesen	208 40 257	105,6 100,0 104,5	5,5 1,4 6,9	388 452 24 637 413 089	118,0 70,6 116,8	1 037 65 1 102	57 278 3 020 60 298	110,0 75,6 107,6	153 8 161	1 294 180 37 856 1 332 036	114,8 76,7 113,2	3 453 101 3 554
HEVES tanács szakszervezeti összesen	146 170 256	106,6 81,5 94,1	4,3 3,1 7,4	450 194 93 4 547 526	107,9 93,4 105,0	1 311 283 1 594	58 206 11 041 69 247	111,0 77,9 104,0	169 33 202	1 448 035 153 173 1 601 208	122,1 117,0 121,6	4 217 446 4 663
KOMÁROM tanács szakszervezeti összesen	121 95 216	99,2 79,2 90,0	4,2 3,2 7,4	315 410 72 510 444 920	116,4 712,5 115,2	1 088 446 1 534	36 787 12 144 48 931	107,8 95,1 104,4	127 42 169	1 054 155 211 726 1 265 881	105,6 103,7 105,3	3 636 730 4 366
NÓGRÁD tanács szakszervezeti összesen	167 86 253	87,9 89,6 88,5	7,1 3,6 10,7	337 004 95 785 432 789	121,5 97,2 115,1	1 427 406 1 833	40 534 11 245 51 779	110,9 98,3 107,9	172 47 219	921 061 144 683 1 065 744	122,9 115,9 121,9	3 901 612 4 513
PEST tanács szakszervezeti összesen	350 143 493	103,2 81,2 95,7	4,2 1,8 6,0	636 857 162 032 798 889	127,7 86,0 116,3	770 196 966	96 473 18 425 114 898	114,7 77,9 106,6	117 22 139	2 484 818 271 533 2 756 351	123,6 78,0 116,9	3 004 328 3 332

SOMOGY	361	100,3	9,9	535 536	105,6	1 474	73 453	105,7	202	1 509 436	116,2	4 155
tanácsi	88	93,6	2,5	83 587	707,6	230	8 306	103,1	23	112 357	110,6	309
szakszervezeti	449	99,0	12,4	619 123	105,1	1 704	81 759	105,4	225	1 621 793	115,8	4 464
összesen												
SZABOLCS-SZ.												
tanácsi	365	104,0	6,5	655 504	114,7	1 167	90 333	99,6	161	1 764 969	121,7	3 142
szakszervezeti	85	130,8	1,5	59 909	765,1	706	5 645	103,4	70	45 252	118,5	80
összesen	450	108,2	8,0	715 413	117,7	1 273	95 978	99,8	171	1 810 221	121,6	3 222
SZOLNOK												
tanácsi	263	121,7	5,9	641 666	119,3	1 431	80 523	108,1	180	2 214 366	113,1	4 940
szakszervezeti	170	110,4	3,8	113 007	715,4	253	14 413	101,6	32	200 590	118,2	447
összesen	433	117,0	9,7	754 673	116,7	1 684	94 936	103,4	212	2 414 962	113,5	5 387
TOLNA												
tanácsi	192	100,0	7,4	394 489	110,6	1 528	46 755	104,4	181	1 191 875	108,6	4 616
szakszervezeti	702	98,1	4,0	80 626	709,6	312	9 514	112,5	37	81 251	104,5	315
összesen	294	99,3	11,4	475 115	110,5	1 840	56 269	105,7	218	1 273 126	108,3	4 931
VAS												
tanácsi	284	102,2	10,2	444 075	115,6	1 594	54 774	104,3	197	1 210 885	115,5	4 347
szakszervezeti	156	91,2	5,6	711 317	703,6	97,3	12 280	97,3	44	189 903	113,8	631
összesen	440	98,0	15,8	555 392	113,0	1 994	67 054	102,9	241	1 400 788	115,3	5 028
VESZPRÉM												
tanácsi	332	99,7	8,2	481 023	118,7	1 187	74 289	105,7	183	1 596 312	112,7	3 939
szakszervezeti	743	108,5	3,5	777 773	715,2	439	19 267	116,0	48	276 604	114,3	653
összesen	475	102,1	11,7	688 796	117,7	1 626	93 556	107,7	231	1 872 916	113,0	4 622
ZALA												
tanácsi	288	99,6	10,8	366 937	113,8	1 380	47 944	103,4	180	839 718	113,2	3 159
szakszervezeti	112	114,3	4,2	76 653	700,8	289	11 617	105,8	44	139 263	103,9	524
összesen	400	103,3	15,0	443 590	111,4	1 669	59 561	103,7	224	978 981	111,8	3 683
MEGYEK ÖSSZESEN												
tanácsi	5263	103,4	6,9	8 967 227	116,3	1 174	1 264 710	107,4	166	29 552 804	117,1	3 870
szakszervezeti	2039	84,0	2,7	1 939 864	98,7	254	221 078	97,8	28	3 340 860	99,2	437
együtt	7 302	97,1	9,6	10 907 091	112,7	1 428	1 485 788	105,9	194	32 893 664	115,0	4 307
BUDAPEST												
tanácsi	108	100,0	0,6	1 401 949	107,3	730	160 964	103,6	84	6 194 352	106,8	3 227
szakszervezeti	1 700	96,7	8,9	2 642 274	97,0	1 377	283 656	96,7	148	4 462 720	101,0	2 324
összesen				4 044 223	100,4	2 107	444 620	99,1	232	10 657 072	104,3	5 551
DEBRECEN												
tanácsi	37	102,8	2,6	108 240	97,5	760	14 745	111,2	104	442 193	118,2	3 107
szakszervezeti	124	98,4	8,7	114 505	98,6	805	10 724	117,5	75	171 426	117,9	1 204
összesen	161	99,4	11,3	222 745	98,0	1 565	25 469	111,4	179	613 619	118,1	4 311
MISKOLC												
tanácsi	28	107,7	1,7	195 003	116,5	1 192	18 319	118,2	112	632 110	114,3	3 864
szakszervezeti	128	90,8	7,8	163 111	100,1	997	15 551	80,9	95	101 680	30,3	622
összesen	156	93,4	9,5	358 114	108,4	2 189	33 870	97,5	207	733 790	82,6	4 486
PECS												
tanácsi	33	103,1	2,5	155 404	103,0	1 190	15 598	110,6	119	507 040	102,2	3 882
szakszervezeti	126	69,2	9,7	114 662	86,7	878	17 054	105,1	131	211 370	119,7	1 618
összesen	159	74,3	12,2	270 066	95,4	2 068	32 652	107,7	250	718 410	106,8	5 500
SZEGED												
tanácsi	23	95,8	2,1	244 676	104,0	2 212	13 067	118,4	118	415 943	113,4	3 760
szakszervezeti	71	702,9	6,4	94 981	98,7	859	12 696	114,9	115	163 128	94,3	1 475
összesen	94	101,1	8,5	339 657	102,5	3 071	25 763	116,6	233	579 071	107,3	5 235
BOYÓTT												
tanácsi	5 492	103,3	5,4	11 072 499	114,3	1 096	1 487 403	107,3	147	37 744 442	115,0	3 736
szakszervezeti	4 080	88,8	4,1	5 069 397	97,6	501	560 759	97,4	56	8 451 184	98,1	836
mindössze	9 572	96,6	9,5	16 141 896	106,5	1 597	2 048 162	104,4	203	46 195 626	111,5	4 572

* Megjegyzés a 407. oldalon

Bajor Nagy Ernő a Szabad Földben felhívja a figyelmet az ország egyik legnagyobb községének, Vecsésnek könyvtárügyére. 17 ezer ember él itt, több mint Kalocsán, Keszthelyen, Kisújszálláson, Komáromban, Sátoraljaújhelyen vagy még egynéhány városban. A lakosság zöme a fővárosban dolgozik, jól keres. 400 személyautó és 1200 televízió van a vecsésiek tulajdonában, — a községi könyvtár viszont egyetlen szobában tengődik. Pedig itt igazán nagy szükség volna a jó könyvtárra, hiszen a fővárosba járó dolgozók útközben is olvashatnának, nem telne el haszontalanul az utazás unalmas ideje. Budapest túlterhelt könyvtárai nem vállalhadják a vidékiek ellátását, de az utazó munkások is szívesebben indulnak minél előbb hazafelé.

A község vezetői is tudják, hogy sürgősen segíteni kellene a könyvtár tűrtetlen állapotán, de miből tegyék? Évi egymillió forint községfejlesztési alappal rendelkezik a tanács, de ennek az egymillió forintnak ezer helye van. Iskolák, utak, ivóvíz, bővítés... Mind halaszthatatlanul megoldandó feladatok. Helvi erőforrásból aligha lehet még jóegynéhány esztendőig megoldani a könyvtár elhelyezésének problémáját...

Valamit mégis tenni kell. Amikor lassan megoldódik a legkisebb községek könyvtári ellátása is, nem lehet eltérni, hogy Budapest szomszédságában ilyen nagy munkáslakta települések a könyvtárügy fehér foltját képezzék. Az országos és a megyei hatóságok bizonyára megtalálják a segítség módját. És figyeljen fel Vecsés gondjaira a könyvbarát-mozgalom is. Ha valahol, itt van mit tennie...

Hírek

A VÁCI Járási Tanács nagy gondot fordított 1964-ben a könyvtárak fejlesztésére. A 116 000 Ft-os KÖFA támogatás révén az előző évi 0,52-ről 0,77 kötetre emelkedett a községek egy lakosára jutó könyvek száma. A tanács vezetőinek megértő, segítőkész támogatását tanúsítja az a tény is, hogy a megyei községfejlesztési versenyben elért 2. helyezésért kapott 80 000 Ft jutalomkeretből 30 000 Ft-ot szavaztak meg a községi könyvtárak állományának gyarapítására.

A tanács segítségével Fót, Kosd és Sződliget községekben — hitelátcsoportosításból — új, modern szabadpolcos berendezést kaptak a könyvtárak mintegy 40 000 Ft értékben. (—o—)

DUNAKESZI községben az elmúlt ősszel újjávarázssolt, modern berendezéssel felszerelt szabadpolcos könyvtár nyílt. A berendezés összes költségét a községi tanács vállalta, emellett az állomány gyarapítására is 30 000 Ft-ot juttatott a községfejlesztési alapból. A kellemes környezet, valamint a jó könyvállomány nagyon sok új érdeklődőt vonzott a könyvtárba: 1965 első negyedében kétszer annyian iratkoztak be a könyvtár olvasótáborába, mint az elmúlt évek során, amikor a könyvtár egy kis irodahelyiségben működött. Az olvasómozgalom fellendülése a könyvtáros nagyon lelkes, okos szervező munkájának is köszönhető. (—o—)

NYUGALOMBA VONULT az első mozgó könyvtár. Angliában 1933-ban készült el az első könyvtári célra gyártott (Fordson típusú) gépkocsi. A mozgó könyvtár tavaly, 31 évi szolgálat után nyugalomba vonult, a nyugat angliai Exeter közlekedési múzeumába kerül, ahol továbbra is az olvasóközönséget fogja szolgálni, mert a múzeum tisztviselői közlekedéstörténeti könyveket fognak kiállítani benne. (B. Gy.)

KÖNYVTÁRI GÖRBE TÜKÖR

A KÖNYVTÁRÜGY ÉS A VI. OSZTÁLY

Beállít hozzám egy küldöttség. Csupa komoly elem, az általános iskola VI. osztályának egy őrsé. Feladatuk Pécs város könyvtárügyének felderítése volt. A jelenlegi állapota és természetesen a jövője.

Hogy miért ez? Nem tudom. Oknyoztam, de nem jutottam messzire. Vagy a tanügy keze nyúlt közbe, vagy van benne valami sandaság. Ugyanis az egyik fiam is idejár, s lehetséges, hogy a saját tekintélyét is vélte erősíteni e téma kiválasztásával. Az utókor majd kideríti, hogy a kettő közül melyik szempont döntőbb.

Mindenesetre beállítanak heten. Hét komoly, a tudomány iránt lelkesülő fiatalember.

En úgy fogadom őket, mint a bizottságokat szokás. Komolyan és némileg nagyképűen.

— Uraim, parancsoljanak velem. Először is foglaljanak helyet, a kabátjukat pedig rakják le a fogasra.

A bizottság lerakja a kabátját és bemutatkozik.

— Talán tetszik rám emlékezni, Bánki Sándor vagyok.

En még mint Sanyira emlékeztem, de komoly ügyben Sanyi nincs.

— Dénes Tamás.

Valamennyien bemutatkoznak és helyet foglalunk. Ez ugyan némi nehézséggel jár, mert hely csak öt van, viszont bizottsági tag hét. A másik szobából azonban átkerül két szék, és a bizottság valamennyi tagja helyet foglal velem szemben.

En az íróasztalnál ülök, részben, hogy óvjam a tekintélyem, részben mert máshol nincs hely.

— Uraim, parancsoljanak!

— Azt szeretnénk kérdezni, mondja tisztelettel a bizottság egyik tagja, hogy Pécs könyvtárügye hogyan áll?

Magamba roskadok és töprengek Pécs könyvtárügyén, ami számomra is rejtély, és küszködök a megfogalmazandókkal. Már-már megtalálom a helyes szöveget, amikor megdöbbenő merénylet áldozatává válok. Bedugja fejét az ajtón Marika néni, és a következő, egyáltalában nem tudományos kijelentésre ragadtatja el magát.

— Srácok, nem akartok teherautóval könyvtárnyitásra menni?

Megdöbbenve nézem e tekintélyrombolást! Küldöttség jár nálunk a lehető legkomolyabb ügyben, és akkor bedugja a fejét az ajtón egy Marika néni, és a teljes küldöttséget lestrácozza.

Várom, hogy a bizottság megmerevedik és úgy viselkedik, mint egy komoly művelődési küldöttséghez illik, és kikéri magának ezt a megszólítást.

Ezzel szemben mi történik? Óriási üvöltés és a bizottság feloszlik. A továbbiakban Pécs város könyvtárügye teljesen háttérbe szorul, és a hét srác hordja a székeket a tehertaxira, azután valamennyien belegyömöszölnének és itt hagynak engem a legnagyobb lelki válságban.

A továbbiakat már csak a krónikás mondhatja el. A bizottság ez alatt a művelődési út alatt parázs hólabda csatába bonyolódott, azután egyfolytában üvöltözték, meghempergették egymást a hóban, megismerkedtek egy kerekessel, hőembert építettek, majd megtekintették a könyvtárat, ahová az ütközet hevében egy hólabdát bevágtak.

Az viszont kétségtelen, hogy amikor visszajöttek, ismét a régi bizottság ült velem szemben. A hajuk lényegesen borzasabb volt, a sapkájuk csáléra állt, de valamennyit eltöltötte a vágy, hogy minél bővebbet tudjon meg Pécs jelenlegi könyvtári állapotáról és a könyvtárügy várható fejleményeiről.

En én ott ültem velük szemben, és fájt a szívem, mert komolyságom megakadályozott abban, hogy velük kuporodjam a tehertaxiban, s az én sapkám vesszen el...

Ezzel szemben ott maradtam az irodában, aktákat tettem rendbe, aláírtam és diktáltam, szóval úgy viselkedtem, mint egy felnőtt.

Közben még ki is húztam a lutrit, mert életem párjának, akinek jelentettem az esetet, sajnos, nem a bizottság elzűllése ellen volt kifogása, hanem ellenem. Mondván, hogy több eszem lehetett volna, mert mi történik, ha a nyitott tehertaxin a bizottság prüsszkölni kezd?

Pedig ő is tudhatta volna, hogy egy bizottságot, egy komoly kulturális bizottság tagjait 11 éves korukban semmi baj nem érhet és nyilván arról is elfeledkezett, hogy ennyi idősen korában nem a fia, hanem ő lett volna ennek a bizottságnak egyik tagja.

Sz ö l l ő s y K á l m á n

Az EGYETEMI KÖNYVTÁRAK szervezetének és működésének általános szabályzatáról utasítást adott ki a művelődésügyi miniszter. A 132/1965. (M. K. 10.) MM számú utasítás a Művelődésügyi Közlöny május 15-i számában jelent meg. Az általános rendelkezés szerint az egyetemi könyvtáraknak három hónapon belül kell kidolgozniuk szervezeti és működési szabályzatukat, amelynek alapját és keretét adja a fenti számú utasítás.

TÍZ községi könyvtár beszerzési tevékenységét elemezték a Kaposvári Togliatti Megyei Könyvtár munkatársai. Megállapították, hogy a vizsgált könyvtárak többségében túlságosan kevés ismeretterjesztő művet vásárolnak, sem a szépirodalmi, sem az ismeretterjesztő művek beszerzésénél nem veszik eléggé figyelembe az Új könyvek c. kiadvány ajánlásait és a törzsanyagok jelölését. Ezek a megállapítások az ország más területein végzett vizsgálatok tanulságai-val együtt arra intenek, hogy a járási könyvtáraknak nagyobb figyelemmel kell kísérniök a községi könyvtárak szerzeményezését. (—)

KÉT SOMOGYI községben alakult ifiúszági könyvbarát-klub. Nagybajomiban 35 Kaposmérőn 20 fiatal határozta el, hogy résztvesz a klubok irodalmi, művészeti, mezőgazdasági témájú eszmecserein és meghallgatja a tervezett előadásokat. (—)

NÉGY fiatal olvasó társadalmi könyvkötő-brigádot alakított az érdségi községi könyvtárban. A brigád tagjai: Kostaly Beatrix, Barta Ilona, Halász Erzsébet és Bognár Zsófia az elmúlt évben 200 könyvet kötöttek be, s így kb. 3000 forintot takarítottak meg a könyvtárnak. (—)

Hírek

FODOR ANDRÁS részvételével Kaposmérőn költői estet rendeztek a községi könyvtár kezdeményezésére. A kaposmérői születésű, József Attila-díjas költőt az olvasók nagy szeretettel fogadták. Az esten a megyei könyvtár irodalmi színpada működött közre. (—)

A **PAKSI** járás területén 1960-ban a tanácsi könyvtáraknak összesen 24 413 kötetük volt, 1964 végére az állomány elérte a 62 335 kötetet. Valószínű azonban, hogy a könyvtárak egy része még ilyen nagy ütemű gyarapítás mellett sem érheti el a II. ötéves terv végére az 1000 lakosra jutó 1200 kötetes állományt. (—)

HANNOVERBEN (NSzK) 12 millió márka költséggel új nagy műszaki könyvtár létesült. Az egész világ műszaki könyvtermését gyűjti. Jelenleg 7500 folyóiratot járat, amelyek között 800, a szocialista országokból származó időszaki kiadvány található. A folyóiratok számát a következő három évben 10 000-re kívánják emelni. (—)

A **FELSZABADULÁS** 20. évfordulójára a járás 20 éves gazdasági és kulturális fejlődését bemutató kiállítást rendezett Pakson a járási könyvtár. A kiállítás anyagát a könyveken kívül fényképek, grafikonok kiegészítették és plakátgyűjtemény egészítette ki. (—)

VÁCBOTTYÁNBAN, a váci járás egyik kis, 800 lelkes községében tartalmas, színvonalas munka folyik. A Merész házaspár 1962 őszén vette át a könyvtár kezelését. Lelkes és jó propaganda tevékenységük eredményeképpen a könyvek ma nagy népszerűségnek örvendenek a községben, noha a könyvtárosok munkájukat mostoha körülmények között végzik. A könyv ma valamennyi családhoz eljut. A könyvterjesztésben a család gyermektagjai is résztvesznek, rajtuk kívül néhány lelkes fiatal is segíti a munkát. (—o—)

ÉRDEMES Művelődési Dolgozó-címet adományoz a jövőben az OSzSzK Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége. A címet könyvtárosok is elnyerhetik, ha a könyvtári munkában kiváló eredményeket érnek el. (—)

A **FRANKFURTI** (Frankfurt am Oder, NDK) járás közművelődési könyvtárosai az elmúlt év második felében 168, munkájukkal kapcsolatos közleményt publikáltak a helyi lapokban. Egyedül a könyvhét alkalmából 58 írásuk jelent meg. (—)

NÉGY könyvről gyűjtött olvasói véleményeket a Pest megyei Könyvtár. Darvas Részeg eső c. műve a megkérdezettek 53%-ának, Sánta Hűsz óra c. munkája 65%-ának, Salinger sokat vitatott magyar nyelvű kiadása, a Zabhegyező a megkérdezettek 43%-ának, Karsai A budai Sándor palotában történt c. munkája a megkérdezettek 90%-ának tetszését nyerte el, amint ezt a Pest megyei Könyvtáros idei 2. számában közölt elemzés megállapítja. (—)

KÖNYV, könyvtár, kultúra-címmel előadásorozatot indított a Füzesabonyi Járási Könyvtár. Az előadást minden községi könyvtárban megtartják. Célja, hogy az olvasókkal megismertesse a könyvtárak jelentőségét és helyes használatának módszerét. (—)

T Á J É K O Z T A T Ó

Beszélgetés Csorba Győzővel

Gimnazista voltam még, amikor először találkoztam vele, Kaposváron, a Berzsenyi Társaság felolvasó ülésén. A Megyeháza faburkolatos terméből hallok visszhangzani sötét zöngéjű, pátosztalanul komor hangját, az 1944-es évtől, s a lélek belső megrendülésétől áthatott vallomást:

*Nagy most a Duna, sebesen folyik,
hidat tett rá a nap...*

*Múltamba futnék, lehetetlen,
jelenem, jövőm rettenet...*

*Légy férfi, puha arcodat szoborrá merevítsd,
ne rebbenjen szemed!*

Ezt az illúziótlan tiszta, a rémekkel is bátran szembeforduló, mert mélységesen őszinte hangot hallottam azóta is, valahányszor verseivel tálkozom. Alig ismerem kortárs költőt, kinek leírt szava olyan csalhatatlanul idézné föl a mögötte rejlő gesztus póztalan igazát, egyszerűségét. Találóan jegyezte meg valaki új kötete verseire: olyanok mint a kváder-kövek, nincs rajtuk semmi cirkalmas látványosság, de építeni lehet rájuk.

Ismerői szinte kivétel nélkül nagyrabecsülik, de ismerik-e elegen, ismerik-e eléggé? Tisztában vannak-e nemcsak a nevével olykor találkozó könyvtárosok, de akár a hivatott ítések is Csorba hat kötetnyi verse vagy éppen Faust fordítása jelentőségével? Ha az irodalomtörténész — nem látva őt a pesti vitaforumon — kifeledheti nevét irodalomtörténetéből, vajon a fölkapott nevekhez igazodó, sokszor hézagos tudatú közvélemény képes-e a csak munkája mögé húzódó, minden önmutogatástól tartózkodó költőt értéke szerint helyére tenni?

Mindenek előtt ezek a kétségek buzdítanak, hogy szóra bíriam. Vallató szerepben némileg avatottá tesz a vele való, néhány, költészetén kívül is, közös vonatkozás: a szomszéd vidékről származás, a műfordítói, szerkesztői múlt, s a könyvtárosi tevékenység hasonló élményköre.

— A „Séta és meditáció” szerzője, hogyan látja saját művészi útját? Változott-e a már 40-es években is jellegzetesen ható alaphang? Milyen „vonzások és válsztások” szerint rajzolná meg saját pályaképét?

— Az alaphang, úgy érzem nem változott, csak árnyalódott, mélyült. A komorság régebbi romantikája: a tapasztalástól független melléklöngye, sallang lefoszlott. Mind közelebb kerül élmény és kifejezés, mindinkább tapad a bőr a csonthoz. Ma már nem engedek a stílári kényszer csábításának, a szavak, képek funkcionális szerepét keresem, hogy minden részlet rábízott feladatát hordozza, hogy három próbálkozás helyett egy célzás találja el a tízes karikát. Talán ezért is írok egyre megfontoltabban, egyre rövidebben.

— Hangom, törekvésem olykor, mintha más korok, más országok költőjével volna rokon. A kortárs magyar költészet térképére nem könnyű berajzolni pályámat. Az *Új Könyvek* kötetemről írt ismertetője találóan utal az Eluard-ral való hasonlóságra. Az ő igénye, hogy eszköztelen egyszerűséggel, de lehető legmélyebbre hatóan mondjuk ki a bennünk valót, csakugyan rokonítható saját művészi szándékaimmal. Törekvéseimben egyébként József Attilát vallom igazi elődömnnek,

példaképemnek. Az ő szétrobbanthatatlanul pontos, szigorú szerkezeteiből tanultam meg tisztelni a szabályt, azonosítani a szavakat a jelenségek között megbújó törvénnyel. Ezzel is magyarázhatnám, mért vált maga a „törvény” szó verseimben oly gyakorivá, fontossá. Nagy hatással volt rám *Weöres Sándor* költészete. Nem annyira tematikája, inkább a benne testesült, minden olcsóságot elutasító tartás, bámulatos fegyelem, szabatosság és igény.

— *József Attila* társadalmi küldetés-tudata azonban hiányzik belőlem, *Weöres* világát viszont az enyémnél hidegebbnek, kozmikusabbnak érzem. Saját évjáratomhoz, nemzedéktársaimhoz való kapcsolódásban gyakorlatilag a teljes magányból indulásom, vidékiségem akadályozott. A harmincas évek végén hírre vergődött társaktól ily módon elmaradtam. Csak a huszonhét éves koromban (1943-ban) megjelent *A híd panasza* c. második kötetem, a közben megindult *Sorsunk* szerkesztése, *Várkonyi Nándor*, *Makay Gusztáv*, a Pécsre került *Weöres Sándor* versértő társasága oldotta föl némileg a rokotalanság tudatát.

— A külön futó pálya előnyét, hátrányát mindemellett a későbbi táguló, szűkülő, majd ismét világosuló irodalmi horizonton is viselnem kellett.

— *Illyés emlékezetes cikke óta sok vita folyt az úgynevezett pesszimista költészet körül. Csorba nem egy verse szinte tételes érvként szól ebbe a vitába. A közvélemény vagy éppen az irodalompolitika színe előtt hogy kommentálná következő sorait:*

...Több a lélek fekete ragyogása,
mint a homály-nem-járta fénynek
olcsó hivaikodása?

— Sohasem éreztem magam pesszimistának. A pesszimizmus szerintem a lemondó kézlegintés, amikor az ember mindent céltalannak, értelmetlennek lát. Az én komor hangomban úgy érzem az élet egyik abszurduma, a halál elleni örök bele nem nyugvás dominál. Mert a halált, bár az élet része, nem tudom elfogadni. A kísérteteket leleplezni csak megfogalmazással lehet. Szembe kell nézni a dolgokkal! Aki viszont elhódít a sötétségtől bármily kis területet, érintkeznie kell vele, beszélnie kell róla. Ez nem pesszimizmus!

— Az említett versrészletet egy másik, még meg nem jelent versem szimbolikájával magyarázhatnám: A lámpára azért van szükség, mert érintkezik a sötétséggel. A fényben nincs szükség lámpára. Milyen szép, mély bölcsességet kifejező magyar szó a „derű” — érzékelteti, hogy a vele jelölt állapot, csak a legnagyobb szörnyűségekkel való szembenézés után következhet. A „homály-nem-járta fény”: nem igazi fény, csak az a fény, amiben a legyőzött sötétség is benne van.

— Itt jegyezném meg, hogy a komorság több, értékesebb, mint a szomorúság. Valakit meghatni, sirásra ingerelni nem igazán művészi feladat, földrengést, lelki megrendülést keltetni igen, ebből még kisülhet valami pozitívum.

— *Hogy fér meg egymással a költő és műfordító Csorba Győző?*

— Nem könnyen. A műfordításnak sok tanulást, mesterségbeli eredményt köszönhetek, új területek hódítását. A szigorúságot, igényt csak elmélyítette bennem, de sohase éreztem „királyi kedvtelésnek”, inkább óriási, már-már fullasztó kinnak. Bizonyal azért is, mivel hét évi megfeszített munkával olyan nehéz feladattal bírkóztam, mint a *Faust* II. része. És utána is nehéz megbízatásokkal győzködtem, olykor Brechtet, Dantet fordítottam egyszerre. Saját műveim elveteléséért, ritkán megjelenő köteteimért is részint a fordításokat okolom. A jövőben igyekszem kevesebbet vállalni belőlük.

— *Több, mint húsz évig volt szerkesztője pécsi irodalmi folyóiratoknak. Ebbéli tevékenységének milyen művészi, gyakorlati vagy erkölcsi hasznát látta?*

— Ízlésem, látóköröm tágult, csiszolódott. Noha lírai rovattal foglalkoztam, mindenfajta írás elemkerült. Fejlődött kritikai érzékem. A kéziratok olvasás, a rovatokban gondolkodó szerkesztői kritika különben is többretű, felelősebb, érdekesebb munka, mint megjelent könyvekről bírálatot mondani.

— *Erkölcsei haszna?* Sikerült néhány fiatalembert megszólaltatni, pályára indítani. Nincs nagyobb öröm, mint igazi tehetségre találni.

— Köztudomású, hogy nem egy fiatal költőt — Kalász Mártont például — föl-fedezett, istápol. (Tán nem szerénytelenség megjegyezni, hogy az említett kaposvári gimnazista versei mellé is ő irt először nyomdai jeleket.) A két évtizeden át szerkesztői szeme előtt felnőtt nemzedékről mi a véleménye?

— Mintha korábban ért volna be, s fiatalon produkált volna olyat, amit elődei csak később. Az eszközök biztos használata, a költői közkincs annyira hozzáférhetővé vált, hogy némi áthangolással szinte bárki produkálhat elfogadhatót erős, határozott egyéniség nélkül is. Ha a Nyugat nemzedék korszakában 100-ból 20 jó költő volt a porondon, ma 300-ból kerül ki a 20 egyéniség.

— A még negyvenes évek elején indultak közül Rákost, Pilinszkyt, Benjámint, Csanádi Imrét, Nemes Nagy Agnest említhetném ilyen karakteres, kiforrott egyéniségeként, a 45 után fellépők közül Nagy Lászlót, Juhász Ferencet, Csoóri Sándort, Kalász Mártont, Ladányi Mihályt, a legfiatalabbak közül Székely Magdát, Horgas Bélát.

— Közművelődésünk egyik legrégebbi, legpróbáltabb könyvtárosa. Ő, akire méltán mondható, hogy hivatásként műveli ezt a mellékfoglalkozást, hogy ítéli meg a mostanság is föl-fölparázsló „írók a könyvtárban” vitát?

— Kezdetől (1943 novembere óta) olyan könyvtárban működtem, ahol közvetlenül érezhettem munkám hatását. Mindig nagy élmény volt látni, ahogy az emberek szeme kinyílt a valódi kultúrára. Eleinte az úri középosztály olvasóival volt dolgom, a hazai sláger-kiadványok, s egyéb bestseller irodalom állhatatos fogyasztóival. Volt köztük, aki Harsányi Zsolt halála után kiiratkozott, nem tudott belenyugodni, hogy kedvencétől nem kaphat új művet. E többnyire silány igények után nagy öröm volt az 1945. után beiratkozott munkások tiszta érdeklődését kielégíteni, a jó irodalomra, az értékekre nevelés lehetőségét átadni. 1955-ig pult mögötti kölcsönzéssel, de azóta is állandó tanácsokkal elégíthetem ki pedagógiai hajlamomat. A nagyobb apparátussal rendelkező tudományos könyvtárakkal szemben talán ezért jobb az én munkahelyem, mert itt nem lehet elszakadni a közvetlen igényektől.

— Ha az író nem romantikus ködlovagnak tekintjük, a kérdés, vajon alkalmas-e könyvtári munkára, föl se tehető. Tisztesség dolga, valaki elvégzi-e a rábízott munkát. A magunkfajta persze vonzza a könyvek irodalmi levegője, valójában a mindenbe belélapozás csak terheli az író lelkiismeretét: mi mindent kéne elolvasnia! Vitáktól, kölcsönös jó és rossz tapasztalatoktól függetlenül írónak mégis gazdagabb, inspirálóbb munkaterület a könyvtár, mint például az újságírás vagy egyéb semleges hivatal. Persze a könyvtárvezetők belátásától is függ, — nekem e tekintetben lehető legjobb tapasztalataim —, hagyják-e élni, lélegezni a rájuk bízott tollforogatót. Ha a sportolót tréningre elengedni közös társadalmi érdek, miért kellene rossz szemmel nézni a költőt, ha munkaidőben kénytelen versét szerkesztőségbe vinni?

Végezetül, mik a további tervei?

— Írni, lehetőleg minél jobbakat.

Fodor András

CSORBA GYÖZŐ MEGJELENT KÖLTŐI MŰVEI

Mozdulatlanság, Pécs, 1938.

A híd panasza, Pécs, Janus Pannonius Társaság, 1943.

Szabadulás, Pécs, Kultúra ny., 1947.

Ocsudó évek, Pécs, Dunántúl, 1955.

A szó ünnepe, Magvető, 1959.

Séta és meditáció, Magvető, 1965.

AZ ÜNNEPI KÖNYVHÉT megrendezésének munkájából a könyvtárak az idén is kivették részüket. Számos alkalmi kiadványt bocsátottak közre, rendezvények szízeit bonyolították le. Különösen tetszetős könyvheti meghívót adott ki a Miskolci Megyei Könyvtár. Ez a füzet a rendezvények műsorán kívül röviden ismerteti a megyébe látogató írók élettrajzát, tevékenységét, eddig megjelent műveik címét. Hasonló, bár kisebb terjedelmű az Egri Megyei Könyvtár kiadványa. A Szombathelyi Megyei Könyvtár műsornaptára közel harminc rendezvény műsorát ismerteti. Könyvheti kiadványokat bocsátott közre a Szekszárdi Megyei Könyvtár, a Szolnok Megyei Könyvtár, a Tata-Bányai Megyei Könyvtár és a Dorogi Járási Könyvtár is. A felsorolt megyék könyvheti rendezvényein számos ismert író, így Berda József, Bertha Bulcsú, Csányi László, Dobozy Imre, Csoóri Sándor, Feja Géza, Fekete Gyula, Gyurkó László, Jobbágy Károly, Lengyel József, Moldova György, B. Nagy László, Palotai Boris, Simon István, Tatay Sándor, Tersánszky Józsi Jenő, Veres Péter, Weöres Sándor és Zelk Zoltán vettek részt, de számos helyi szerző is közreműködött.

Egy fiatal olvasó elindítása

A fiatal magyar tanár keserűen panaszkodik, hogy nyolcadikos diákjai nem akarnak olvasni, pedig oly lelkesen beszél nekik egy-egy Mikszáth vagy Móricz regényről, kiemelve szerkezeti, jellemábrázolási értékeit, s nem feledkezve meg természetesen az eszmei mondanivalóról sem. A kezdeti kudarc sem szegte kedvét, később saját fiatalkori élményével, a *Copperfield Dáviddal* kísérletezett, de midőn megkérdezte tanítványait, melyik íróról szeretnének többet is megtudni, az osztály irodalmilag legműveltebbjei *Rejtő Jenő* nevét mondták, aki *P. Howard* néven szerzett némileg gyanús maradandóságot.

Valószínűleg a módszer is helytelen, s lehet, hogy egész irodalomoktatásunk ludas benne; ezt most ne firtassuk. Előbb talán arra kellene keresnünk a választ, *miért olvasunk regényeket*, mi váltja ki belőlünk azt a vágyat, hogy idegen sorsok szemlélői, sőt részesei legyünk, ha ez a részvétel nem is terjed ugyan túl a tanú szerepén! Az ismeretszerzés vagy a lélektani kíváncsiság önmagában nem sokat mond; ha csak ezért olvasnánk, igazán beérhetnénk tartalmi kivonatokkal, ahogy a betegesen elburjánzó képregény-dívat teszi. De még a keserű magyar tanár diákjai is továbbmentek ennél, s bár csak Howardig jutottak, az igény ott élt bennük: *kítógítani világképüket, birtokba venni az elérhető ismeretlent*. Pavlov fogalmazta meg először, hogy a szó mindenfajta érzet felkeltésére alkalmas, a kérdés tehát inkább az, hogy milyen világ kapuját akarja kitérni maga előtt az olvasó, vagy didaktikai szempontból: *pedagógusok és könyvtárosok milyen utakra kalauzolhatják a rájuk bízott lelkeket?* Mert társadalmi szempontból egyáltalán nem mindegy, hogy a fiatalok Howardon vagy Tolsztojon nőnek-e fel, s tegyük rögtön hozzá, nem abból kell kiindulni, hogy ki mennyivel éri be, hanem, hogy mennyi befogadására alkalmas.

Kapóra jött Eszter kéthónapos kényszerpihenője, s kísérletünk szempontjából éppen az volt a biztató, hogy az átlagot képviseli: 15 éves múlt, különösebb képességeket eddig nem árult el, sőt hozzá kell tennünk, hogy kifejezetten több kedvét leli a könnyű, felszínes szórakozásban, mint az elmélyült munkában, ami életkorát tekintve természetes is. Olvasmánylélektani szempontból fontos, hogy éppen most jutott túl az ifjúsági szabványon — lányregények, „pöttös könyvek”, néhány Gárdonyi, Mikszáth, sőt Verne is —, de az irodalom még ismeretlen földrészt előtte, ítéletét tehát nem betanult esztétikai szempontok szabják meg.

Pedagógiai kísérletről van szó, lehetne-e hát alkalmasabb könyvvel kezdeni, mint Németh László: *Lányaimmal*, még akkor is, ha ezt az erőltetett szellemi menetet nem tartjuk fenntartás nélkül követendő példának. De a legfontosabbra figyelmeztet: a megszerzett ismeret mindig új ismeretlen forrása lesz.

Közben a csüggedés egy feltételes megállója: Eszter a rádióban meghallgatja Schiller drámáját, az *Ármány és szerelmet*, s bizony eléggé félvállról nyilatkozik róla. „Elég jó, csak a vége nem tetszett — sommázza véleményét. — Nem szeretem, amikor valami ilyen szomorúan végződik.” De ezt tudjuk be Eszter dzsessz-optimizmusának, ugyanis szívesen hallgatja a táncdalokat, melyeknek ál-derűjét szeretné kivetíteni a világra. Az persze külön kérdés, hogy a mi Schiller-lelkesezésünkben mennyi az őszinteség és mennyi a memoriter-emlék, s az *Ármány és szerelem* valóban megrendít-e vagy a tudat csak automatikusan vetíti ki a címkét: feudalizmus és polgárság ütközik össze Lujza és Ferdinánd szerelmében.

Németh könyvében legfontosabb a példamutatás pedagógiai szándéka, ifjú olvasóm azonban ezzel mit sem törődik. A könnyed, elegáns hang bilincseli le, mondjuk így, a „lektúr”, s élénk érdeklődéssel kíséri a Németh-lányok szellemi kalandját, anélkül, hogy hasonló felfedező útra kedvet kapna. Az írói szándék néha így lesz másodlagossá, szinte azt mondhatjuk, a könyv függetlenül a kiváltó októl, mert az olvasói szándék másfajta étellel tölti meg. Mert a Lányaim „olvastatja magát”, majdnem úgy, mint a francia *Gamarra* detektívregénye, a *Goncourt-díjas gyilkos*. Pedig ez valóban detektívregény, a műfaj összes rekvizitumával, bár jobb, mint Howard, sőt Wassermann Maunitius ügyénél is jobb, mert egymás mellé rakott cselekmények helyett pszichológia, jellemrajz teszi irodalommá. Azért ne túlozzuk el erejét, ez is az irodalom perifériáján áll csak, s messze van *Dosztojevszkij* háborzongató regényeitől, de legalább ilyen távolság választja el a gyatra ponyvától is.

Esztert elsősorban az hozza lázba, hogy az utolsó oldalakig nem derül ki a gyilkos személye, s amikor megpróbálja, hogy mérlegre tegye a megmérhetetlent, Némethet és Gamarrát, csak annyit tud mondani, hogy „egyformán tetszett”, amit egyelőre értéktételnek is kell vennünk. Hangsúlyozzuk, egyelőre, mert számára ebben a pillanatban csak az döntheti el az értéket, hogy bírja-e érdeklődéssel vagy rosszabb esetben, türelemmel a könyvet. De úgy látszik, az izgalmaknak is van határa. Vala-

honnan egy antológiához jutott, melyben huszonegy izgalmas novellát gyűjtöttek össze, de nem jut a végére, pedig a szerzők messze túl vannak a ponyva-színvonalon: *Huxley, Maugham*, sőt *Apollinaire* fémjelzi a kötetet. Váratlan elhatározással inkább *Gottfried Keller*t választja, s *A seldwylai emberek* történeteinek valódi sikere van. Keller után Kosztolányi következik, az *Édes Annával*, majd *Steinbeck*, a *Lement a holddal*. Szándékosan kerüljük a kronológiát, mert az sem közömbös, hogy ebből a szélsőyes szellemi turisztikából milyen emléket őriz meg, amelyek később az irodalomtörténeti és esztétikai nyomjelkeresést segíthetik.

Az első visszhang gyakran meglepő. Kellernél: „A buták valóban a külsőből ítélnék.” (Ruha teszi az embert.) Steinbecknél: „Az elejét nagyon úntam, de később már nem tudtam letenni. Valóban megtörtént? Hol?” Kosztolányinál: „Miert nem menekült el Anna? Csak ült ott a kanapén. Nyugodtan elmehetett volna, hisz igaza volt, amikor megölte Vízýéket.”

— Te is megölte volna őket?

— Nem tudom. Nem hiszem, de ha megteszem, utána elmenekülök, ez biztos.

A válaszok több dologra figyelmeztetnek. Mindenekelőtt: a tizenöt-tizenhat éveseket komoly olvasószámba kell venni, „megértik” amit olvasnak, s véleményt is tudnak formálni róla. De Eszternek, s nyilván a többi hasonló korúnak is, *mindennél fontosabb a valóság felismerése*, az, hogy elhiggye és a valóságba tudja transzponálni, amit olvasott. A következő lépés az *etikai felismerés*: Édes Anna nyugodtan megölheti gazdáit, mert igazsága mélyebb és emberibb, sőt fontosabb is, mint Vízýék élete, s ezen az sem változtat, hogy ő erre nem vállalkoznék. De igazságérzete azt is megköveteli, hogy Anna meneküljön el, bújjon ki a Vízýék oldalán álló igazság-szolgálatás alól, mert egy másfajta, mindenképp magasabb rendű igazságot képvisel. Tizenöt évesnek optimizmusa nem tud beletörődni a bukásba, az Ármány és szerelem is ezért hozta zavarba; aki igaz ügyet képvisel, diadalmaskodjék! De valóban igaz ügy legyen, mert ha csak arról van szó, hogy fontoskodó detektívek üldöznek egy rejtélyes gyilkost, belefárad, előbb-utóbb rokonszenve is elpárolog, s amikor a Kosztolányi-könyv után visszagondol Gamarrára, bevallja, hogy ott csak a mese-szövszövés játékos rejtvény-volta tudta lebillencselni.

De eközben felmerül ismét egy pedagógiai kérdés. Lelkiismeretesen elolvasta az Édes Anna új kiadásának bevezetőjét is, ami kis híján elvette kedvét a könyvtől, s csak Kosztolányi tudta jóvátenni, amit a bevezető elrontott. Rossz ez a tanulmány? Aligha, hisz nagyon okosan, mélyrehatóan elemzi a regény erőnyeit, társadalmi hátterét és sokat emlegetett eszméi mondanivalóját. Talán túlságosan is jól, s aki elolvassa, mindent tud a könyvről, tehát épp a felfedezés, a saját véleményalkotás öröme nem leli meg a regényben. Az olvasó számára a regény példatárrá válik, szinte csak ürrügy arra, hogy igazolja a kommentárt. S ezzel ismét ott vagyunk a fiatal magyar tanár problémájánál: a jószándék visszajára fordul, kedvszögő szájbarágás lesz. Pedig *annak, aki most kezd izlelgetni az irodalmat, épp a felfedezés öröme van szüksége*, s az önállóság biztonságot is ad.

Nem szabad meglepődnünk azon, hogy az irodalom kitaruló új világát saját életéhez, hajlamaihoz méri, s azt latolgatja, hogy hasonló helyzetben ő hogyan viselkedett volna, de ez már arra is bizonyíték, hogy az olvasmánynak hitele van, a valóság részeként fogja fel. *A fiatal lélekben még nem vált szét élet és irodalom*, s mindennek a kivetített valóság a mércéje.

A bontakozó, a világban csak tájékozódó gyerek még nagy sémákban látja a valóságot, nem törődik az árnyalatokkal, s csak a jó és rossz, szép és rút fogalom párt tudja szétválasztani (tündérek — gonosz manók). A mesék világában az ösztönök tájékozódódnak, s természetes, hogy a serdülők differenciáltabb éveiben még mindig fellelhetők a gyerekkori nagy sémák körvonalai, de most már egy pontosabban körülhatárolt igazságot jeleznek. Ebből fakad az az *érzelmi szükséglet, hogy diadalmaskodjék az igazság, mert a fiatalok úgy lázad a méltánytalanság ellen, hogy nem ismeri a tragikum pátoaszát sem*. Nem is ismerheti, mert mindent saját életérzése felől közelít meg.

S itt érkezzünk el ahhoz az értelmi határvonalhoz, amikor szétválak élet és irodalom, valóság és esztétika; ezzel kapcsolatban mondja finom érzékkel Péterfy, hogy „*az élet etikai szempontja nem a drámáé*”. Szinte azt mondhatnánk, hogy az ifjú olvasónak, miután túljutott a mesék jó-rossz jelképein, s megpróbálja felmérni új világának határait, meg kell tanulnia azt is, hogy „*irodalomban*” gondolkozzék: *az irodalom valóságát az esztétikához kell mérnie*, hisz a kézzel fogható és az ábrázolt valóság soha nem azonos, másként is hat, s bár hatásban, sőt kölcsönhatásban van egymással, két különböző szférában játszódik le.

Persze a felnőtt olvasók sem mindig tudják ezt. A legtöbben ugyanis vagy kárpótlásért, vagy merő, s nem mindig tisztességes ismeretszerzésért olvasnak. Az első típus — nevezhetnénk menekülő olvasónak is — azt szeretné, *ha a könyv mese-*

világa jóvátenné életének minden kudarcát, beleélése éppen ezért külsőleges, üres álmodozás. A másik típus vagy egyszerű ismeretre törekszik, ami még a jobbik eset (ez magyarázza az életrajzregények, kalandos útleírások divatját), de legtöbbször az író szeretné tettenérni; a valóság fényképhű megfelelőjét kutatja, regényhősöket azonosít ismerőseivel, s pletykaéhsége ujjong, ha felfedezi az író „tévedését”. Pedig a művészet és a valóság ekvivalenciája csak látszólagos. Minden mű természetesen hordozója a valóságnak, de ugyanúgy felismerhető benne a művész is, bizonyos értelemben minden mű alkotójának önarcképe is, éppen ezért maradéktalanul nem illenek rá a valóság játékszabályai. De ez már újabb problémakört nyit meg: *a jó alkotás mindig többet rejt magában, mint amennyit kimond.* Azonban ne felejtjük el, hogy *a jó könyvhöz jó olvasó is kell*, aki — így válva szinte társszerzővé — ezt a többletet hozzáadja. Persze, szánalmas lenne, ha ez a társszerzői többlet megmaradna a „tanulság” vagy a „követendő példa” napi gyakorlatának színvonalán. (Emlékezzünk vissza: volt idő, amikor Nyikolajeva Aratás című regényének begyűjtéssel foglalkozó fejezetét külön füzetben is kiadták!) Mert az irodalom feltétlenül *több és műfajilag más, mint erkölcsi példák gyűjteménye*, vagy vezérfonal az élethez.

A tizenöt-tizenhat évesek még természetesen a saját méretükre szabott szellemi világban élnek, egyforma lelkesedéssel és ugyanolyan élményváró szándékkal közelnek a könyvhöz, mint egy nyári utazáshoz vagy táncmulatsághoz. Szülők, pedagógusok, könyvtárosok közös feladata éppen az, hogy *szellemi élménnyé válják az olvasás*, amelyben már ott van, kimondatlanul is, a tájékozódás, az újabb ismeretek sürgető igénye is.

Szerény kísérletünk szinte észrevétlenül vált irodalomtörténeti tanulmányúttá. A feltűnő stíluskülönbségek, az eltérő ábrázolásmód önként kínálta, hogy bejárjuk az egyes állomások közötti utat is. Kosztolányi prózája mellé, mintegy ellenpontként, Móricz kiváncsolt, ahonnan egy újabb lépés visszafelé Mikszáthhoz és Jókaihoz vezetett. A két kortárs, Jókai és Keller egybevetése azonnal felhívja a figyelmet az európai és a magyar életforma közötti eltérésekre, s a történelmi kitekintés után lehetetlen szólanul elmenni a romantika és a realizmus problémája mellett. A romantika visszavezet Schillerhez, s az Ármány és szerelem ezzel a rögtönzött társadalmi-esztétikai háttérrel egyszerre más jelentőséget kap. De Keller nemcsak arra alkalmas, hogy forradalmakról, magyarságról és Európáról, a polgárság kialakulásáról beszéljünk, hanem arra is, hogy közbeiktassunk egy svájci kirándulást. Ilyen sikerre én sem számítottam: *Gotthelf* novellájának, *A fekete póknak* váratlanul nagy a hatása, — ismét a szerző erkölcsi-pietista szándéka ellenére —, s a lelkesedésből egy *Meyer*-novellára is futja. *Storm Viharlovasa* tovább bővíti a látóhatárt, Husum pedig majdnem azonos szellemi fokozaton fekszik Szentpétervárral; nem nehéz *Gogol*, *Tolsztoj*, *Dosztojevszkij* nevével tágitani irodalmi képünket. S ha az első hetekben még össze is folyt Németh László és Gámarra, Kosztolányi és Keller neve, a második hónap végén mindegyik határozott körvonalat kap, s már lényegesen több, mint egy név a könyv címlapján.

Az irodalomtörténetnek is meg lehetne rajzolni a térképét, égbé nyúló ormaival és szelíd lankáival; ifjú olvasóm előtt lassan valami ilyesmi rajzolódik ki. S a tájékozódás „tanulságot” is jelent.

Ha az irodalomtörténetet az *írás történetének* fogjuk fel, ahogy a múlt század pozitivizmusa tette, egy végeláthatatlanul gyarapodó mennyiségű fogalommal kerülnünk szembe, melyben a mellőzhető részletek azt is elnyelik, ami fontos, s éppen ezért az áramló történelmet állóképpé változtatják. De az irodalomtörténet lehet az olvasás története vagy még pontosabban: *az olvasó élménytörténete* is. Kísérletünk-ből lassan valami ilyesmi bontakozik ki. Mert az igazán jó könyvek között felfedezhető valami általános tömegvonzás: amit irodalomnak hívunk, együttesen jelenti a fogalmat, s ez az egység alakítja ki az olvasói világképet. S így az olvasás — ezt bizonyította kísérletünk is — *nem kötelező penzum, hanem naponta megújuló élmény* lesz, mely egyre többet mutat meg a világ gazdagságából.

C s á n y i L á s z l ó

EX LIBRIS kiállítás nyílt meg az ünnepi könyvhét alkalmából május 29-én a szolnoki Verseghy Könyvtárban. A kiállításon neves magyar és külföldi grafikusok irodalmi és művészeti témájú ex libriseit mutatták be. A gyűjtemény tulajdonosa dr. Kertész Dénes, cibakházi állatorvos, európai hírű gyűjtő. Nemcsak ex librisekkel, hanem irodalmi illusztrációkkal is foglalkozik. Az illusztrációkból pár hét múlva újabb kiállítást rendeznek a Verseghy Könyvtár munkatársai. (K. B. I.)

GYERMEKKÖNYVHÉT Szolnok-megyében

Noha a könyvheti rendezvények sorában országosan csak egyetlen nap jutott a gyermekeknek, Szolnok megyében máj. 26.—jún. 2. között megrendeztük a gyermekkönyv ünnepi hetét. Felbátorított erre bennünket a tavaly nyáron Kőbányán megtartott, nagyszerű gyermekkönyvhét tapasztalata. Azt is sokszor láttuk, hogy a legnagyobb élményt nyújtó író-olvasó találkozók általában csak a felnőttekhez szólnak: a gyermekek — ha ott meg is jelennek — nem azzal találkoznak, akivel szeretnének, nem mondhatják el véleményüket, és nem is értik az ott elhangzottakat. Ezért róluk külön kell gondoskodnunk, s hogy érdemes, azt megmutatta az idei, szolnoki rendezvények sora.

Már a program összeállítása is a gyerekekkel közösen történt. Az előkészítésbe pedig nemcsak könyvtári olvasóinkat vontuk be, hanem az általános iskolák irodalmi szakköreit, az úttörő óravezetőket is. Így sikerült felkeltenünk valóban az egész város gyermeklakosságának érdeklődését.

Rendezvényeinkre — díjtalanul — előre adtuk ki a belépőjegyeket. Ezzel elkerültük a túlszűfölséget és a jutalom jelleget hangsúlyozva elértük, hogy ankétjainkon a legérdeklődőbb gyerekek — az írók műveit, vagy a Pajtás folyóiratot legjobban ismerők — vehettek részt, akiknek azután nagyon sok mondanivalójuk volt.

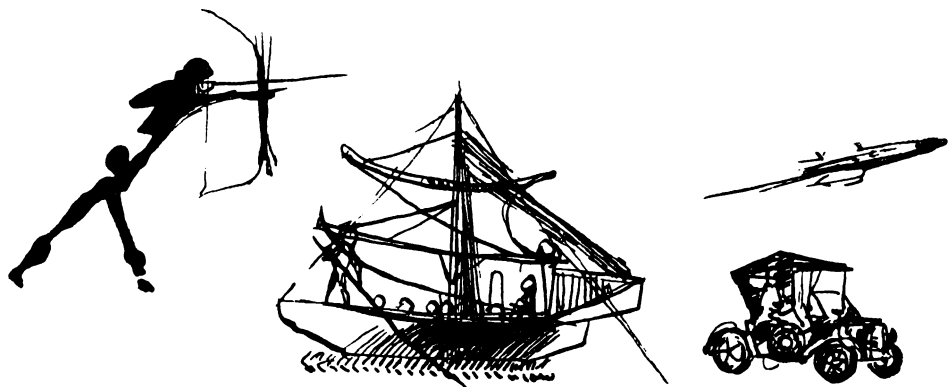
Így kialakult az ünnepélyes hangulat. Egész héten a várakozás izgalma fokozta az érdeklődést. Ezt igyekeztünk változatos, gazdag programmal kielégíteni. Erre

a hétre minden önálló részlegünkben terveztünk valamilyen összejövetelt: mesedélután, fejtörőt. Több helyen író-olvasó találkozókat szerveztünk. Törökszentmiklósról a járási könyvtár gyermekolvasóihoz Hárs László látogatott el, Kisújszállás városi gyermekkönyvtára Hunyady Józsefet látta vendégül, Jászapáti községben Szalay Lenke íróval találkozott ifjú olvasóival.

A leggazdagabb program Szolnokon várt a gyerekekre. Június 26-án az ünnepélyes megnyitót Elek Lajos népművelési csoportvezető és Petrovácz István, a Móra Könyvkiadó irodalmi vezetője tartotta. Ezt követte — a kisebbeknek — Szász Eta meseposztócska műsora. Még jutalmazás is volt: ezt az alkalmat használtuk fel, hogy a legjobb IV. osztályos olvasóinkat egy-egy olvasónaplóval ajándékozzuk meg.

A május 31-i író-olvasó találkozón a gyerekek igen nagy érdeklődéssel hallgatták Szentiványi Jenő íróét és a csaknem kétórás beszélgetést alig akarták abbahagyni. Minden érdekelte őket: vitáztak a vendég könyveiről, írói módszereiről faggatták, arról, hogyan jut el egy-egy műve a felmerült gondolattól a nyomdáig.

Június 2-án a hét kísérleti rendezvénye sajtóankét volt a Pajtás újságról. Ez volt egyben a záródélután is. Rakó József főszerkesztő vezette a vitát, melyben a gyerekek igen élénken vettek részt. Sok jó ötletüket, kívánságukat, hasznos tanácsukat a szerkesztő alig győzte jegyezni. A résztvevők még Pajtást is szerkesztettek. Az V—VI. és VII—VIII. osztályosokból alakult szerkesztő bizottság „lapját”

GYERMEKKÖNYV ÜNNEPI HETE

1965

ott helyben meg is bíralták. Ez a délután bizonyította, a pajtások mennyire szeretik újságjukat, és egyben milyen igényeik is vele szemben. — A jól sikerült vitán a jugoszláv úttörőlap főszerkesztője is részt vett.

Az ünnepélyes összejöveteleken kívül kiállításokat készítettünk a könyvtárban és az iskolákban. A megye valamennyi általános iskolájában — a megyei tanács intézkedésére — az osztályfőnöki órákon a könyvtárról, a könyvekről, az olvasás hasznáról beszélgettek. Mindez lényegesen hozzájárult a sikerhez.

Hogy érdemes volt ezt a hetet megrendezni, azt bizonyítja az előkészületek boldog izgalma, az egész hét ünnepi hangulata, és az, hogy a rendezvények után másnap a gyerekek — könyvtári tagok és beiratkozni kívánók együtt — csoportosan jöttek be a könyvtárba. A gyermekkönyv ünnepi hetét a következő években szeretnénk rendszeressé tenni.

Pápayné Kemenczey Judit

...és Budapesten

A fővárosban nem járt olyan sikerrel a gyermekkönyvek napja, mint Szolnokon és mint ahogy a tavalyi kőbányai tapasztalat után várható lett volna. Ennek több oka volt. Egyrészt elkésett az előkészítő munka, maga a határozat is

későn született; másrészt kevés új, gyermekkönyv jelent meg (mindössze 3!); s végül az időpont sem volt megfelelő, az ünnepi könyvhétbe illesztett gyermekkönyvnap elmerült a többi rendezvények között, sajátos jellege nem domborodott ki, s főként a tanév vége nem volt alkalmas idő. A pedagógusok nem szívesen engedik el ilyenkor a tanulókat, s ők is nehezen tudnak ismétlések, felelések idején időt szakítani.

Igaz, hogy ezek a hátrányos körülmények Szolnokon is megvoltak, ott azonban a város vezetői, társadalmi szervei anynyira szívügyüknek tekintették a gyermekkönyvnapot, hogy eredményes munkával legyőzték az akadályokat.

Annak ellenére, hogy a budapesti gyermekkönyvnap sem rendezvényeivel, sem tömeghatásával nem érte el a kívánt színvonalat, a Szabó Ervin Könyvtár gyermekkönyvtáraiban több sikeres rendezvény folyt, és eredeti ötletekkel is találkoztunk. Ilyen volt pl. a 8-as számú (óbudai) gyermekkönyvtár újítása: ezen a napon búcsúztatták a VIII. osztályos olvasókat, s ünnepélyesen bevezették őket a felnőtt könyvtárba, ahol rögtön beiratkoztak. Több gyermekkönyvtárban volt író-olvasó találkozó, jelmezes könyvkarnevál és fejtörő, mesedélután, filmvetítés: a már könyvtárba járó gyermekek mindezeneken részt vettek, ám a könyvtáron kívül rekedtekre nem terjedt ki ez a vonás. (B. É.)

Meséskönyv
(ifj. Kertész László
rajza)

Olvasáskor az érdeklődés segíti felhúzni a biztos és tartalmas élményt, olyformán, mint a páros vödörknél a leereszkedő üres, fölfelé a nehezebb felé.

Simon István

Olvasóim — és a BÖLCS BAGOLY könyvek

Egy új könyv megjelenése hasonlatos számomra a kisgyermek születéséhez. Örömmel és szeretettel fogadom, nézegetem, hasonlóságot vélek felfedezni más könyvekkel, próbálom elképzelni jövőjét, hogy állja meg helyét az olvasóknál, szeretni fogják-e a széttépésig, vagy meg nem értve, érintetlenül egy sarokban eldugva éli le életét, melyre pontot a selejtezés tesz.

Ilyen gondolatokkal fogadtam a Móra Könyvkiadó csinos kis „Bölcs Bagoly” könyvecskéit. Sikerült elolvasnom a kritikákat is. Az egyiket nagyon feldicsérték, a másikat kicsit leszólták, mindegyik hátára rányomtatták a kedves bagoly emb-lémát, és a „Nyolc éven felülieknek” jel-zést. Hát vigyék, nyolcévesek!

A könyvek szépek, már a tartalmukat is megvitattam egy-két kartársnőmmel, a gyerekek kaptak is rajta. Visszahozták és én kíváncsián kérdeztem meg egyiktől is, másiktól is, hogy mi tetszett a könyv-ben, mit olvasott el belőle? Az eredmény lesújtó. Csak a csalánt, csak a képeket néztem meg, ilyen válaszokat kaptam. Akkor elkezdtem kínálgatni nagyobbak-nak. Nem is gondoltam volna, hogy a könyvek életkori kategorizálását ilyen szigorúan veszik. Igazi gyerekes göggel uta-sították vissza, hogy ezek csak nyolcéve-seknek valók.

Mit tegyek? A könyvek jók és nem lehet őket azzal a mértékkel mérni, mint a meséskönyvet, amely érdekességével leköti figyelmünket. Elhatároztam, hogy olvasómozgalmat hirdetek. A könyvtári híradón közhírré tettem, hogy „Bölcs Ba-goly” olvasómozgalmat indítok. Tagja le-het bárki, aki kötelezi magát arra, hogy egy évben három „Bölcs Bagoly” könyvet olvas, az olvasott könyvből vetélkedőn vizsgálják, részt vesz a könyvekkel kapcsola-tos diavetítéseken, témájuk köréből elő-adásokat hallgat és hozzájuk kapcsolódó szépirodalmat is olvas. A lelkesedés nagy volt, ám az első vetélkedőn már többen meghátráltak. tekintve, hogy az szakfel-ügyelő jelenlétében zajlott le.

Úgy határoztam, hogy egy évben csak három könyvet olvas-tatok el, tekintve, hogy az egy-két pél-dányos állomány to-vábbadása sok időt vesz igénybe. A há-rom, olvasásra szánt könyv: *Az ősvény tit-ka*, *Kirándulás nö-vényországba*, *A ho-*

mokvár titka. Sorrendben a „Kirándulás növényországba” c. könyv tárgyalását hagytam utolsónak, gondolván, hogy egy könyv, különösen szakkönyv olvasása ak-kor igazán hasznos, ha a gyakorlatban is értékesíthetem. Növények felismerését, gyűjtését, vele kapcsolatos kirándulást is tervbe vettem.

Természetesen a könyveket be is kellett mutatnom. Az első bemutatást úgy ter-veztem, hogy kiválogatok tíz önként je-lentkezőt és azok az egyes fejezeteket felolvassák. Ez nem volt sikeres, mert bármennyire is gyakorolták az olvasást, a kisgyermekek kifejezőkészsége és orgá-numa nem volt alkalmas arra, hogy a várakozó és a diavetítést váró kis hall-gatók figyelmét lekösse. Így nekem kel-lelt a könyvet valójában bemutatnom. Ezekután a vetélkedő nagyon jól sikerült. Az olvasómozgalom résztvevői jelvényt is kaptak.

Heteken keresztül éltünk „Az ősvény titká”-ból. Diafilmet kaptam a megyei könyvtárból: *Allatkerti séta*, *Hazánk hasz-nos madarai*, *Az erdő élete*. Életkori sa-játosságaikat figyelembe véve, állatos mesefilmekkel szórakoztattam őket, míg rátértem „A homokvár titka” című könyv-re. Itt már nem kísérleteztem, hanem magam olvastam fel, és a könyv tartal-mát követve, a fogalmak tisztázását szemléltetéssel értem el. A kémia tanártól az üveg- és porcelángyártáshoz való anyagot kértem, és csinos kiállítással is-merttettem meg a gyermekekkel a hazai és külföldi porcelánokat, egyes híres por-celánok márkáját. Ezek után a könyvet útjára bocsátottam. Olvasása folyamatban van. A harmadik könyv olvasását arra az időre tartogattam mikor a benne sze-replő növényeket a természetben is meg-találjuk, felismerhetik.

Menet közben azután valóban beiga-zolódott, hogy a könyvek már érettebb tanulóknak valók. A szakfelügyelő is úgy nyilatkozott, hogy alsó tagozatban inkább segédkönyvnek alkalmas pedagógusok ré-szére. Még fejlettebb tanulók is csak

eligazítás után olvas-sák eredményesen.

No, ha segédkönyv-nek alkalmas, akkor a kartársaim biztosan véleményt is tudnak mondani róla. Itt még meglepőbb volt az eredmény. Egy to-vábbképző összejeve-telen kb. 35 pedagó-gustól kérdeztem vé-

leményt, a válasz egyöntetű volt: „Nem is hallottunk róla”. Jó sorsa nem mindenkit vezet oda, hogy könyvtáros legyen, de ha tölem függne, megtalálnám az utat, hogyan tegyem közhírré ezeket a nagyon hasznos, nagyon tanulságos kis könyveket egy-egy járás pedagógusainak

rendezett kiállításon. Akadna, aki szívesen ismertetné a könyveket. Hátha mégsem találnának süket fülekre, a könyvek forgalma is fellendülne, hiszen így az iskolákhoz igazán eljutnának. Hasznukra válna.

Vollmuth Frigyesné

Szovjet irodalomtörténész a Tolsztoj Emlékkönyvről

A Voproszű Literaturü (Az irodalom kérdései) c. szovjet folyóiratban érdekes cikk jelent meg nemrég Umjakova tollából, mely a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kiadásában 1962-ben megjelent Tolsztoj emlékkönyvet értékeli.

Az Emlékkönyv „... nagyon eleven, kitűnően dokumentált és szeretettel gondozott gyűjtemény — állapítja meg bevezetesképpen a cikkíró. Harminc ország több mint kétszáz szerzője — ismert író és irodalomtörténész — szólal meg benne, ami azt bizonyítja, hogy „... úgymond nehéz igazi íróat találni, aki el tud menni a világhadalom legnagyobb prózaírójának művésze mellett”.

Umjakova szerint a gyűjtemény egyik legérdekesebb problematikája a tolsztoji örökség tanulmányozása Magyarországon. Ezért összegyűjtötték az ismert magyar irodalmárok Tolsztojról vallott nézeteit, a nagy íróval kapcsolatos megnyilatkozásait. Ezek szemléletesen tanúskodnak Tolsztoj Magyarországon kivívott óriási népszerűségéről. Az olvasó előtt a problémák sokasága tornyosul: Tolsztoj a magyar munkásszínpadokon, Tolsztoj és a film, a nagy író fordítói, műveinek bibliográfiája stb. Ez a részletes felosztás sok pozitívuma mellett néhány buktatót is rejt, nevezetesen, az érdekes kérdések időnként felületes megoldást nyernek az összeállítóknak nem minden esetben sikerült különválasztani a jelentős, elvileg fontos tényeket a kevésbé fontosaktól. Sok anyagból csak részleteket idéz a gyűjtemény, s ezek a kiragadások nem mindig sikerültek. Így pl. Reviczky Gyula cikkében a legérdekesebb rész van le rövidítve.

Nem ért egyet a cikkíró azzal, hogy Tolsztoj fordítói közül Szabó Endrét annyira kiemelik a gyűjteményben. Szabó Tolsztojhoz írt levelei — amelyek ráadásul válasz nélkül is maradtak — sem a gyűjteménybe valók, s méginkább nem oda való verse, amelyet a legnagyobb jóindulattal sem sorolhatunk a költészet gyöngyszemei közé. Inkább fordításainak sorsáról és hatásáról kellett volna említést tenni, arról például, hogy Mikszáth az Iván Iljics halálával, Ady A sötétség hatalmával az ő fordításában ismerkedett meg.

Ady és Tolsztoj viszonyáról szólva megjegyzi a cikkíró, hogy az eléggé bonyolult és még kidolgozatlan. Ady ellentmondásosan nézi Tolsztojt: mint kezdő költő túlságosan szigorúnak és kegyetlennek ítéli a nagy tiltakozót és leleplezőt (1902), 1907-ben viszont, amikor Budapesten halálhírért költik Tolsztojnak, a róla írt izzó hangú cikkben „megváltónak”, a „mai kor emberi lelkiismeretének” nevezi őt. (Ez a szerfőlött érdekes dokumentum az Új Írás 1963. évi 6. számában jelent meg.) A cikkíró sajnálatos dolognak tartja, hogy az Emlékkönyv lapjain nem találtak helyet akárcsak néhány részletnek is ebből a nekrológból, annál is inkább, mivel a gyűjteményben Ady egyetlen rövid cikkel szerepel csupán. (Tolsztoj Apponyi ellen.)

Érdekesnek tartja az ismert magyar kortárs-írók értékeléseit Tolsztojról: Bródy Sándor cikkét, Gárdonyi Géza versét, a költő Pásztor Árpád visszaemlékezéseit a nagy íróval való találkozásáról, Schöpplin Aladár és Kárpáti Aurél nekrológjait stb. Mindegyikük sajátosan fogja fel Tolsztojt. Pásztor Árpád, a polgáradikális költő például nagyon távol állt Tolsztoj igazi megértésétől. Pásztor egyike volt azoknak az újságíróknak, akiket fogadott Tolsztoj. Amikor felfigyel Tolsztoj világnézetének kettősségére, meg sem kísérli elemezni paradox kijelentéseit („gyűlölöm és utálom az irodalmat”), annál több helyet szentel a Tolsztoj és felesége közötti vitának. Csupán szenzációs riport készítésére törekedett.

Bródy Sándor megállapításai már jóval mélyebbek és igazabbak erről a kérdésről: „Mert bármely morális és apostoli célokért küzdjön is Tolsztoj Leó, bár szídjá, lenézi és kiátkozza a művészetet, mégis csak a világ egyik legnagyobb művésze ő,

ez az eredendő bűne, amely ime erőt vesz rajta és minden dolgában roppant erővel lép elő. Nem kell tehát komolyan venni azt a riktó ellenkezést, amely prédikációi és költői munkái között van, azaz, hogy érdemes és értékes megfigyelni ezt a közvetlenséget, azt, hogy mint küzd magával, és a maga által teremtet, csinált lelkét mint gyúri le az igazi." Ezekkel a szavakkal túltesz Schöppflin Aladáron is, aki zseniális előrelátással jósolta meg a tolsztoji örökség sorsát: „Tolsztoj, a vallástörténész csak különlegesség volt, amelyet az orosz élet igen sokat produkált. Ez megszűnt lenni Tolsztoj halálával. Tolsztoj, az alkotóművész ellenben az emberi szellem leg-hatalmasabb képviselőinek egyike volt, s meg fog maradni beláthatatlan időkig. S ebben a minőségben fog hatni az emberi gondolat fejlődésére.”

Meg kell jegyezni — mondja az író —, hogy a haladó értelmiség körében élt egy másfajta nézet is a tolsztojanizmussal kapcsolatban: Tolsztoj absztrakt-moralista prédikációinak a téves, forradalmasító értelmezése. Mesterházi Lajos, a kommunista író például arra emlékszik vissza, hogy apja szájában „...fegyver volt Tolsztoj kemény biblíája, ...amely a forradalomhoz vezetett.”

Hiányolja a cikkíró, hogy nem látott napvilágot a gyűjteményben kitűnő realista Móríc Zsigmondnak Tolsztojról írott cikke, amelyben Tolsztojt a nép képviselőjének, eszének, hozzá közelállónak nevezi. Illett volna, ha csak egy részletet is, bevenni a cikkből a gyűjteménybe, hisz Móríc és Tolsztoj alkotói közelsége érdekes és keveset tanulmányozott probléma.

„Ha a gyűjteményről, mint egészről beszélünk, meg kell adni, hogy a benne levő komoly, elgondolkoztató cikkekből olyan kérdések merülnek fel, amelyek nemcsak a magyar irodalomtörténészeket izgatják. Ennek az érdekes, gyönyörűen illusztrált könyvnek a lapjairól teljes nagyságában lép az olvasó elé Tolsztoj, az élő, a hatalmas és modern művész” — fejezi be cikkét Umjakova.

Antal Miklós

Jean Paul Sartre 60 éves

A kiváló francia író — aki ebben az évben utasította vissza a Nobel-díjat — a világ kettős szerepben tartja számon: mint a második világháború utáni korszak alkotóművészt, és mint az egzisztencialista filozófia egyik vezéralakját. Ő maga első sorban filozófusnak tekinti magát — filozófia tanárként is kezdte pályáját — és műveit csak azért alkotja, hogy azokban világnézetét hirdesse. Ám a művek túlnőnek szándékán, tanúságot tesznek élet- és emberismeretéről, filozófiai korlátaik ellenére önálló létet és értelmet kapnak.

Sartre a világegyetemben reménytelenül magára hagyott ember korlátlan szabadságát és önmaga iránti felelősségét hirdeti; mélyen individualista, a társadalom és az egyén kapcsolatát tagadja; mint R. Garaudy mondja róla, visszatér a gondolkodás Marx előtti formáihoz és megint feje tetejére állítja a dialektikát; értelmetlennek látja a világot és az

ember létét. („Mindenki, aki létezik, ok nélkül születik, gyengeségből él tovább és véletlenül hal meg.”) Ennek ellenére azonban tetteiben — és többnyire műveiben is — haladó és humanista, mindig kiállt az elnyomottak mellett: a kommunista párt tagjaként részt vett a francia ellenállásban, küzdött az algériai békéért, és az algériai szabadságharcosok megsegítéséért, tiltakozott az amerikai négerüldözés ellen (A tisztességtudó utcalány), folyóiratát, a *Les temps modernes*-t a hatóságok sokszor elkobozták harcos baloldali állásfoglalása miatt.

A magyar olvasók inkább novelláit és eredeti gondolatok seregével sziporkázó drámáit ismerik. Ragyogó színpadtechnikája ellenére darabjai elsősorban könyvdrámák, mélyen érteni és vitába szállni gondolataival csak olvasva lehet. (B. É.)

MAGYARUL MEGJELENT MŰVEI

Egzisztencializmus. (Mátrai László tanulmányaival. Ford. Csatlós János.) Stúdió, 1947.
Tisztességtudó utcalány. — Temetetlen holtak. Káldor, 1947.
Vádirat az antiszemitizmus ellen. (Ford. H. Perci Eva.) Káldor, 1947.
Férfikor. (Ford. F. Rácz Kálmán.) Káldor, 1948.
Főbelövendők klubja. (Ford. Hubay Miklós.) Magvető, 1955.
Egy vezér gyermekkor. (Elbeszélések.) (Ford. Justus Pál.) Európa, 1959.
Az ördög és a jóisten. (Ford. Bajomi Lászlár Endre.) Európa, 1963.
A szavak. (Ford. Justus Pál.) Európa, 1964.

K Ö N Y V E K R Ő L

A hűz és irodalmából

CSERES TIBOR: HIDEG NAPOK

Egyik rokonszenves fiatal írónk említette művészi önvallomásnak szánt elemzés keretében — kollégája elbeszéléséről szólva —, hogy egy igénytelen történet traverzei nehezen bírnak el súlyos mondanivalót. Úgy véljük, az általa ismertetett példára ráillik, általánosságban azonban vitatható ez a megállapítás. Nem az alaptörténet ösztövére volta, hanem a művészi feldolgozás módja, a valóságlatás eredetisége, az egyszeri jelentésen túl érzékeltetni tudott mélyebb igazságtartalom határozza meg végső soron egy írásmű értékét. Ki tagadná azonban, hogy egy érdekesítően izgalmas cselekmény, egy emlékezetbe tapadó „sztori” napjaink inkább csak utalásszerű, szimbolikus jelzésekkel dolgozó ábrázolás-technikájával párhuzamosan is megőrizte vonzóerejét író és olvasó számára egyaránt, s éppoly hálás nyersanyagot nyújt, mint az írásművészet fejlődésének korábbi szakáiban. Korunk néhány alkotása — A postás mindig kétszer csengettől a Della Rovere tábornok-ig — bizonyítja ezt a tételt.

Igaz, a kritikus igen sokszor gyanakvással közelít az ilyen, témájukban, elsődleges jelentésükben izgalmas írásokhoz. Rossz tapasztalatai vannak ugyanis. Fél, hogy a történet érdekessége — mint annyi más esetben — ezúttal is az elbeszélés strukturális gyöngeségeit rejtegeti, tartalmatlanságot takar, a fordulatosság mögött sekélyeslapos írói mondanivaló, közhelyes igazságok húzódnak meg. Annál nagyobb öröm, amikor a művész nem enged felületi hatások csábításának, megőrzi szuverenitását, s szolgálatába tudja állítani a téma eleve adott lehetőségeit.

Ezért okoz nehezen feledhető olvasói élményt Cseres Tibor kisregénye is. A Hideg napok — hogy előbbi terminológiánknál maradjunk — tragikus módon „emlékezetbe tapadó” eseményt, századunk magyar történelmének egyik szegényfoltját eleveníti fel — az 1942-es újvidéki vérengzést. Elindulásként próbáljuk visszapergetni a történelem lapjait: Hitler 1941. április 6-án parancsot adott Jugoszlávia előzőnlésére, s április 11-én — noha délszláv szomszédunkkal barátsági és meg nem támadási szerződésünk volt — a magyar csapatok is átlépték a határt. A behatoló katonai egységek szörványos partizán-bevékenységgel találták szembe magukat, s ezért megtorló akciók sorát indították. De adjuk át a szót néhány megrendítő mondat erejéig magának a történetírásnak:

„1941 szeptemberében — írja a Gondolat Kiadónál 1964-ben megjelent Magyarország története című kétikötetes kiadvány — egyedül Zombor környékén 100 embert ítélték halálra, mint partizánt. Az újvidéki bíróság három hónap alatt 323 embert végeztetett ki. A legvéresebb kegyetlenkedésekre 1942 januárjában került sor. A csendőrség és katonaság ekkor... közös „tisztogató” hadműveletet indított. Ennek során Zsablyánál 1400 embert gyilkoltak le, köztük asszonyokat s gyermekeket, nehogy ez utóbbiak, „ha felnőnek, bosszút állhassanak”. Majd Csuronon, Mosorinon, Ó-Gyurgyevón, Titelen, Ó-Becsén több mint 2000 halott jelezte a katonaság útját. A katonai vezetők ekkor kérték, hogy a „tisztogató akciót” Újvidékre is kiterjeszthessék, s bár a kormányhoz már érkeztek hírek a gyilkosságokról, a felhatalmazást erre megadták. Január 21-e és 25-e között dühöngött a részeg katonák és csendőrök vérengzése Újvidéken, melynek során 3300 embert — zömükben szerbeket és zsidókat — gyilkoltak le.”

Cseres Tibor könyve ez utóbbi három-négy szegényteljes nap krónikáját adja. A borzalommal szembeszegezhetné a lesújtó ítékezés pátozát is az író, de nem ezt teszi. A történelem azóta végleges ítéletet hirdetett a bűnösök felett, a történetírás felfedte az események indítékait, ismert a fasiszta Németország sugalmazó szerepe is. Keveset érne ez a regény, mint műalkotás, ha csak a már tudott történelmi igazságok újbóli megatlaszolására vállalkozna. Ehelyett mélyebbre ás, s arra keres feleletet: hogyan hatottak a történetek a résztvevő átlagemberek tudatára, mi volt bennük az a tehetetlenségi nyomaték, mely lehetővé tette, hogy a legembertelenebb paran-

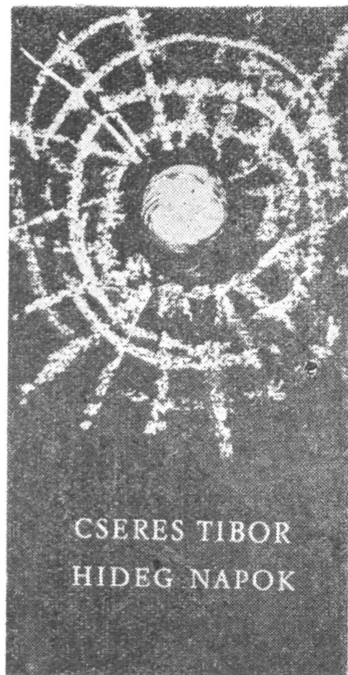
csak is végrehajtatassanak, s a kollektív felelősségből mennyi jut azokra, akik „csak” teljesítették feletteseik utasításait?

Az író sajátos, párhuzamos szerkesztésmódot választ mondandója kifejtéséhez: az újvidéki események négy, egymást korábban nem ismerő résztvevőjét a sors kiszámíthatatlansága fogolyként egyetlen cellába helyezi. A négy férfi különböző társadalmi rétegeket képvisel: Büky őrnagy, a hivatásos katonatiszt, láthatóan dzsentroid típus. Tarpataki főhajónagy inkább polgári eredeztetésű, Pozdor zászlós pedig átmenetet képez a nép és a „középosztály” között (szegényparaszti ivadék, aki keservesen jutott el a tanítói oklevélig, majd „bezupált”), végül pedig Szabó tizedes, mintegy élő anakronizmus ebben a társaságban, s „csak akkor szólhatott engedély nélkül, ha a tisztok már unalomig hallgattak.” Tétova utalásokból jönnek rá, hogy valamennyien részesei a történeteknek. Annál bizalmatlanabbak egymással, nemcsak a cellában is továbbélő társadalmi különбözés miatt („mindig rendfokozat szerint emlékeztek és mondtak véleményt”), hanem mert beléjük fészkelte magát a gyanakvás is: nincs-e köztük valaki, akit a külvilág küldött, hogy ellesse szőgyenletes titkait? A kénytelen összecsátás moratóriuma mégis megindítja az emlékezés csatornáit, s váltakozva, részletekben felkérődzik élményeiket.

E négy, töredezeve előadott, de végül szilárd tartalmi egységbe fonódó történet legfőbb érdekessége, hogy előadók valamennyien ártatlannak hiszik magukat. Egy-mástól viszont elborzadnak! Érdemes odafigyelni a társaság két ellenpólusának gondolataira. Büky például több ízben hajtogatja magában a többiek elbeszélését hallgatva: „Gyilkosok vagytok! Gyilkosok mind! Hogyan is kerülhettem köztetek?” Máshol: „Magában Szabó csak káromkodott. A Sorsra, amely őt ezek közé a »gyilkosok« közé vetette.” Az ártatlanság érzete természetszerűen kiakapsolja a lelkiismeret szavát is. Az önvádnak legfeljebb a nyomai sejlének fel. Az elbeszélők többnyire megelégednek annak beismerésével, hogy „csúnya munka volt”, ami történt, s értelmetlen. Az önmagukkal való szembetekintés kiszorul tudatukból, s helyébe egyetlen, minden mást elhomályosító érzés lép: félelem a következményektől, a megtorlástól, a bűnhődéstől.

Hogyan jutottak idáig ezek az emberek? Az író — az okozati összefüggések szálaít bogozva — messzire nyúl vissza, s az ellenforradalmi korszak egész eszmrendszerének kisugárzásában leli meg a választ. Meggyőző példákkal vezet rá, hogy a nacionalista usztás következtében az átlagember lelki világában is megbomlott a természetes emberi ösztönök egyensúlya, s a más nemzetiségekhez tartozók kiirtása ily módon legfeljebb eltévesztett utasításnak, s nem emberiségellenes bűnténynek számított. („Világos: zsidó és szerb között nincsen különbség.”) Bükyre szeretnék ismét utalni. Felesegét említve — aki végül maga is az események véletlen áldozata lett — adja elő: „olyan apácánál növekedett, akik Krisztus szenvedései és őt sebe miatt fájdalmasan nehezteltek a zsidóságra.” A pietista alapokon megideológizált fajgyűlölet mellett ugyancsak nála találunk példát az uralkodó osztályok egyes rétegeiben élő romantikus, tartalmát vesztett németellenességre is. Büky neheztelően szokott beszélni a németekről — közli az író — „úgy általában... De... a hadsereg az más. A közös zászló becsülete! A katonaeskü! A fegyverbarátság!”

Az író négy embersorsot állít reflektorfénybe. Az emlékezés sorrendjében — az igazság hitelét és teljességét gyarapítandó — epizód-figurák sokasága is felvillan. Alapvetően azonban négyük jellemének írói motivációja is bizonyítja: e történet nem csupa véletlenekből áll. Esetleges ugyan, hogy egyedileg olyan helyzetekbe bonyolódtak, amilyenek éppen kinnálkoztak, s véletlen az is, hogy a cellában együvé kerültek. De viselkedésükben, magatartásukban tettenérhető egyfajta törvényszerűség, a társadalmi méretű megmételvezettség hatása is. Felmentést jelent-e ez számukra? Semmiképpen nem. Bűnösök ők is, mert ember- és történelemellenes célkitűzések eszközeivé és végrehajtoívá váltak. A beléjük plántált hamis eszmények csak magyarázzák, de nem mentik cselekedeteiket. Az ember történelmi-társadalmi determináltsága nem zárja ki az adott lehető-

ségek közötti választást: életünknek vannak elgondolkoztató fordulópontjai, amikor magunknak kell eldöntenünk, hogy merre haladjunk tovább.

Érintettük már a kisregény párhuzamos szerkesztési módját, a négy, csörgedezve egymásba folyó vallomást. A megvalósulás sikere tanúsítja, hogy helyesen választotta ezt az előadásmódot az író. A csak kívülről ábrázoló krónikás szavába időnként szükségképpen belevegyültek volna a felháborodás patétikus felhangjai, másrészt a történet ilyen sokoldalúan oknyomozó-elemző feltárását nem biztosította volna egyetlen emlékező alany mégoly szuggesztív előadása sem. Úgy véljük, a kényszerű összefüggés, a társadalmi beidegzések mosolyogni való továbbélése a cellában, az egymástól és a külvilágtól való félelem kettős burka, végül pedig a félelemérzések ellenére is előkíváncsi élményes együttes szerepeltetése olyan atmoszférát teremt, amely rendkívüli elhithető erővel sugallja a történet igazát.

Ugyanakkor a négyes cselekményszál egymásbafonása — melyhez ötödiknek még az író-narrátor helyenkénti közbeszólása is hozzákapcsolódik — nem jár minden mozzanatában megnyugtató eredménnyel. Ez a zavar szerencsére nem olyan mérvű, hogy a mesterkéltség vagy akár csak az artisztikus túlbonyolítottság érzetét keltsen bennünk (hiszen ez az egész mű hitelét kezdené ki!), arra azonban elegendő, hogy egyik-másik szereplő jellem-kontúrait bizonytalanná tegye. Tarpataki főhajónagyról, különösen pedig Pozdor zászlósról az olvasóban meglehetősen homályos, elmosódó emlékképek maradnak csak. Ily módon a kisregény szerkezetében elfoglalt helyüket sem értjük pontosan. Az író láthatóan a két másik figurára, Büky őrnagyra és Szabó tizedesre koncentrált, ők jelentik a két végletet. Büky személyesen nem vesz részt az öldöklésben (sőt, mint utaltunk már rá, áldozatul esett felesége révén maga is vesztese a szörnyű napoknak). Az írói motíváció szerint azonban a négy ember együttesében ő képviseli az uralkodó rétegeket, azaz — a történetek értelmi szerzőit. Nem ítéletvégrehajtó közeg, a hőhőrmesterség ellen rangja és jó ízlése egyaránt tiltakoznék, s még csak emberi érzéseknek sincs híjával (zsidó házigazdái is szándéka megmenteni), neveltetése, társadalmi helyzete azonban veszedelmes, humánus- és társadalomellenes ideológiák letéteményesévé teszi. Ő az egyikük közül, aki — viszonylagosan — leginkább tudatosan szekundál a „közös zászló becsülete” érdekében. Az író nála alkalmazza legkevésbé a fejlődéses karakter-ábrázolás technikáját, hiszen éppen azt akarja bizonyítani, hogy jellemében *potenciálisan* korábban is adva voltak mostani magatartása elemei. Ő volt leginkább beoltva azokkal a vakcinákkal, amelyek lehetővé tették, hogy a kegyetlenkedéseket „szükséges rossz”-nak tekinthesse csak, s a „távolabbi célok” érdekében elhallgattassa kétségeit.

A másik pólus — Szabó tizedes. Számára idegenek és felfoghatatlanul lebegők azok a célok, melyeknek érdekében gyilkosságokat követ el. A Horthy-szoldateszka egy gondolkodásról leszoktatott közvitéze ő, akinek immáron csak a vegetatív szükségletek kielégítése — forró tea, sok rummal; jó étel; meleg fekhely — az irányadó, s minden egyéb csak „parancs”, melynek nem ildomos, s nem is ajánlatos utána-kérdezni. Természetes környezetéből kitépett kisember, a belső ellenállás igénye nélkül, aki maga számára is észrevétlenül válik keretlegénnyé. Az írói igazságszolgáltatás mérlegén körülbelül annyit nyom, mint az őrnagy. Büky — mint éppen Szabó elbeszéléséből kiderül — felesége oktan elveszte által már előbb megbűnhődött (saját eszményei csúfolták meg!). A tizedest pedig — mikor előadásából kiviláglik, hogy a szerencsétlen asszony meggyalázásának és halálának közvetlen tanúja és részese volt — az őrnagy csapja agyon.

Egy lelki roncs és egy halott. Íme az ítélet, melyhez nem volt szükség a nép-bíróság közbenjárására, de melyet az olvasó szigorúbbnak érez, mint akár az akasztófát!

E gondolathoz megérkezve kell kimondanunk: Cseres Tibor könyve nemcsak jelentős és hiteles alkotás, de hiányt is pótol irodalmunkban. Történelmünk egy szegényletes pillanatát ugyanis úgy eleveníti fel, hogy egyúttal nemzeti önismeretünk gazdagításához is hozzájárul. Olyan terhes örökség okozati összetevőit tárja fel — hatékony művészi eszközökkel — melynek maradványai ma is élnek, hatnak és mérgeznek még. A kisregény arról tesz tanúbizonyságot, hogy jövőnk záloga a múltunkkal való kendőzetlen szembetekintésben és könyörtelen leszámolásban lelhető fel.

Szapannos Balázs

Olvasni kétféleképpen lehet: hidegen, inkább önzően, hogy megszerezze valakit a rááldozott idő ellenértékeképpen — izgalmat, szórakozást, s a kettőt egyszerre — vagy hogy én adom oda magamat, mintegy beletöltve egész élet-érzésemet az olvasásba.

Simon István

Számadás ez a könyv, amelyet az MSZMP Központi Bizottságának Párttörténeti Intézete és a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete készített elő (szerkesztők: Laczkó Miklós és Szabó Bálint). A tanulmányok az adatokat, húsz év alkotómunkájának tényeit mérlegelve, az elmélyült tudományos elemzés alappozíciójában is joggal sugározzák az eredményekhez méltó öntudatot. A főtémák: az iparfejlődésben és a munkásosztályban bekövetkezett változások; a mezőgazdaság történelmi méretű újjáformálódása; a kulturális forradalom húsz esztendeje; népköztársaságunk jogrendszerének és államrendjének új vonásai.

A szerkesztők — helyesen — nem törekedtek arra, hogy feltétlenül közös nevezőre hozzák a tanulmányokat író szakemberek és politikusok állásfoglalását minden részletkérdésben. Ebből következik a kötet színessége, továbbá gondolkodásra és kutatásra készítő jellege. Rengeteg új kutatási anyag, gondolat sor van az egyes tanulmányokban; az olvasókör közönség szélesebb köre ebből a kötetből értesülhet először a felszabadulás óta eltelt húsz esztendő történeti folyamatainak, politikai és gazdasági történetének sok mozzanatáról s az ezekkel kapcsolatos következtetésekről. És még egy olyan vonás, amely a kötetnek mind a kilenc tanulmányában ma már természetes módon érvényesül, s az ünnepi alkalom sem akadály: az eredmények számbavétele mellett ott vannak mindenütt a problémák, a megoldandó feladatok.

Nincs helyünk arra, hogy foglalkozunk az egyes tanulmányokkal. Pedig az olyan hatalmas kutatási anyagot kitűnően rendszerező és részleteiben is, a laikus számára is sokat adó munka, mint Erdei Ferencé (*A magyar mezőgazdaság fejlődésének 20 éve*) vagy Berényi Józsefnek hasonló eredményeket mutató tanulmánya (*A dolgozó osztályok anyagi és szociális helyzetének alakulása*) igen jelentős tanulságokkal szolgálhat. Hadd említsük meg itt a kötetnek azt a tanulmányát, amelynek témája legközelebb áll folyóiratunk feladataihoz, Köpeczi Béla munkáját kulturális forradalmunk húsz esztendejéről.

Ilyen átfogó, tudományos súlyú írást még nem olvashattunk erről a témáról. Történeti, filozófiai vonatkozásban és a gyakorlati politika szempontjából egyaránt vizsgálja a felsorakoztatott tényeket. Alapvétele, hogy az egészséges kulturális fej-

lődés a társadalom haladó erőitől függ; hangsúlyozza a kultúra társadalmi-történelmi kötöttségét s azt a nagyon ismert, de a hétköznapi munkájában annyiszor elhalványuló alapigazságot, hogy az új termelési mód új kultúrát kíván és szocialista forradalmunkhoz csak a marxizmus—leninizmus eszméitől áthatott kulturális alkotó és népművelő munka lehet méltó.

Egyet lehet érteni Köpeczi Bélának azzal a gondolatával is, hogy a szocialista társadalom nyújtotta előnyök hamarabb tették lehetővé a kulturális, mint a gazdasági lemaradás felszámolását, s egyes vonatkozásokban a fejlett kapitalista országok túlszárnyalását is.

Majdnem tízszer annyi középiskolás van (közel 400 000), hatszor annyian tanulnak egyetemen és főiskolán (80 000), mint a felszabadulás előtt; a lakosság egyötöde vesz részt szervezett oktatásban. Vagy egy másik adat a mi munkánk köréből: a kiadott könyvek száma ötszöröse a réginé, színvonala pedig elismerésre készíti a nálunk járó, világnézeti tekintetben tőlünk távol álló nyugati szakembereket is. De nem ismertjük tovább a hasonló adatokat: célszerű, ha a könyvtárosok alaposan tanulmányozzák kulturális forradalmunknak ezt a kitűnő mérlegét.

Köpeczi Béla is, mint a kötet legtöbb szerzője, az elért eredmények felvonultatása mellett vonzó realizmussal hívja fel a figyelmet a hibákra, a tennivalókra. A kultúra minden ágában elsősorban az ideológiai munkát kell megjavítani. A kulturális területen túlságosan nagy szerepet kap a sznobizmus és a giccs. A falu kulturális fejlesztése terén még igen sok a feladat. Vagy egy probléma a könyvtárosi munka területéről: könyvtáraink száma megfelelő, de nem lehetünk megelégedve az állománnyal.

A kötetnek egy tanulmányát emeltük csak ki, de hasonló módon, eredmények és feladatok dialektikáját láthatjuk a többi tanulmányban is. A bevezetőben olvashatjuk: az ember azért fordul vissza a múltba, hogy erőt merítsen a jövőért vívott harchoz. A magyar nép utolsó húsz esztendeje — erről tanúskodik ez a kötet — bőséges erő- és tapasztalatforrás a szocialista társadalom építésének további szakaszaiban. (Kossuth 484 l. 65 Ft)

Somlai Alíz

Hadd emlékeztessenek az elmúlt hónapok „legszellemesebb” sajtóhibájára. Az áprilisi Nagyvilág burkolóján, a tartalomjegyzékben olvashattuk. Illyés Gyula: *Egy nagy franc a vers.* — Az történt ugyanis, hogy a „c” és az „a” betűk közül — bizonyára nyomás közben — kiesett az „i”, s a „francia” szó helyett ezzel a talányos címmel jelent meg a folyóirat borítóján Illyés tanulmánya. A legkülönösebb azonban az volt, hogy sokan „halálos” komolyan vették a címet, sőt olyanul is beszéltem, aki azt mondta: — Azt a sok hókusz-pókuszt, amit a líra lényegéről, igazi tartalmáról eddig hallani lehetett, Illyés milyen találóan fogalmazta meg! Mert hát tulajdonképpen mi is a vers?

Valóban, a kételkedés és a fenti sajtóhiba félreértése — pontosabban: föl nem ismerése — nem egészen alaptalan, Goethe-től Gorkijig, Petőfitől Cocteau-ig sorolhatnánk a különféle véleményeket és ars poeticákat. Csak egyet, Cocteau ismert paradoxonát: „A költészet nélkülözhetetlen, csak tudnám, mire való?”

Egy antológia megjelenése persze arra is alkalom lehet, hogy a költészet hasznáról, a költői hivatásról elmélkedjünk (mint ahogy a könyvben szereplő írók egyike-másika a versek elé helyezett prózai vallomásában kísérletet is tesz rá), de méginkább alkalom ez a versgyűjtemény arra, hogy a költészet nélkülözhetetlenségéről, pontosabban: a *mai magyar vers népszerűségéről* szóljunk.

A líra és a mai közönség, úgy látszik, végre egymásra talált. Az elmúlt években a verseskötetek példányszáma felszokott, a szavaloostek közönsége megszaporodott. Többek között éppen annak a mozgalomnak — a Versbarátok Köre — hatására, amelynek tagjai — csaknem kétezren vannak! — illetménykötetül kapták ezt a könyvet.

A *Szép versek* könyve az idén immár másodikban jelenik meg. A többnyire folyóiratokból válogatott harmadfélszáz vers, az elmúlt év java lírai termése ha ösztönöz is valamiféle összehasonlításra az előző évi kötettel, azt a legelsőnek kínáló, stereotíp megállapítást kerüljük el (az előző, sajnos belebotlott), hogy „az elmúlt év költői termése az előző évihez képest — sokat fejlődött tárgult nőtt, gyarapodott stb.” Az olvasó elsősorban szép és maradandó verseket vár, amelyeket egy emlékkönyv hűségével lehet megőrizni, amelyek a dolgok mélyebb összefüggését tárják föl, amelyek megráznak és rádobbnének valamire, amelyek a tudat legmélyebb rétegeibe ásnak, s az ember és a világ szövevényes dolgai közt

a tájékozódást segítik elő. Ennek mértékét és fokát pedig egyéves távon aligha lehet lemérni...

Az új kötet kétségtelen arányosabban, átgondoltabban szerkesztett, mint az előző évi. Most is csaknem száz költő vonul föl. Mintegy harmincan vannak azok, akik a korábbi gyűjteményben szerepeltek, de a mostaniból kimaradtak, huszan pedig olyanok, akiket most vett fel először az antológiába a szerkesztő. Néhány költőt azonban most is hiányolunk, nem is fiatalokat, hanem akiknek a közelmúltban önálló kötetük jelent meg, például Görgey Gábort, Hajnal Gábort, Hárs Ernőt, Simonyi Imrét, Várkonyi Nagy Bélát. A közölt anyag belső aránytalanságai is megszűntek, a legtöbb költő legalább két-három verssel szerepel, Garai, Jankovich, Ladányi, Vas, Váci öttel, s a legtöbb verset — méltán — Illyés Gyulától olvashatjuk. Az esztendő költő-halottai közül Bóka László, Kis Ferenc és Szüdi György emléke előtt tisztelag az antológia utolsó verseik publikálásával. Az idő természetesen majd tovább rostálja a verseket, mostani újraolvasásukkor azonban még úgy érezzük, valóban az elmúlt év vertermésének legcsillogóbb, legemlékezetesebb darabjait tartjuk kezünkben. Talán csak a különféle közvetett ihletésű emlék-versek (főként Bartókhöz) és a különféle mottókkal és ajánlásokkal kísért versek száma szembetűnő.

Ötletes újítás az ideai antológiában a költők névaláírásának fakszimiléjével ellátott prózai vallomások, „ars poeticák” közlése. Jellemző, hogy milyen sokan érzik magukat feszélyeztetnek a szerkesztő megtisztelő kívánsága előtt, szabadkozni, s szeretnék elhárítani a kérést, hogy önmagukról, költészetükről beszéljenek. Akárcsak József Attila az *Ars poeticá-*ban: „Költő vagyok — mit érdekelne engem a költészet maga?” De akárcsak a nagy költő-előd, a mi poétáink is belemennek a vallomásba... Legtöbben viszont már eleve valamilyen didaktikai-pedagógiai lehetőségnek fogják föl a kérést, s a költészettel kapcsolatos általános írvényű igazságokat mondanak el pl. a közérthetőségről, a helyes versolvasásról stb. A legszebb nyilatkozatokban — Illyésé. Juhász Ferencé Kassáké, Vas Istváné ilyen — a személyes hang izzása a közérdeklődés szintjére emeli a legégyénibb megállapításokat is. E vallomásokban szinte refrénszerűen visszatérő gondolat a költői hivatás felelősségének hangoztatása, a „humánus sokrétűsége” melletti kiállás, az élet és a költészet összefüggésének, a közösség, a társadalom iránti érdeklődés szűkségességének a han-

goztatása. — A költők személyes bemutatását bizonyára tovább — jövődö kötetekben megvalósítandó — ötletekkel szolgálhatná az antológia. Így szívesen látnánk a költő arcképét, a függelékben bővebb életrajzi és bibliográfiai adatokat, esetleg a kritikai méltatásokból megfelelő idézeteket.

A *Szép versek 1964* — bár a tavalyinál kétszerre nagyobb példányszámban jelent meg, — 4000 kötete még mindig kevés. A felét illetménykötetként a Versbarát Kör

tagjai kapták, alig került hát valami könyvtáruai forgalomba. De ami még ennél is nagyobb kár: a maradék példány a könyvtárak ellátására sem elegendő. Pedig éppen a kis állománnyal rendelkező falusi könyvtáraknak — amelyek az esztendő során megjelenő versesköteteket és irodalmi folyóiratokat jórészt úgysem tudják megvásárolni — lenne hasznos a könyv beszerzése. (Magvető, 519 l.)

Tüskés Tibor

DOSZTOJEVSZKIJ: A KAMASZ

Dosztojevszkij ismertebb regényei diákéveim legmegrázóbb élményei közé tartoztak. Már akkor elolvastam regényei jórészét, előadást is tartottam róla és az volt az érzésem, hogy Dosztojevszkij-jel minden időkre végeztem. Mintha éppen vele egyszeri nekifutásra végezni lehetne. Mintha megismerhetné Dosztojevszkij egy diák életismeret nélkül.

Azóta Dosztojevszkijről meglehetősen eltávolodtam, de elővéve és újra olvasva regényeit, látnom kell, hogy mennyire indokolatlan ez az „eltávolodás”. Olvasni kell őt — mint minden nagy író —, hogy hatni tudjon ránk. S éppen Dosztojevszkij az az író, aki a ma emberére is hatni tud, művei telve vannak kora problémáival, belső feszültséggel, az útkeresés drámaiságával és emberisésséggel.

Nézzük most a Kamasz című regényét. Ma, amikor a „gyermek századában” valóságos divatját látjuk annak, hogy a társadalom tényeit az írók a gyermek tudatában vizsgálják, különösen időszerű ez a regény. Dosztojevszkij azért választotta hősét a serdülő fiút, mert a kamaszfilmek túlzottan érzékeny és finom ösztönén, lelkének folttalan tükrén keresztül akarta tükrözni, élesebben, drámaiban, megrendítőbben akarta exponálni kora problémáit. Az élet első igazán nagy konfliktusát veszi itt bonckés alá az író, amikor a félig még gyermeklelkű hős beleveti magát a társadalom sokféle szennnyel fertőzött, kavargó hullámaiba.

Minden magyarázatnál kifejezőbb, ha néhány sort idézünk a regényből. Ez az idézet részben a hős származását, részben jellemét és túlzott érzékenységét is érthetővé teszi:

„— Mi a neved?

— Dolgorukij.

— Dolgorukij herceg?

— Nem egyszerűen csak Dolgorukij.

— Csak egyszerűen? Szamárl!

Igaza van: nem képzelhető nagyobb

szamárság, mint hogyha valakit Dolgorukijnak hívnak és mégsem herceg. Ezt a szamárságot cipelem a vállamon, önhibámon kívül. Később, amikor már nagyon megdühödtem a kérdésre — »herceg vagy?« — mindig ezt válaszoltam:

— Nem, én egy volt jobbágycseléd fia vagyok.

S még később, amikor végképp neki-keseredtem, a kérdésre — »ön herceg?« — egyszer azt válaszoltam keményen:

— Nem, egyszerűen csak Dolgorukij, volt földesurunk, Verszilov úr törvénytelen fia.”

Ebből a rövid idézetből is eléggé érzékelhető a Kamasz fölfokozott érzékenysége és indulata, ugyanakkor jelzi az író ennek a magyarázatát is. A regényből nyilvánvaló lesz, hogy a Kamasz, névszerint Dolgorukij valóságos hőse tud lenni a regénynek, mind érzelmileg, mind gondolatilag és erkölcsileg képes rá, hogy összefogja és kifejezze a regény egész problematikáját. Ha azonban elemezni akarjuk ezt a lelket és az ezt ért hatásokat, a vele kapcsolatban kibontakozó konfliktusokat fölbonthatjuk összetevőire.

Ha a regény leegyszerűsített, alapkonfliktusát veszem, az három figurára korlátozható. Az egyik a már említett Kamasz. A másik Verszilov, régi nemesi családok leszármazottja, földbirtokos, aki elcsábította egyik jobbágynak fiatal feleségét, Szofja Andrejevna. Verszilov a Kamasz tulajdonképpeni apja. A regény harmadik főtipusa a Kamasz törvényes apja, egy öreg jobbágy, kiben az író az orosz népet tipizálta, Makar Ivanovics Dolgorukij.

Milyen egyéni célok és ambíciók mozgadják ezeket a figurákat, s milyen az a környezet, amelyik ösztönzi, hajtja, csábítja vagy korlátozza és eltorzítja őket?

Verszilovot elsősorban a vagyon, a pénz érdekli, de ez is csak eszköz szá-

mára, hogy ösztöneit kiélhesse. Három örökséget elmulatott s a negyediket is meg akarja kaparintani. Bekerül a pétervári előkelő körökbe, és a Kamasz akármilyen irányban indul el, akár eszméje, akár szerelme vonalán, mindig, minden vonatkozásban Verszilovhoz érkezik. De hiszen éppen őt akarja mélyebben megismerni. Mielőtt erről beszélnének, be kell mutatni a harmadik figurát, a jobbágy Dolgorukijt, akitől a Kamasz a nevét kapta. Az öreg Dolgorukijnak — mint már említettem — Verszilov elcsábította a feleségét. De nemcsak elcsábította, hanem el is ragadta, magával cipelte Moszkvába, Pétervárra. Szofja Andrejevna fiát is szült Verszilovnak, de mégsem tudta kiérdemelni, hogy házastársa legyen. Verszilov külön lakást bérelt neki, és időnként, ha testi vagy lelki szükségétől hajtva megkívánta, visszavisszatért hozzá. Szofját és családját végeredményben nem tekintette többnek, mint különleges funkciókat betöltő cselédeket, akiknek kötelességük szerelmi vagy családi ösztöneit kiszolgálni. Ebben a különleges családi együttesben még a megcsalt jobbágy, Szofja férje is elfért, aki — miután feleségét elrabolták tőle — országcsavargó, zarándok lett. Időnként azonban előbukkant és meglepette feleségét, s több-kevesebb időt eltöltött nála.

A Kamasz — Pétervárra kerülve — kamaszhoz illő szenvedélyességgel és indulattal keresi-kutatja: ki is Verszilov? milyen ember? fogadhat-e el tőle segítséget? büszke lehet-e apjára?... A regény hősnéek tehát ez a kérdés a mozgató rugója egyik oldalról. A másikról, az iménti problémát keresztező és átható kérdés: a Kamasz célja. Ez a bizonyos cél egy kamaszhoz és koldushoz illő, de a kort is jellemzi: gazdag emberré, Rotschilddá lenni! S nem azért akart a Kamasz gazdaggá lenni, mint apja, Verszilov, hogy mindenkin zsarnokoskodhassék, hanem ellenkezőleg: hogy meg tudja óvni magát a zsarnokoktól. Hogy függetlennek és szabadnak tudhassa magát.

De az apjára titkon büszke és túlérzékeny Dolgorukijnak látnia kell Verszilov minden aljas és kiábrándító cselekedetét, egész züllött, tudatosan romlott pszichikumát. És föl tudja mérni megcsalt anyjának, törvényszerinti paraszt apjának, s Verszilov egész környezetének — beleértve sajátmagát is — a tragédiáját. Ez az aljasság és züllöttség plasztikusan és társadalmi méretekben tárult a kamasz érzékenyen reagáló öntudata és csapongó fantáziája elé, amikor apja utáni kutatása közben belebotlott maga is a legkülönfélébb alakokba, helyzetekbe és eseményekbe. Meg-

ismeri az örült Szokolszkij herceget, aki vasútrészvényeket hamisít és tönkreteszi nővérének, Lizának az életét; Lambertet, aki abból él bandájával, hogy a dá-mák félrelépéseit tartja számon és zsarolja őket; a kártyabarlangok csalóit, a szerelmi élet szörnyszülötteit. És tudatára ébred annak, hogy itt, ebben a világban, ezekben a körökben egy isten van: a pénz. Pénzért minden megvehető, pénzért minden kapható.

„Erkölcsei eszmék mostanában nincsenek — mondja a regény egyik szereplője — és ami a legmeglepőbb: úgy fest az egész, mintha sohasem is lettek volna.”

A Kamasz a tisztességet nem igazi apjában, Verszilovban és Verszilov környezetében találja meg, — hanem a Verszilovok által megcsaltakban és megnyomorítottakban, a Makar Ivanovics Dolgorukijokban, akiknek az egyszerűségétől és tisztaságától könnyekig meghatódik, mikor az így beszél hozzá, a saját sorsát összegezve:

„Az öregember pedig legyen mindenkor megelégedett, és haljon meg értelme teljességében, boldogan és szépen, napjait betöltvén, utolsó órájára áhítozván, és örvendezve eltávoztának, mint a kálász, ha kevésbé kötök s betölti titkát.”

Befejezésül még hadd mondjak el egy kis, anekdotikus történetet, az íróról, mely minden dicséretnél jellemzőbb.

Dosztojevszkij A Kamasz című regényét kortársa, Nyekraszov közölte lapjában, a Hazai Jegyzetekben, 1875-ben. Ekkor, harminc év után Dosztojevszkij megint barátságba került Nyekraszovval. Mert Nyekraszov volt, aki őt felfedezte, aki első regényét olvasva sirva borult nyakába, és Belinszkijnek e szavakkal mutatta be a még ismeretlen fiatalembert:

— Itt az új Gogol! — kiáltotta lelkesen.

— Maguk felé úgy nőnek a Gogolok — jegyezte meg Belinszkij —, mint eső után a gomba.

Ez alkalommal azonban Nyekraszovnak mégis igaza volt.

((Európa, 642 l. 34 Ft)

Szabó József

Helyreigazítás: 1965/6. számunkban „Az 1965. évi SZOT-díjasok művei” c. beszámolóunkban Sipkay Barna és Papp Lajos műveinek bibliográfiája felcserélve jelent meg.

Különös virágú, bódító illatú növény volt a virágfa, amely ott virított minden tavaszon a költő szülőházának udvarán. A faluban egyetlen volt, szaporítani sem tudták, sokáig az országban sem találta párját. Alatta olvasgatva jött rá az ifjú az igazi irodalom ízére, árnyékában élte át a termékenyítő találkozást a költészettel. S emlékeiben a kiváltságos pillanatot összefonódott a virágfa páratlannak hitt képével.

S most találkozott a virágfával Budán is, másutt is az országban.

Nem szegényebbnek, gazdagabbnak érzi magát azóta. Az irodalmat jelképező virágfa nemcsak övé: mindenkié. A nagy pillanat, amely a fa alatt annak idején az igazi irodalom ízével megihlette, az elérkezett a nagy tömegek számára is. Most egy nemzet kezd olvasni.

Ez a mondanivalója Simon István könyvének.

Néhány hónappal ezelőtt elmarasztaltunk egy könyvet ezeken a hasábocon, a „Közönség és irodalom” címűt, mert nem találhattuk meg, amit könyvtárosként kerestünk benne. Most ebben a könyvben, egy költő tanulmánykötetében megtaláljuk. A mi témánkat, a nép és a könyv kapcsolatát helyezte a figyelem középpontjába Simon István.

Azt mondja, hogy az elmúlt évtized talán legmarkánsabban felnőtt szimbolikus alakja lett az olvasó ember. Ez korunk egyik legtöbbet ígérő, gazdag hagyatéka a jövő számára. A múlt század szimbolikus alakja Rodin *Gondolkodója* volt: az ember kereste helyét a mindenségben. Ez a nagy erejű, magányos alak vette el kezét az állatól, hogy öklét kisimítva, könyvet tartson vele az ölében.

A könyv a mindinkább közös gondolkodású emberiség kapcsa, az egyént a legeldugottabb sarokban is egyszerre az emberiség áramkörébe kapcsolja — írja a kötet bevezetőjében.

Nekünk, könyvtárosoknak, akiknek hivatásunk „... kilökní azt a dugót, ami útját állja a művészet és lélek közötti szabad közlekedésnek”, nagy figyelmet kell szentelnünk az ilyen műveknek.

A bevezető és befejező tanulmány az irodalom és a nép egymásra találásának élményéről, a nagy lehetőségről és a megvalósulás kezdő pillanatairól szól. Arról, amiért az írónak írni, a könyvtárosnak munkálkodni érdemes. A két tanulmánnyal közrefogott írói arcképek, naplórészletek pedig példát, anyagot és módszert mutatnak ahhoz, hogyan kell segíteni ezt a találkozást. Azt akarja Simon István, hogy írásai a könyvhöz közeledő új olvasóknak segítsenek tájékozódni az irodalomban. De mi, könyvtárosok is ezt akarjuk. Nem a vájtfülűekhez fordulunk elsősorban, hanem a most ismerkedőkhöz.

Nagy figyelmet érdemel „Hagyomány és magatartás” című tanulmánya, ebben kifejti azt az ésszerű normát, amellyel a mindenáron való modernkedéssel szemben az ízlés helyes mértékét érdemes alkalmaznunk.

A költői vallomásoknak is beillő, közvetlen hangú írásokat nem szükséges részletesen ismertetni. Minden közművelődési könyvtárosnak olvasnia kell ezeket. Hatásukra világosabbá válik bennünk *munkánk értelme* s módszert tanulhatunk belőle: hogyan is értsük s közvetítsük az irodalmat. (Szépirodalmi, 297 l. 8,40 Ft.)

Páldy Róbert

KÉZIKÖNYVTÁR

A CSEH ÉS A SZLOVÁK IRODALOM TÖRTÉNETE

Szalatnai Rezső két könyve

„Otthonosan érzem magam a cseh irodalomban éppúgy, mint a szlovák irodalomban is, s könyvaim természetesen tanulása olvasmányaimnak, tájékozódásomnak és fordításaimnak” — írja a két könyv szerzője magáról. Ezt az otthonos és bensőséges ismeretet Szalatnai Rezső a két világháború között Csehszlovákiában szerezte meg, az ottani fiatal baloldali magyar értelmiség, a Sarlósok mozgalmának tagjaként, mely a Dunatáj

sorsközösségben élő népeinek barátságos kapcsolatait szorgalmazta. Akkori törekvéseinek szelleméhez mindmáig hű maradt, ezt könyveinek témái is mutatják: akár Petőfi pozsonyi, vagy Juhász Gyula szabolcai tartózkodásáról írt, akár — mint most — a cseh és a szlovák irodalomról.

Munkássága úttörő jellegű: a szlovák irodalom magyar nyelvű feldolgozásában csak Sziklay László nagyszabású

műve előzte meg, a cseh irodalomról pedig Szalatnai Rezső, az első igényes magyar összefoglalás.

Mindkét könyvében a téma tüzetes ismertetésén kívül még egy más — nehezebb — feladatot is vállalt a szerző: a népszerűsítést. Szalatnai Rezső irodalmi értékű, hajlékony és érzékletes stílust mondhat magáénak, és a sivár szárazságot, a körülményes, akadozó mondat-szöveget — megannyi tudományos munkánk elriasztó hibáját — új műveiben is gondosan elkerüli. Szakszerűséget egyesíti könnyed, elbeszélő modorral, alapos ismereteket élménytől hevített előadással: így válnak könyvei a két szomszéd nép irodalmi műveltségének eleven közvetítőivé.

A cseh irodalom körülbelül egyidős a magyarral. Ósláv előzményei után kezdetben latinul szólal meg (XIII. sz.), de egy-egy alkotása (krónikák) már az idegen nyelven is nemzeti érdekeket támogat: a cseh nép németellenes küzdelmeit. Harcok közepette — a huszitizmus (XIV—XV. sz.) jegyében — bontakozik ki az első nagy irodalmi föllendülés; eszméinek hatása Magyarországon is erős. A virágzás korszakának azonban véget vet a csehek Mohácsa, a fehérhegyi csata (1620), s a Habsburg elnyomás alatt — akárcsak nálunk — megkezdődik az erőszakos németesítés s a haladó eszmék üldözése. A cseh értelmiség java földönfutóvá lesz; legnagyobbja, Com-

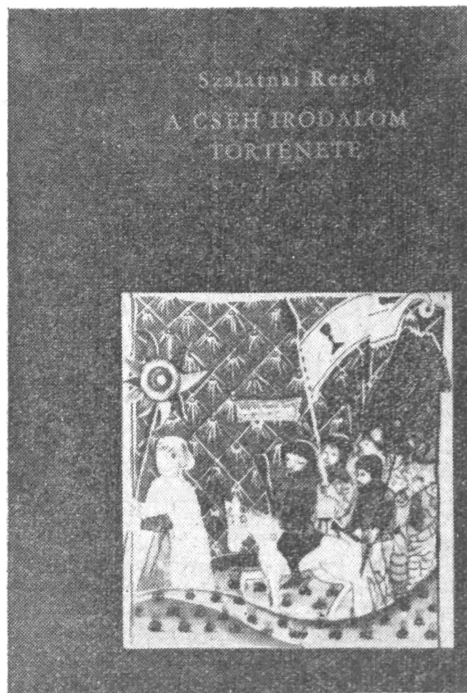
enius (Komensky, 1592—1670), jó ideig hazánkban, Sárospatakon tanít. Munkássága a pedagógiában világra szóló jelentőségű, a magyar művelődéstörténettől pedig elválaszthatatlan.

Szalatnai Rezső a továbbiakban is bővegesen kiaknázza a cseh és a magyar irodalomban sűrűn adódó párhuzamokat, melyeket a közös sors hasonló mozzanatai magyaráznak.

Nem részletezzük ezúttal a XVIII. és XIX. századi kapcsolatok ismertetését, mivel ezt már két régebbi cikkünkben megtettük. (Lányi Kamilla: Cseh írók — magyar olvasók, Szlovák írók — magyar olvasók. Könyvtáros 1962. 6. sz. 351. l. és 1962. 7. sz. 418. l.)

A XX. században a cseh irodalom mindenekelőtt lírikusaival büszkélkedhetik. Jiří Wolker (1900—1924) és kortársai verseit olvasva ismerős hangok ütnek meg fülünket: mintha a fiatal József Attilát, a fiatal Illyést hallanók. Modern hangvétel, szociális témák, forradalmi szenvedély jellemzik Josef Hora (1891—1945), Vítězslav Nezval (1900—1958) és nemzedékük verseit, melyekhez mintegy közös mottóul szolgálhat egyikük sora: „Szavazatom én a forradalom urnájába dobom.” A XX. századi cseh próza is magán viseli annak a nyomát, hogy a munkásforradalmak korában született. Mindenekelőtt Ivan Olbracht (1882—1952) elbeszélő művészete s a két nagy cseh író, Marie Majerová (sz. 1882) és Marie Pujmanová (1893—1958) regényei. A kapitalista társadalom éles bírálata foglalkoztatta a század radikális polgári íróit is, rendszerint szatirikus formában. Jaroslav Hašek (1883—1923), Svejk figurájának megalkotóját Szalatnai Rezső éppúgy találóan mutatja be, mint Karel Čapek (1890—1938) szellemes írásait. A fasizmus, mint nálunk, a cseh irodalomban is számos tehetséget pusztított el, köztük a forradalmi publicisztika kiváló művelőjét, Julius Fučíkot (1903—1943) és Vladislav Vančura (1891—1942) regényíró. Hagyományait napjaink írói ápolják.

Csak néhány vonást, nevet, adatot ragadtunk ki Szalatnai Rezső cseh irodalomtörténetének gazdag anyagából (másik könyvével kapcsolatban — terünk fogytán — még erre sem vállalkozhatunk), de talán ennyi is elég annak érzékeltetésére, hogy a két szomszéd nép irodalmában sok figyelemre méltó érték várja a magyar olvasót. A tájékozódást pedig nemcsak Szalatnai Rezső könnyed előadása szolgálja, hanem a két könyv — Kozocsa Sándorral és Radó Györggyel közösen készített — bibliográfiai függeléke is, mely a cseh és a szlovák irodalmi alkotások magyar fordításainak felsorolását tartalmazza.

Meglepő, hogy e hasznos kézikönyvekről az *Élet és Irodalomban* olyan bírálat jelent meg, mely minden értéket (még az „irodalomtörténet” cím viselésének jogát is) megtagad tőlük. A kritikus egyik másik kifogása megalapozott lehet, de elutasító véleményének egésze korántsem. A csehszlovákiai sajtóban Szalatnai munkája elismerő fogadtatásra talált. Ismeretességünket Ctibor Štítníček kritikájának (*Kultúrny Život*, Pozsony) néhány sorával fejezzük be: „Nem szokványos iro-

dalomtörténetről van szó, hanem hosszú évek sajátos kutatómunkájáról, személyes észleletekről és élményekről, melyeket az író izgalmas, erősen szubjektív, de szinte regényszerűen érdekes művekbe sűrített. A magyar irodalomtörténész fel fogása hozzásegít bennünket ahhoz, hogy irodalmunk történetét a lehető legtárgyilagosabban tudjuk szemlélni.” (Gondolat, I—II. 27 Ft, 21,50 Ft)

Lukácsy Sándor

MAGYARORSZÁGI FELSZABADÍTÓ HADMŰVELETEK 1944—1945

A húszéves évforduló egyik legaktuálisabb, legizgalmasabb kiadvánnyá avatja ezt a kis könyvet. Mint ahogy Csémi Károly vezérőrnagy előszavában is olvashatjuk, a következő évben ugyan teljes terjedelmében megjelenik a „Szovjetunió Nagy Honvédó Háborúja” történetének magyar nyelvű kiadása, mégis a Zrínyi Kiadó helyesen tette, hogy most külön megjelentette a nagy, hatkötetes műnek magyar vonatkozású részeit. Bizonyára érdeklődéssel olvassuk majd a nagy műben a moszkvai, sztalingrádi, leningrádi csaták hadművelleti leírásait, de számunkra a magyarországi hadműveletek mégis különösen izgalmasak. A szerzők, a harcokat nem csupán mint történelmi eseményeket tárgyalják, hanem valóban a hadműveletek részletes elemzését és leírását adják. Történelmi hitelességgel és tudományos alaposággal mutatják meg az egyes mozzanatokot is.

Annak idején sokak számára meglepő volt, hogy a hitleri német hadsereg, s a fasiszta hadvezetés olyan nagy erőt fejt ki a 2. és a 3. ukrán front megállítására érdekében akkor, amikor más szovjet csapatok északon már egyenesen Berlin felé törtek előre. Ezekből a fejtegetésekből nyilvánvalókká válnak az okok. Néhány új mozzanatra is felfigyelhetünk ezekben a részletekben. Az előszóban Csémi Károly kiemeli a magyarországi harcok néhány sajátosságát. Például azt a meglepő tény, hogy „a 2. és 3. ukrán front mindvégig csupán korlátozott erőfőlényrel rendelkezett”, s hogy „a magyarországi hadműveletek megvívásának bonyolultsága a szovjet csapatok számára abban állt, hogy rendkívül nehéz és fontos feladataikat lényeges erőfőlény nélkül kellett megoldaniuk.”

De megoldották, mert valami mégis volt, amiben mérhetetlenül föltette álltak a fasiszta hadseregnek, s ez a valami a szovjet katonák erkölcsi ereje, föltétele volt. — Nem, erről így kiemelve nemigen szólnak a szerzők, de az egyes had-

művelati tervek kidolgozásában és végrehajtásában mindig érezzük. S egy eseményt talán külön is kiemelhetünk, a fasiszták tavaszi utolsó nagy támadó próbálkozásának visszaverését a Balaton és a Velecei tó közötti frontszakaszon, amely egyúttal a fasiszta hadsereg végleges összeomlását is jelentette Magyarországon.

Bátran mondhatjuk tehát, hogy így, ki ragadott részként sem érezzük csonkának ezt a kis könyvet, s mint olvasmány is rendkívül érdekes. Különösen most, a húszéves perspektívából szemlélve, amikor népünk egyre határozottabban lép előre a szocialista fejlődés útján s mindenki előtt nyilvánvaló, hogy ezt a lehetőséget a szovjet hadsereg magyarországi győzelme teremtette meg számunkra. (Zrínyi, 142 l. 15 Ft)

Seres József

A Szeghalmi Járási Könyvtár gyermekrészlege (Kecskés Máttyás felv.)

GYÖRGY JÓZSEF: A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA KÖNYVTÁRÁNAK GOETHE GYŰJTEMENYE

Az MTA könyvtára számos nagyértékű gyűjteménnyel rendelkezik. Ezek közé tartozik Elischer Boldizsár Goethe gyűjteménye is. Ez a külföldi viszonylatban is számottevő anyag, ajándékozás útján került a MTA birtokába 1895-ben. Értékét ekkor 100 000 márkánál többre becsülték, ekkora összeget ajánlottak érte ugyanis az Elischer családnak a német múzeumok. Az Elischer gyűjtemény történetét György József dr., a MTA könyvtárának osztályvezetője írta meg, számos új forrásanyag figyelembevételével. (Megjelent a MTA könyvtára közleményei sorozat 39. sz. német nyelven, 1963. 29+11 l.)

György József magas tudományos igénnyel s emellett igen élvezetes stílusban és kitűnő csoportosításban összefogott tanulmánya négy részre tagolódik. Az első fejezet az Elischer gyűjtemény keletkezésének és az Akadémiára való kerülésének rövid történetét adja.

A második rész Elischer Boldizsár életét, Goethe iránti rajongásának okait, a történelmi összefüggéseket, kortársait, baráti körét mutatja be, akik között jelentős szerepet játszott többek között — Heckenast Gusztáv. Elischer gyűjtésének kezdődik 1850-ben, számos külföldi útja természetes következményeként. Goethe általában „divat” volt e korban, azonban Elischernél ennél többről volt szó. 1855-ben Weimarban Goethe Társaság alakult, amelynek ekkor hat magyar tagja volt. A következő évben már Elischer is a társaság tagjai között találjuk. Nagy értéke a dolgozatnak, hogy alapos áttekintést ad a korabeli Goethe

kutatásról és Goethe társaságokról, miközben Pukánszky számos addigi téves adatát helyesbíti és kiegészíti.

A tanulmány harmadik része az Akadémia Goethe gyűjteményének jelenlegi állapotát tárja fel, Elischer Gyula és Heller Ágost egykori katalógusait továbbfejlesztve. Megtudjuk, hogy a gyűjtemény 4100 egységből áll, amiből 135 editio princeps, ezen kívül egyes kiadványok, antológiák, fordítások, diszkiadások, illusztrált művek. Nagy értéket képvisel a Goethe-re vonatkozó irodalom és levelezés kb. 2500 egysége, ezenkívül 33 eredeti Goethe kézirat, továbbá a kortársak kéziratai, amiket egyébként Goethe maga is nagy szenvedéllyel gyűjtött. A gyűjteményhez tartozik még számos kép, emlékérem és Goethe szövegeire írt zenei kompozíció (250 db), köztük Schuman, Schubert, Liszt és Mayerbeer művei.

Ezt a színes és tartalmas gyűjteményt az Akadémia külön szobában őrizte, az adományozó Elischer család kívánságának megfelelően. Bár a második világháború a Goethe szobát megrongálta, a gyűjtemény szerencsére sértetlen maradt. György József egyéni kutatásokon alapuló tanulmánya méltó keretbe foglalja és korszerűen örökíti meg e nem nagy, de annál értékesebb gyűjtemény történetét.

Külön meg kell említenünk a tanulmány negyedik részét képező, jól sikerült illusztrációs anyagot.

Dr. Scher Tibor

NÉMET KÖNYVTÁRJOGI SEGÉDLET*

A Német Demokratikus Köztársaságban, a Staatsbibliothek kiadásában megjelent és munkaközösségben szerkesztett könyvtárjogi ABC ötletes kézikönyv. Szerkesztési szempontjai tanulságosak, tartalmi része pedig számunkra is sok hasznos tudnivalót foglal magában.

Az összeállítás fő része a címnek megfelelő, betűrendes tájékoztató. Az 51 oldalnyi terjedelmű „kislexikon” mintegy

150 címszót tartalmaz. A címszavak kiválasztása gyakorlati szempontok szerint történt, s így kerültek egymás mellé olyan, problematikájukban és jelentőségükben egyaránt elütő fogalmak, mint pl. a „hiány”, „általános nyilvános könyvtárak”, „munkarend”, „antikváriumok”, „munkajog”, „képzés és továbbképzés”, „könyvtári tanácsok” stb.

Az egyes címszavak a legfontosabb és legáltalánosabb tudnivalókat tartalmazzák, és további eligazítást nyújtanak a tájékozódni kívánó könyvtáros részére. A fontosabb címszavak is viszonylag rövid

* Kleines ABC. Rechtliche Regelungen für den Bibliothekar an wissenschaftlichen Bibliotheken. Berlin, 1963. (Deutsche Staatsbibliothek Berlin.) 124 l.

magyarázatokat adnak, viszont helyesen nivellálnak azzal, hogy sok helyen utalnak a vonatkozó irodalomra, a jogszabályokra (pontos helymegjelöléssel), sőt olykor még a felvetett kérdés problematikájára és a készülő jogi rendezésre is.

A függelékben a legfontosabb jogszabályok teljes szövegükben helyet kaptak, s így a függelék terjedelme meghaladja a főrészt.

A közölt jogszabályok arra mutatnak, hogy a német könyvtárosokat — egyébként érthetően — lényegében ugyanazok a problémák foglalkoztatják, mint minket. A szabályozott kérdések: az állagmegőrzés, a könyvtárak használati rendje, a képzés és képzés kérdései, a munkakörülményekkel kapcsolatos sajátos

problémák, a belföldi és nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés, a kötelespéldány-szolgáltatás, a könyvtári szervezeti vonatkozások és munkarendek. A határterületekről csupán egyetlen jogszabály szerepel a gyűjteményben: az antikváriumi könyvkereskedelem 1960-ban történt szabályozása. Az összeállítók nem foglalkoznak a gazdasági határterületekkel. Érdekes, hogy nekik is súlyos problémájuk az olvasók által okozott károk megtérítése.

Az összeállítás könyvészeti segédletei: a rövidítések jegyzéke, valamint a tárgymutató. — A munkaközösség tagjait a kiadvány nem nevezi meg.

Dr. Takács József

BIBLIOGRÁFIÁK

MAGYAR KÖNYVÉSZET

*A Magyarországon nyomtatott könyvek szakosított jegyzéke. 1945—1960. 4. kötet.
Művészet—irodalom—földrajz—történelem*

Nemzeti bibliográfiánk előharcosa, Kertbeny Károly 1878-ban terjedelmes emlékiratban sürgette a teljes magyar könyvészet összeállítását, s egyben egy „országos könyvészeti központi iroda” szervezését. Terve azóta sem valósult meg teljesen. A felszabadulás után ugyan megalakult a Széchényi Könyvtárban egy nagyobb bibliográfiai munkaközösség, s ez 1946-tól rendszeresen megjelenteti a kurrens nemzeti bibliográfiát. Az 1921-től napjainkig terjedő időszak összefoglalása azonban mind ez ideig hiányzott, sok nehézséget okozva így a kutatóknak, könyvtárosnak. Ezért örömmel látjuk, hogy a Széchényi Könyvtár bibliográfiai osztályának retrospektív csoportja Komjáthy Miklósné vezetésével összeállította az 1945—1960 közti magyar könyvészetet. Öt kötetben fog megjelenni, szakosítva, a következő beosztásban:

1. Általános művek, filozófia, vallás, társadalomtudomány, nyelvészet.

2. Természettudomány, orvostudomány.

3. Alkalmazott tudományok.

4. Művészetek, irodalom, földrajz, történelem.

5. Mutatók.

Elsőnek a magyar történelem és irodalom szempontjából különösen fontos negyedik kötet készült el. Az első kötet megjelentetését 1965 második felére, a másodikikat és harmadikat 1966-ra, az ötödiket pedig 1967-re tervezik.

A bibliográfia a könyveket szakrendben sorolja fel, az ETO-nak abban a leegyszerűsített változatában, amelyet a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* füzeteiből jól ismerünk. Ennek megváltoztatása — az egyöntetűség miatt — még akkor sem lenne helyes, ha más szempont esetleg más szakrendet követelne. A szakok közt való tájékozódást a kötet végén evő betűrendes tárgymutató és az élő fejek segítik elő. Kár, hogy az ETO-ban a nyelvészet és irodalom szakot csak most egyesítették, s így a nyelvészet nem került közös kötetbe a hozzá közel álló irodalommal.

A címleírások a 3424—60 szabványt követik, pontosak, egyöntetűek, következetesek. A több szakba tartozó mű szerzője és címe valamennyi szakban szerepel, de az összes impresszum adat helytakarékosság miatt csak a főszakban van feltüntetve. (A főszakra mindig van utaló!) Ha egy mű a tárgyalt időszakban többször jelent meg, a további kiadásokat az összeállítás apróbb betűkkel, jegyzetszerűen közli, mindig feltünteti azonban az előző kiadástól eltérő megjelenési évet, lapszámot és egyéb adatváltozást.

A kritikus apró hibákra csak akkor akad, ha nagyon vizsla szemekkel nézi a tételeket. Így elvéve rá lehet bukkanni egy-egy „elszakozott” műre. Apáczai Csere János *Magyar encyclopaediáját* például a szépirodalomba sorolták. Az orosz

neveknél hiányzik néhány utalás olyan esetekben, amikor a könyvön szereplő forma eltér a szabvány szerinti átírástól. Jefremovról van utalás Efremovra, de Nyekraszovról nincs Nekraszovra, Fedginről sincs Fedinre.

A kötet tipográfiája megfelelő, könnyen olvasható betűkkel készült, tiszta nyomással, jó minőségű papíron. Használatát csupán az zavarja, hogy még nem került ki a nyomdából a mű utolsó kötete, amely betűrendben is tartalmazni fogja a 16 év alatt megjelent könyveket, valamint a közreműködő összeállítók, fordítók stb. mutatóját.

A szerkesztők arra törekedtek, hogy a könyvészetükkel kapcsolatban felmerülhető valamennyi igényt ki tudják elégíteni, és a felszabadulást követő másfél évtized könyvtérzéséről részletes és hű képet adjanak. Ezért gyűjteményes köteteknél (antológiák, évkönyvek stb.) a címléírást mindig kiegészítik analitikus felvétellel: szépirodalmi munkáknál felsorolják az összes szerzőt, tudományos jellegű köteteknél pedig a tanulmányok és cikkek címét is. (Az ötödik kötet az analitikus felvételek mutatóit is fogja tartalmazni.) A sorozatba tartozó műveket két helyen lehet megtalálni, a sorozat címe alatt és egyedi címléírással. A szép-

irodalmi sorozatokat külön fejezet tartja számon.

Hasznos, ügyes és újszerű az egyik ETO szakba sem sorolható életrajzi fejezet, ahol az írók, tudósok, művészek neve után megtalálhatók a róluk írt tudományos, népszerű és szépirodalmi könyvek. (Ezeknek a műveknek a részletes felvétele szerepel a megfelelő történelem, zenetörténet vagy szépirodalmi fejezetben.) Jól használható a *helytörténet* szak is, amely az egyes helységek, vidékek, megyék betűrendjében sorolja fel a róluk írt földrajzi, ipartörténeti és egyéb műveket.

A Széchényi Könyvtár bibliográfiai osztálya kitűnő munkát végzett. Ez a kötet a magyar könyvészet eddig megjelent kumulációs kötetait pontossága és feldolgozásának sokoldalúsága révén messze felülmúlja. Nemcsak a könyvek azonosítására alkalmas, hanem kitűnő szakbibliográfia is, s így jól használható segédeszköz a tájékoztató szolgálatban. Be kellene szerezni minden függetlenített könyvtárossal rendelkező könyvtárnak. És ezzel függ össze a kötet egyetlen komoly hibája, a példányszám. 2000 példány igen kevésnek fog bizonyulni. (OSZK. 616 l. 150 Ft)

Vértesy Miklós

MAGYAR KÖNYVÉSZET 1963

A magyarországi könyvek, zeneművek, térképek és hanglemezek címjegyzéke

A magyar nemzeti bibliográfia kumulációjának új kötete, az 1963-ban Magyarországon megjelent valamennyi könyvet, zeneművet, hanglemezt és térképet regisztrálja. Az anyag válogatásának és elrendezésének szempontjai azonosak az előző, az 1961–1962. évek anyagát tartalmazó kötetével (ismertetését ld. *A Könyvtáros* 1964. 5. sz. 310–311. l.).

A szerkesztési alapelvek az említett első kumulációs kötet megjelenése óta a használat során kiállták a próbát, így lényeges változásra nem volt szükség. Az ETO alapján kialakított szakcsoportok az utalások segítségével lehetővé teszik, hogy az egyes tudományterületek és ágak egész évi könyvtérzéséről áttekinthető nyelven, így módon a katalógus funkcióit is elláthatja. Feltűntették továbbá az ún. Cutter-számokat és a rakatári szakjelzéseket is, valamint a Széchényi Könyvtár decimális szakjelzeit.

Ez módot ad arra, hogy a könyvtárosok saját raktári illetve decimális szakszámaikat a Széchényi Könyvtárával összevegyessék, és ennek alapján szükség esetén korrigálják a hibákat, eltéréseket.

A bibliográfia használatát több mutató könnyíti meg. Ezúttal a mutatók hálózata bővült, az előző kötetben csak betűrendes és sorozati mutató, valamint a sorozatszerkesztők és kiadó testületek mutatója szerepelt, a mostani kötetben ezeken kívül külön mutatót találunk a kongresszusi kiadványokról, jegyzőkönyvekről, előadásokról, beszámolókról, és még egy kiegészítést: a magyar kiadó-vállalatok jegyzékét. Kár, hogy a mostani kötetből a szakcsoportok betűrendes jegyzéke kimaradt.

Az 1961–1962. évek anyagát tartalmazó első kötet megjelenésekor megírtuk, hogy a betűrendes mutató használata komoly nehézségeket okoz, mivel technikai okokból a mutatóban a keresett mű kötetbeli helyére nem lap- vagy sorszám, hanem csupán a szakcsoport száma utal, márpedig a szakcsoport meg-

találása a vaskos kötetben nem könnyű feladat. Rámutattunk, hogy a szakcsoportok jelzetének előfejjben történő feltüntetése a kötet minden egyes lapján elengedhetetlen követelmény. Örömmel látjuk, hogy a bibliográfia szerkesztői magukévá tették ezt a nézetet, és az új kötetben az illető lapon szereplő szakcsoport jelzése már megtalálható.

Szövegünk azt is, hogy a könyvészet külső megjelenési formája nem megfelelő, ezt azonban, sajnos, egyelőre minden érdemnyélkül. Az 1963. évi kötet az előzővel megegyező, rendkívül szégyenes, és teljesen célszerűtlen külsővel látott napvilágot. A puha papírból készült borítólapon a nagyformátumú, 736 lapos kötetnek semmiféle védelmet nem nyújt, ezért a használatban

hetek, ha nem napok alatt tönkremegy, a bibliográfia lapjai összegyűrődnek, elszakadnak, a kötet szétesik és használhatatlanná válik. A kemény kötéstábla hiánya takarékoság álarcában ésszerűtlen pazarlást jelent, hiszen nyilvánvaló, hogy az egyes könyvtáraknak, intézményeknek a beszerzett példányt a lehető leg-
rövidebb időn belül mindenképpen be kell kötetniök. Márpedig a nagyüzemi munka sokkal olcsóbb lenne, mint a külön-külön utólag történő bekötetés.

A szerkesztők gondos munkája, a magyar könyvészet irodalomnak ez az értékes terméke feltétlenül nagyobb megbecsülést érdemelne. (Országos Széchényi Könyvtár. XII, 736 l. 44 Ft)

Pálvölgyi Endre

MÓRA LÁSZLÓ — VÉGH FERENC: FELSŐOKTATÁSI SZEMLE REPERTÓRIUMA (1952—1961)

A budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára hasznos munkát végzett, amikor magára vállalta a *Felsőoktatási Szemle* tízéves mutatójának az elkészítését, s így feltárta a felsőoktatással foglalkozó legfontosabb hazai tanulmányokat. Még hasznosabb lett volna azonban, ha nem ragaszkodik a tíz esztendőhöz, mint kerek számhoz. Az 1964-ben készített repertóriumot tizenkét év anyagáról kellett volna összeállítani, hogy tájékoztasson a folyóirat összes évfolyamáról, tehát az utolsó kettőről is. Kár volt feladni a teljességet!

A cím magyartalan. Egy, újabban elharapódzó, helytelen, rossz nyelvhasználat szerint elmaradt a *Felsőoktatási Szemle* elé kíváncsi a névelő. Hiába keressük a két összeállítónak, Móra Lászlónak és Végh Ferencnek a nevét a címlapon. Ők a szerzők, megérdemelték volna, hogy nevüket ne rejtse el a címlap hátsó oldalára!

Az összeállítókat csak dicsérni lehet, jó munkát végeztek. A folyóirat cikkei kétszer sorolják fel, először szakok szerint, azután a szerzők betűrendjében. Ez utóbbi 70 lap terjedelmű. Helyette takarékoságból elég lett volna egy névmutató. A címeket ott, ahol nem elég világosak, nem fejezik ki eléggé a tartalmat, kiegészítésekkel és magyarázatokkal látták el. A szakrend jó, logikus csoportosításban tárja fel a tanulmányokat. Ha egy cikk több szakba tartozik, mindegyiknél felsorolják. Az olvasók könnyebb tájékozódását tárgymutató segíti elő. A kötet használhatóságát a betűrendes részben még emelni lehetett volna, ha megemlíti 1. az ismertett könyveket a kötet szerzőjének a neve alatt is és 2. a vitát indító cikkek után a hozzászólókat. (Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. 187 l. Soksz.)

V. M.

ÚJABB ORVOSTUDOMÁNYI BIBLIOGRÁFIÁK

Az 1945—1960. éveket összefoglaló magyar orvosi bibliográfia sorozata újabb két kötettel gyarapodott. Két szakterület, a haematológia és az onkológia kutatói, gyakorló orvosai kapnak a felszabadulás utáni magyar szakirodalomból áttekintést.

Érdekes tudománypolitikai következtetések levonására is alkalmas lehet egy-egy szakterület nagyobb korszakát átfogó bibliográfia. Képet nyújt az adott tudomány-szak 15 éves tevékenységéről,

közben kiderül, hogy fontos részterületek címszavai alatt esetleg csak egy-egy cikket találunk, míg más kevésbé fontos területekkel a kutatók nem a téma fontosságával arányosan foglalkoztak.

Mindkét bibliográfia szerkesztése a szakterület adottságaiból következőleg sok problémát adott összeállítójának. A haematológia rendkívül szerteágazó területe az orvostudománynak, éles körülhatárolása nem is lehetséges, így a határterületek irodalma is helyet kapott a bib-

liográfiában. A közlemények besorolását nem lehetett a megszokott rendszer szerint elvégezni. A gyakorlati felhasználás céljait szolgálja, hogy egyes munkák több helyen is szerepelnek. Az onkológiai bibliográfia összeállításánál az okozott nehézséget, hogy nagyszámú közlemény nem hazai, hanem külföldi szakfolyóiratokban jelent meg. Nagy gondot fordított a szerkesztő az osztályozásra, mert a megfelelő szakbeosztás teszi lehetővé a könnyű és gyors tájékozódást a kiadványban szak-, illetve tárgymutató hiányában.

Mindkét kötetet névmutató és a folyóiratrövidítések jegyzéke egészíti ki.

Az egyes művek, cikkek a fejezeteken belül időrendi sorrendben következnek, az egy évben megjelent közlemények pedig betűrendben. Nem győzzük hangsúlyozni, hogy a külföld tájékoztatását milyen mértékben szolgálja a főbb tárgyszavak idegen nyelvű közlése.

(Magyar haematológiai és transfúziós bibliográfia. (1945—1960.) Összeáll. Dávid József. Országos Orvostudományi Könyvtár, VII. 472 l.)

Magyar onkológiai bibliográfia (1945—1960.) Összeáll.: Juhász Jenő. Országos Orvostudományi Könyvtár, 338 l.)

F a r a g ó L á s z l ó n é

A DEBRECENI KÖNYVTÁRAKBA JÁRÓ KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK JEGYZÉKE

A lelőhely-jegyzék 90 debreceni könyvtár és intézmény kurrens külföldi folyóiratállományát foglalja össze. Felvételi módszere megegyezik a Külföldi Folyóiratok Gyarapodási Jegyzékével, azaz a rövidített címet és kiadási helyet tartalmazó leírások után az intézmény (D 1—90-ig terjedő) kódjével fejezi ki a lelőhelyet. Előnye, hogy a folyóiratokat nemcsak *betűrendben*, hanem *szakrendben* is közli, tehát egy szakkönyvtáros vagy egy szakma kutatójának igényére is válaszol, hogy a szakmából milyen állomány áll rendelkezésre. Korlátozott mértékben egyedi állománygyarapítási segédeszköznek is használható. Legfőbb érdeme azonban természetesen KC-jellegéből következő: az összehangolt állománygyarapítás elengedhetetlen, konkrét segédeszköz. Hogy erre milyen szükség van, azt mutatja, hogy a felvett 2000 folyóirat közül jelenleg 600 másod-, illetve többes-

példányban van meg Debrecen könyvtáraiban, s ebből csak kb. 140 az általánosabb jellegű, a többi szakfolyóirat, sokszor devizaigényes. Ugyanakkor a könyvtárközi kölcsönzés bázisául szolgál, különösen, ha időnként (2—3 évenként) kiegészül, mert tehermentesíti az országos KFKC-t, amennyiben vállalja, hogy legalább a körzetben levő önálló könyvtárak — és intézmények könyvtárai — közvetlenül ide irányítsák kéréseiket. Az előző helyett mellékelt útmutató ezenfelül ígéri, hogy egy későbbi, nagyobb arányú munka eredményeképpen elkészül majd a város valamennyi könyvtárában meglevő régi periodikák jegyzéke is. Ebben az esetben teljes retrospektív folyóirat-katalógust kapnánk kézbe, időnként kurrens kiegészítéssel. (Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára, 212 l.)

I. Z.

ÁLTALÁNOS KÖNYVJEGYZÉK 1956 ÉS 1957

A Magyarországon megjelent és könyvkereskedelmi forgalomba került könyveket évről évre jegyzékbe foglalta és kiadta az Állami Könyvterjesztő Vállalat, újabban pedig a Könyvkiadók és Terjesztők Tájékoztató Központja vette át a kiadás gondozását. Az 1950-tól, tehát az állami könyvkiadás kialakulásától napjainkig terjedő bibliográfiai vállalkozás értékét erősen kétségesse tette a sorozat megszakadása, két esztendőnek, az 1956. és 1957. év könyvtermését tartalmazó kötetnek hiánya, amelyet lapunk is évről évre szóvá tett. Erthető tehát, hogy a fenti két kötettel teljessé vált sorozatot nagy örömmel fogadja a könyv-

táros társadalom és lapunk is. A bírálat helyett ez alkalommal inkább a teljessé válás tényére utalunk, és felhívjuk a könyvtárosok figyelmét arra, hogy minél gyakrabban forgassák a többféle mutatóval ellátott, könnyen kezelhető köteteket az állomány tervszerű kiegészítésére irányuló munkájuk során, valamint a különböző könyvészeti adatok egyszerű ellenőrzésének esetében is. A Kiadói Főigazgatóságot pedig arra kérjük, hogy a sorozatot egészítse ki: tegyen közzé válogatást az 1945—1949 közötti könyvtermésből is. (Könyvkiadók és Terjesztők Tájékoztató Központja. 195 ill. 192 l., 26—26 Ft) (— r ö)

HEILING JÓZSEF: NEM! NEIN! NET!

Válogatott irodalomjegyzék a fasizmus felett aratott győzelem 20. évfordulója alkalmából

A Pécsi Megyei Könyvtár bibliográfiai füzetének sorozatában negyedikként jelent meg a fasizmus rémtetteire emlékeztető irodalomjegyzék, amely hazánk felszabadulásának 20. évfordulóján antifasiszta művekre hívja fel olvasói figyelmét.

Az is, aki az ajánlott művek közül nem ismer még semmit, vagy csak néhányat, átérzi és megismeri a jól összeválogatott idézetek és kifejező illusztrációk hatására a modern európai történelem egyik legvigasztalanabb korszakát. A bibliográfia tartalmi felosztása: Így kezdődött... Zúg a vihar... Ellenállási és partizánmozgalmak, Halálgyár, Árnyék Európán. A szerkezet érdekes és

hatásos. A közbeiktatott idézetek és illusztrációk olyan érzést váltanak ki az olvasóban, mint a narrátorokat szerepeltető, díszletszimbólumokat alkalmazó modern színház. Kifejezi Julius Fucik üzenetét is „Egyet kérek tőletek, akik túléltek ezt a kort: ne feledjétek sem a jókat, sem a rosszakat!”

A használat még eldönti, mennyit ér a „Nem! Nein! Net!”, de bizonyos, hogy a könyvtárak nevelési céljait figyelve, együtt fogják emlegetni „A fasizmus frakkban és mundérban”, „Európa vi- gyázz!” című hasonló célzatú gyűjteményekkel. (Pécs, Megyei Könyvtár, 15 l.)

Fekete Péterné

AZ IFJÚSÁGI TESTNEVELÉS MAGYAR IRODALMÁNAK BIBLIOGRÁFIÁJA

A magyar sport-szakirodalmat már régebben bibliográfiába foglalták, az iskolasport testnevelésének és a vele kapcsolatos sporttevékenységnek irodalmát Ambrus László állította össze, s a fenti kötetben, sokszorosításban adta közre a Testnevelési Főiskola. Ez az igen fontos kiadvány, melynek anyagát a Testnevelési Főiskola könyvtárának munkaközössége gyűjtötte össze, a kezdetektől 1962 végéig tartalmazza a tárgykör önálló kiadványainak cimanyagát, valamint a legfontosabb hírlap- és folyóirat-közlemények adatait. A munka főbb fejezetei: Kongresszusok—ankétok, Törvények—rendeletek; Testneveléstudomány; Iskolai testnevelés; Ifjúsági és iskolai sport; Edzés—versenyzés; A vidék diáksportja; Egészségügy; Létesítmény, felszerelés; Ifjúsági egyesületek; Tanárképzés; Történet. A kötetet név- és tárgymutató egészíti ki. A tárgymutató és a tartalomjegyzék annyiban összefügg, hogy a tárgymutató a tartalomjegyzék önálló címeit nem ismétli meg.

A fejezeteken belül időrendben sorakoznak a címek, elől az önálló művek, majd a periodika közlemények és a különböző kiadványokból vett analitikus leírások következnek. A kiadvány hézag-

pótló, ezért beszerzését minden, főhivatású könyvtárossal rendelkező könyvtárnak beszerzésre javasoljuk. (Magyar Testnevelési Főiskola, 297 l. 20 Ft)

Utcán (Lipták Pál linómetszete)

Könyvtári kiadványok

MATEMATIKAI módszerek alkalmazása a közgazdaságtudományban címmel szakbibliográfiát adott ki a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára. Két kötet közül az első az operációkutatás, lineáris programozás, nem-lineáris programozás és a játékelmélet, a második a készletezés, sorbanállítás, sorbarendezés és egyéb gazdasági alkalmazások irodalmát tárja fel.

A FÜZESABONYI Járási Könyvtár „Könyvtár és Élet” címen megjelent híradója közli a járási könyvtárát-bizottság határozatát a könyvtárak felszabadulási versenyéről, módszertani útmutatást nyújt az Új Könyvek c. állománygyarapítási tájékoztató használatáról, valamint a tsz tagok olvasóvá neveléséről.

ÖT ÉVVEL ezelőtt jelent meg először a Kaposvári Megyei Könyvtár járási híradója, a Falusi Könyvtáros. A most megjelent szám a községi könyvtárak beszerzési problémáival, az első negyedévi munka eredmé-

nyeivel foglalkozik. Figyelemreméltó a nagybajomi községi könyvtáros munkájáról szóló beszámoló. Ez a könyvtár különösen jó eredményeket ért el a fiatalok olvasztatása terén.

TETSZETŐS borítólapon, jól összeállított tartalommal, de nagyon szokványos címmel — a 20 év irodalmából — jelent meg a Nagyatádi Járási Könyvtár felszabadulási ajánló bibliográfiája. A 20 év 20 könyvének címadatait és ismertetését közli. Nem lett volna például jobb ez a cím: 20 év 20 könyve?

A PEST Megyei Könyvtáros legújabb száma színes és változatos tartalommal jelent meg. Anyagában figyelemreméltó az abonyi községi könyvtár munkájáról szóló beszámoló, a váci járási könyvtár új tételszámos kölcsönzési rendszerének ismertetése és az ünnepi könyvhét rendezvényeivel kapcsolatos közlemények.

A MATYÓFÖLDI Könyvtáros, a Mezőkövesdi Járási

Könyvtár híradója a pedagógiai szakirodalom beszerzésének és forgalmazásának kérdéseivel foglalkozik. A cikk egységes szemléletet és együttműködést kíván kialakítani a közművelődési és iskolai könyvtárak között.

A BÉKÉÉRT, a nemzeti függetlenségért és a leszerelésért címmel adott ki sokszorosított ajánló bibliográfiát a szolnoki Verseghy Könyvtár. A kiadvány címének nem teljesen megfelelő módon — elsősorban a második világháborúval kapcsolatos művek adatait és ismertetését közli.

A TUDOMÁNY és Technika Újdonságai című ajánló bibliográfia sorozatban az OMKDK két újabb kiadványt bocsátott közre. A sorozat 12. száma a forrással kapcsolatos ismeretek irodalmát tárja fel, a 13. szám az üzemi lélektan irodalmából ad ízelítőt. Az ipari üzemekben az utóbbi ismeretek terén tapasztalható hiány indokolja, hogy a sorozatot e nem szűkebb értelemben vett műszaki kérdésre is kiterjesszék.

A PAKSI Járási Könyvtár híradója mintaszerűen alapos számvetést közöl a járási hálózat könyvtárainak a második ötéves tervben eddig végzett munkájáról. A könyvtárosok mezőgazdasági állománygyarapító és olvasószolgálati munkáját könnyíti meg a járás gyümölcs- és szőlőtermeléséről szóló szakszerű áttekintés. Kár azonban, hogy a tartalmas kiadványban oda nem illő szépirodalmi próbálkozásnak is helyet adtak.

Külföldi szociológiai művek gyarapodási katalógusa

A szociológia magyar és külföldi irodalmát a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központja alapítása óta, tehát hatvan esztendője nagy alapossgággal gyűjti. A fejlődésnek indult hazai marxista szociológiai kutatások jól támaszkodhatnak értékes anyagára. A könyvtár újabb külföldi beszerzésű könyveinek most megjelent negyedik szakjegyzéke a szociológia tárgyköréből vásárolt könyveket tartalmazza a legutóbbi hét esztendőről: 1958-tól 1964-ig. Ez az anyag igen gazdag, a jegyzék 1531 külföldi munka címadatait közölheti. A címeket szakrendben sorolja fel, a keresést névmutató, szakmutató, tárgymutató, földrajzi helymutató és földrajzi szisztematikus mutató könnyíti meg.

*A ceglédberceli új művelődési otthon és a benne működő közösségi könyvtár
(MTI Foto — Bereth Ferenc felv.)*

Ára: 4,— Ft

A Somogy megyei Tabon 3200 kötetes mezőgazdasági gyűjteményt hoztak létre a közelmúltban (MTI Foto — Bajkor József felv.)